

WYTYCZNE OECD DOTYCZĄCE
NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU
DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

WYTYCZNE OECD DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Niniejsze tłumaczenie zostało opublikowane na mocy porozumienia z OECD. Nie jest to oficjalne tłumaczenie OECD. Jakość tłumaczenia oraz jego spójność z oryginalnym tekstem w języku źródłowym pozostają wyłączną odpowiedzialnością autorów tłumaczenia.

W przypadku jakichkolwiek rozbieżności między oryginałem a tłumaczeniem za właściwy i obowiązujący należy uznać jedynie tekst oryginału.

Przetłumaczone przez:

Ministerstwo
Funduszy
i Polityki Regionalnej

Dokument został pierwotnie opublikowany przez OECD w języku angielskim pod tytułem: OECD (2018), *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*

<http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>

Projekt: Peggy King Cointepas

© 2022 Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Polska, dla niniejszej polskiej wersji językowej

Niniejszy dokument oraz wszelkie zawarte w nim dane i mapy nie stanowią uszczerbku dla statusu lub zwierzchnictwa nad żadnym terytorium, wytyczonych granic państwowych ani dla nazwy jakiegokolwiek terytorium, miasta lub obszaru.

PRZEDMOWA

Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności biznesowej (dalej: Wytyczne) zostały opracowane w celu zapewnienia przedsiębiorstwom praktycznego wsparcia w zakresie wdrożenia Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych (dalej: Wytyczne OECD) przez wyjaśnienie przystępnym językiem treści zaleceń dotyczących należytej staranności oraz powiązanych z nimi przepisów. Po wdrożeniu tych zaleceń przedsiębiorstwa są w stanie skuteczniej unikać negatywnych skutków oraz podejmować stosowne działania w przypadku wystąpienia negatywnych skutków w wyniku prowadzonej przez te przedsiębiorstwa działalności w odniesieniu do pracowników, poszanowania praw człowieka, kwestii środowiskowych, praktyk korupcyjnych, ochrony interesów konsumentów czy ładu korporacyjnego w działalności przedsiębiorstw, w ich łańcuchach dostaw, a także innych relacjach biznesowych. W załączniku do niniejszych Wytycznych zawarto dodatkowe wyjaśnienia, wskazówki i przykłady ilustrujące należyłą staranność.

Niniejsze Wytyczne mają także służyć propagowaniu wspólnego zrozumienia należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności przez administracje rządowe i interesariuszy. Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka oraz Trójstronna Deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej Międzynarodowej Organizacji Pracy zawierają również zalecenia dotyczące należytej staranności, których wdrożenie ułatwiają niniejsze Wytyczne.

Niniejsze Wytyczne stanowią odpowiedź na deklarację przyjętą przez przywódców państw G7 w dniach 7–8 czerwca 2015 r. w Schloss Elmau, w której uznali oni znaczenie wspólnego zrozumienia należytej staranności, w szczególności w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw, a także zachęćli przedsiębiorstwa działające lub posiadające siedzibę w ich państwach do wdrożenia zasad należytej staranności w łańcuchach dostaw. W deklaracji przyjętej dnia 8 lipca 2017 r. w Hamburgu przywódcy państw G20 zobowiązali się do wdrożenia norm zatrudnienia, socjalnych i środowiskowych oraz praw człowieka zgodnie z uznanymi w skali międzynarodowej ramami, dążąc do osiągnięcia zrównoważonych i sprzyjających włączeniu łańcuchów dostaw, a także podkreślili odpowiedzialność przedsiębiorstw za zachowanie należytej staranności w tym zakresie.

Prace nad niniejszymi Wytycznymi nadzorowała Grupa robocza OECD ds. odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej (*Working Party on Responsible Business Conduct*, WPRBC), jak również zaangażowano w pracę nad tym dokumentem wiele różnych grup interesariuszy, w tym przedstawicieli państw członkowskich OECD i państw niebędących członkami OECD, przedstawicieli przedsiębiorstw, związków zawodowych i społeczeństwa obywatelskiego. WPRBC oraz interesariusze instytucjonalni OECD otrzymali pierwszą wersję dokumentu do zaopiniowania w maju 2016 r. Zweryfikowana wersja Wytycznych była przedmiotem konsultacji publicznych w lutym 2017 r. W czerwcu 2017 r. powstała wielostronna grupa doradcza, która miała wesprzeć WPRBC w uwzględnieniu uwag interesariuszy i zakończeniu prac nad Wytycznymi. W tym procesie byli także aktywnie zaangażowani przedstawiciele organów ONZ ds. praw człowieka.

Grupa robocza OECD ds. odpowiedzialnego prowadzenia biznesu zatwierdziła dokument dnia 6 marca 2018 r., następnie dnia 3 kwietnia 2018 r. został on przyjęty przez Komitet Inwestycyjny OECD. Rekomendacja OECD nt. Wytycznych OECD dotyczących należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu biznesu została przyjęta przez Radę Ministerialną OECD 30 maja 2018 r.

OECD opracowała także wytyczne, które mają ułatwiać przedsiębiorstwom wdrażanie zasad należytej staranności w określonych sektorach i łańcuchach dostaw, w szczególności w przypadku wydobywania minerałów z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka, w sektorze tekstylno-odzieżowym i obuwniczym, sektorze wydobywczym oraz sektorze finansowym.

AKRONIMY I SKRÓTY

EIA	Ocena oddziaływania na środowisko (<i>Environmental impact assessment</i>)
EPZ	Strefa przetwórstwa wywozowego (<i>Export processing zone</i>)
ESIA	Oceny oddziaływania na środowisko i oceny skutków społecznych (<i>Environmental and social impact assessments</i>)
HRIA	Ocena oddziaływania na prawa człowieka (<i>Human rights impact assessment</i>)
KYC	Poznaj swojego kontrahenta (<i>Know your counterparty</i>)
MNE	Przedsiębiorstwo wielonarodowe (<i>Multinational enterprise</i>)
NHRI	Krajowa instytucja ds. praw człowieka (<i>National human rights institution</i>)
KPK OECD	Krajowy Punkt Kontaktowy OECD ds. odpowiedzialnego biznesu (<i>National Contact Point for the OECD Guidelines for Multinational Enterprises</i>)
OLGM	Mechanizm skargowy na poziomie operacyjnym (<i>Operational-level grievance mechanism</i>)
RBC	Odpowiedzialne prowadzenie działalności biznesowej (<i>Responsible business conduct</i>)
Kwestie RBC	Prawa człowieka, w tym zatrudnienie i stosunki pracownicze, kwestie środowiskowe, praktyki korupcyjne, ujawnianie informacji oraz ochrona interesów konsumentów (<i>RBC issues</i>)
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
WPRBC	Grupa robocza OECD ds. odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej (<i>OECD Working Party on Responsible Business Conduct</i>)

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	9
I. NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁANOŚCI BIZNESOWEJ	15
Negatywne skutki a ryzyko	16
Po co przeprowadzać należytą staranność?	17
Charakterystyka należytej staranności – najważniejsze aspekty	17
II. PROCES NALEŻYTEJ STARANNOŚCI	21
1. Włączanie zasad RBC w polityki i systemy zarządzania	23
2. Identyfikacja i ocena faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków związanych z działaniami, produktami lub usługami przedsiębiorstwa	26
3. Wstrzymywanie negatywnych skutków, zapobieganie negatywnym skutkom i ich łagodzenie	30
4. Monitorowanie wdrażania i wyników	33
5. Informowanie o sposobie postępowania w przypadku wystąpienia negatywnych skutków	34
6. Podjęcie działań zaradczych lub współpraca przy działaniach zaradczych	35
ZAŁĄCZNIK:	
Pytania dotyczące należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności biznesowej	37
Pytanie 1. Jakie przykłady negatywnych skutków można wymienić dla zagadnień objętych <i>Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych</i> ?	38
Pytanie 2. W jaki sposób przedsiębiorstwo może włączyć zagadnienia równości płci do swoich procedur należytej staranności?	41
Pytanie 3. W jaki sposób przedsiębiorstwo może podejmować decyzje związane z ustaleniem priorytetów?	42
Pytanie 4. Na jakich etapach procesu należytej staranności istotna jest priorytetyzacja?	45
Pytanie 5. Czym różni się proces ustalania priorytetów w odniesieniu dla ryzyk związanych z prawami człowieka od priorytetyzacji innych negatywnych skutków?	45
Pytanie 6. W jaki sposób można poradzić sobie z ograniczonością zasobów?	46
Pytanie 7. W jaki sposób należyta staranność może być dostosowana do okoliczności panujących w przedsiębiorstwie?	46

SPIS TREŚCI

Pytanie 8.	Kim są interesariusze przedsiębiorstwa?	48
Pytanie 9.	Na czym polega „znaczące zaangażowanie interesariuszy”?	49
Pytanie 10.	Kiedy zaangażowanie interesariuszy jest ważne w kontekście należytej staranności?	50
Pytanie 11.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może angażować się we współpracę z interesariuszami potencjalnie narażonymi na dyskryminację?	51
Pytanie 12.	W jaki sposób przedsiębiorstwa mogą współpracować w kwestiach należytej staranności?	51
Pytanie 13.	Czy współpraca może stwarzać zagrożenia w świetle prawa konkurencji?	53

Pytania związane z procesem należytej staranności 55

A.1. Włączanie zasad RBC w polityki i systemy zarządzania 56

Pytanie 14.	Jakie elementy tworzą polityki w zakresie RBC?	56
Pytanie 15.	Jaką wiedzę ekspercką można wykorzystać przy opracowaniu polityk w zakresie RBC?	56
Pytanie 16.	Które zespoły lub komórki operacyjne przedsiębiorstwa należy uwzględnić, opracowując i dostosowując cele do polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC?	57
Pytanie 17.	Czym różni się rola zarządu i kierownictwa w zapewnieniu wdrożenia zasad RBC?	59
Pytanie 18.	W jaki sposób można włączyć oczekiwania związane z RBC w relacje biznesowe?	60

A.2. Identyfikacja i ocena faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków związanych z działaniami, produktami lub usługami przedsiębiorstwa 61

Pytanie 19.	Na czym polega ustalanie zakresu i jak szeroki zakres przedsiębiorstwo powinno ustalić?	61
Pytanie 20.	Co oznacza ryzyko sektorowe, produktowe, geograficzne i ryzyko na poziomie przedsiębiorstwa?	62
Pytanie 21.	Jakie są przykładowe źródła danych na potrzeby analizy dostępnych informacji?	63
Pytanie 22.	W jaki sposób można zaradzić deficytom informacyjnym?	65
Pytanie 23.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może przeprowadzić ocenę ryzyka negatywnych skutków własnych działań?	65
Pytanie 24.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może ustalić, które działania lub relacje biznesowe powinny być w pierwszej kolejności przedmiotem oceny?	66
Pytanie 25.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może ocenić relację biznesową, która została uznana za priorytetową na etapie ustalania zakresu?	66
Pytanie 26.	Jakie zagadnienia może obejmować ocena relacji biznesowych i kto powinien przeprowadzać takie oceny?	67

SPIS TREŚCI

Pytanie 27.	Kiedy należy przeprowadzić ocenę relacji biznesowych?	68
Pytanie 28.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może oceniać relacje biznesowe, z którymi nie jest związane umowami?	68
Pytanie 29.	Co oznaczają negatywne skutki, które zostały „wywołane”, do których „powstania przyczyniło się” przedsiębiorstwo, i które są „bezpośrednio związane” z jego działaniami, produktami i usługami przez relację biznesową?	70
Pytanie 30.	Dlaczego sposób, w jaki przedsiębiorstwo przyczynia się do powstawania negatywnych skutków, ma znaczenie?	72
Pytanie 31.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może ustalić priorytety działań, dążąc do zapobiegania negatywnym skutkom swoich działań i relacji biznesowych oraz łagodzenia tych skutków?	73

A.3. Wstrzymanie negatywnych skutków, zapobieganie negatywnym skutkom i ich łagodzenie

74

Pytanie 32.	Czym różni się zapobieganie negatywnym skutkom od łagodzenia negatywnych skutków?	74
Pytanie 33.	W jaki sposób przedsiębiorstwo powinno zapobiegać faktycznym lub potencjalnym skutkom, jakie wywołuje lub do których powstawania się przyczynia oraz jak przedsiębiorstwo powinno łagodzić te skutki?	75
Pytanie 34.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może dążyć do zapobiegania faktycznym lub potencjalnym negatywnym skutkom, które są bezpośrednio związane z jego działaniami lub produktami czy usługami w ramach relacji biznesowej oraz łagodzenia tych skutków?	77
Pytanie 35.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może zmodyfikować swoją działalność w celu zapobiegania negatywnym skutkom powiązanym z jego relacjami biznesowymi lub ich łagodzenia?	77
Pytanie 36.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może wykorzystywać swoją siłę oddziaływania?	78
Pytanie 37.	W jaki sposób można poradzić sobie z brakiem siły oddziaływania?	79
Pytanie 38.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może wspierać partnera biznesowego w zapobieganiu negatywnym skutkom lub ich łagodzeniu?	80
Pytanie 39.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może wycofać się z relacji biznesowej?	80
Pytanie 40.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może zapobiegać negatywnym skutkom lub łagodzić negatywne skutki związane z relacjami biznesowymi, w ramach których nie były zawierane umowy?	81

A.4. Monitorowanie wdrażania i wyników

82

Pytanie 41.	Jakie informacje należy monitorować w ramach procesu należytej staranności?	82
Pytanie 42.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może monitorować wdrażanie i wyniki?	82
Pytanie 43.	Kto w przedsiębiorstwie jest zaangażowany w monitorowanie realizacji i wyników?	83

SPIS TREŚCI

Pytanie 44.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może zareagować na wyniki monitorowania?	84
Pytanie 45.	W jaki sposób ustalić priorytet działań związanych ze monitorowaniem?	84
A.5.	Informowanie o sposobie postępowania w przypadku wystąpienia negatywnych skutków	85
Pytanie 46.	Jakie są odpowiednie formy informowania opinii publicznej i poszkodowanych interesariuszy?	85
Pytanie 47.	Kiedy informacje handlowe podlegają szczególnej ochronie, w jaki sposób konkretne informacje mogą być komunikowane?	86
A.6.	Podejmowanie działań zaradczych lub współpraca przy takich działaniach	88
Pytanie 48.	Jaka jest zależność między działaniami zaradczymi i należyłą starannością?	88
Pytanie 49.	Co oznaczają „działania zaradcze” i „zadośćuczynienie”?	88
Pytanie 50.	W jaki sposób przedsiębiorstwo może zidentyfikować odpowiednie formy zadośćuczynienia?	88
Pytanie 51.	Czy są „prawne mechanizmy zaradcze”?	89
Pytanie 52.	Co oznacza „współpraca z prawnymi mechanizmami zaradczymi”?	90
Pytanie 53.	W jakich okolicznościach odpowiednie są poszczególne procesy umożliwiające działania zaradcze?	90
Pytanie 54.	Czym różni się proces wczesnego ostrzegania od procesu umożliwiającego działania zaradcze?	91
	REKOMENDACJA RADY W SPRAWIE WYTYCZNYCH OECD DOTYCZĄCYCH NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ	92
	BIBLIOGRAFIA	95

WPROWADZENIE

PODSTAWA

Niniejsze Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu biznesu (dalej: Wytyczne) zostały oparte na Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych (dalej: Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych). Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych to niewiążące zalecenia adresowane do przedsiębiorstw wielonarodowych przez rządy, dotyczące odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej (*responsible business conduct*, RBC). Uznają one i zachęcają do pozytywnego wkładu, jaki biznes może wnieść w postęp gospodarczy, środowiskowy i społeczny, ale również mają na uwadze fakt, że działalność gospodarcza może mieć negatywne skutki w odniesieniu do pracowników, praw człowieka, środowiska, korupcji, konsumentów i ładu korporacyjnego. Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych zalecają zatem, aby przedsiębiorstwa przeprowadzały proces należytej staranności oparty na ryzyku, aby uniknąć negatywnych skutków związanych ze swoją działalnością, łańcuchami dostaw oraz innymi relacjami biznesowymi.

CEL

Niniejsze Wytyczne ułatwiają przedsiębiorstwom zrozumienie i wdrożenie koncepcji należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności zgodnej z Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych (dalej: należyta staranność). Niniejsze Wytyczne mają także służyć propagowaniu wspólnego rozumienia należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności wśród rządów i interesariuszy.

Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych zapewniają przedsiębiorstwom elastyczność w dostosowaniu charakteru, szczególnych działań i procesów należytej staranności do warunków, w których działają. Przedsiębiorstwa powinny traktować niniejsze Wytyczne jako ramy do opracowania i wzmocnienia własnych, odpowiednio dostosowanych systemów i procesów należytej staranności, a także poszukiwania dodatkowych zasobów do dalszego pogłębiania wiedzy w zależności od potrzeb.

W Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych przewidziano wyjątkowy mechanizm promocji, jednocześnie będący mechanizmem skargowym – Krajowe Punkty Kontaktowe OECD (KPK OECD). KPK OECD mogą uznać niniejsze Wytyczne za użyteczne narzędzie w celu zrozumienia i rozpowszechniania Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych. ► Aby dowiedzieć się więcej na temat KPK OECD, zob. ramka 8.

ZAKRES

TABELA 1. ZAKRES WYTYCZNYCH OECD DOTYCZĄCYCH NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> • Wszystkie przedsiębiorstwa wielonarodowe (MNEs), bez względu na strukturę właścicielską, we wszystkich sektorach i bez względu na wielkość, działające lub posiadające siedzibę w państwach, które wdrażają Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, w tym małe i średnie przedsiębiorstwa wielonarodowe (MŚP) • Wszystkie jednostki w grupie przedsiębiorstwa wielonarodowego – jednostka dominująca i oddziały lokalne, w tym jednostki zależne • Przedsiębiorstwa wielonarodowe i krajowe podlegają takim samym oczekiwaniom co do sposobu ich postępowania bez względu na to, czy Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych odnoszą się do obu tych grup
-------------------------	--

WPROWADZENIE

TABELA 1. ZAKRES WYTYCZNYCH OECD DOTYCZĄCYCH NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Kwestie RBC uwzględnione w należytej staranności*	<ul style="list-style-type: none"> • Prawa człowieka (rozdział IV <i>Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych</i>) • Zatrudnienie i stosunki przemysłowe (rozdział V) • Środowisko (rozdział VI) • Zwalczanie praktyk łapownictwa, korupcji i wymuszania (rozdział VII) • Interesy konsumentów (rozdział VIII) • Udostępnianie informacji (rozdział III)
Relacje biznesowe uwzględnione w należytej staranności	Wszystkie grupy partnerów biznesowych przedsiębiorstwa – dostawcy, franczyzobiorcy, licencjobiorcy, wspólne przedsięwzięcia, inwestorzy, klienci, wykonawcy, zleceńodawcy, konsultanci, doradcy finansowi, prawni i pozostali, a także pozostałe, państwowe lub niepaństwowe podmioty związane z ich działaniami gospodarczymi, produktami lub usługami

* W niniejszych Wytycznych pominięto trzy rozdziały *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*: *Nauka i technologia*, *Konkurencja* i *Podatki*.

DOCELOWI ODBIORCY

Niniejsze Wytyczne adresowane są głównie do praktyków zajmujących się wdrażaniem należytej staranności w przedsiębiorstwach. Uwzględniając szeroki zakres zagadnień objętych *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* oraz przekrojowy charakter działań związanych z wdrożeniem należytej staranności w zróżnicowanych obszarach działalności i w ramach relacji biznesowych, można oczekiwać, że za wdrożenie należytej staranności odpowiedzialne będą różne działy oraz różne osoby. Niniejsze Wytyczne mogą być także pomocne innym stronom, w tym przedstawicielom inicjatyw sektorowych i wielostronnych ułatwiających współpracę w zakresie działań związanych z należyłą starannością, jak również mogą być stosowane przez pracowników, związki zawodowe, przedstawicieli pracowników¹ oraz przedstawicieli organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

STRUKTURA

Niniejsze Wytyczne otwiera krótkie podsumowanie poszczególnych rozdziałów *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*. W dalszej części przedstawiono zarys należytej staranności z uwzględnieniem kilku najważniejszych koncepcji i cech charakterystycznych, tak aby czytelnicy mogli zrozumieć podejście obejmujące należyłą staranność w rozumieniu *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*.

W głównej części niniejszych Wytycznych przedstawiono opis procesu należytej staranności i działań wspierających w sposób ustrukturyzowany, mimo że w praktyce proces należytej staranności ma charakter ciągły, interaktywny i niekoniecznie sekwencyjny, ponieważ kilka etapów może przebiegać jednocześnie, a ich rezultaty mogą się przenikać. „Działania praktyczne”, które przedstawiono w odniesieniu do poszczególnych etapów, mają ilustrować sposoby realizacji lub odpowiednie

¹ Na potrzeby niniejszych Wytycznych przyjęto terminologię dotyczącą przedstawicieli pracowników, związków zawodowych i organizacji przedstawicielskich za międzynarodowymi normami zatrudnienia: konwencją MOP nr 87 (*Wolność zrzeszania się*), konwencją MOP nr 98 (*Prawo organizowania się i rokowań zbiorowych*) oraz konwencją MOP nr 135 (*Przedstawiciele pracowników*).

WPROWADZENIE

dostosowanie działań wspierających i procesu należytej staranności. Działania praktyczne nie mają stanowić wyczerpującej listy działań obejmujących należytą staranność „do odhaczenia”. Nie każde działanie praktyczne będzie właściwe w każdej sytuacji. W niektórych sytuacjach przedsiębiorstwa mogą także uznać za użyteczne zastosowanie określonych działań lub dodatkowych działań.

Niniejsze Wytyczne zawierają odniesienia i powiązania z dodatkowymi wyjaśnieniami, wskazówkami i przykładami ilustrującymi koncepcję należytej staranności. Zostały one przedstawione w formie „pytań i odpowiedzi” w odniesieniu do odpowiednich części niniejszych Wytycznych.

ZWIĄZKI Z POZOSTAŁYMI PROCESAMI I INSTRUMENTAMI

Sektorowe wytyczne OECD w zakresie RBC

OECD opracowała wytyczne sektorowe dotyczące należytej staranności w łańcuchach dostaw minerałów konfliktowych, w łańcuchach dostaw rolno-spożywczych, w sektorze tekstylno-odzieżowym i obuwniczym, a także zalecenia dla sektora wydobywczego i sektora finansowego (zob. OECD 2016a, OECD 2016b, OECD 2016c, OECD 2017a, OECD 2017b). Dokumenty te zostały opracowane w ścisłej współpracy z ekspertami rządowymi, przedstawicielami biznesu, związków zawodowych i społeczeństwa obywatelskiego. Sposoby podejścia przedstawione w wytycznych sektorowych OECD odpowiadają podejściu przyjętemu w niniejszych Wytycznych, zawierają jednak bardziej szczegółowe zalecenia w odniesieniu do szczególnych kontekstów lub sektorów. Niniejsze Wytyczne nie zostały opracowane w celu zastąpienia lub zmiany tych dokumentów, mogą one jednak uzupełniać dotychczasowe sektorowe wytyczne OECD. W przypadku wątpliwości co do interpretacji zapisów przedsiębiorstwa powinny odwołać się do zaleceń zawartych w wytycznych sektorowych, które są najbardziej odpowiednie do ich działań, łańcucha dostaw lub sektora.

Pozostałe instrumenty OECD

Odniesienia do *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* znajdują się w wielu innych dokumentach OECD, które wzmacniają wzajemne powiązania między odpowiedzialnym prowadzeniem działalności a innymi obszarami, w tym *Zasadach ładu korporacyjnego G20/OECD*, *Wytycznych dotyczących ładu korporacyjnego w przedsiębiorstwach państwowych*, *Wspólnym podejściu w odniesieniu do oficjalnie wspieranych kredytów eksportowych i należytej staranności w dziedzinie środowiska i spraw społecznych (the Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social Due Diligence)*, *Ramach politycznych dla inwestycji (the Policy Framework for Investment)*, *Zaleceniach Rady w sprawie zamówień publicznych (the Recommendation of the Council on Public Procurement)*, *Zaleceniach Rady w sprawie dalszego zwalczania przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych (the Recommendation of the Council for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions)* (zob. OECD 2015a, OECD 2015b, OECD 2016d, OECD 2015c, OECD 2015e, OECD 2009).

Pozostałe wielostronne procesy i instrumenty

W odniesieniu do zagadnień związanych z prawami człowieka, w tym prawami człowieka w przypadku pracowników, niniejsze Wytyczne zostały dostosowane do *Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka*, *Deklaracji MOP dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy*, konwencji i zaleceń MOP, do których odwołują się *Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, a także *Trójstronnej deklaracji zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej* Międzynarodowej Organizacji Pracy (zob. ONZ 2011, MOP 1998, MOP 2017).

ROZDZIAŁY WYTYCZNYCH OECD DLA PRZEDSIĘBIORSTW WIELONARODOWYCH

rozdział I. Konceptje i zasady

Pierwszy rozdział Wytycznych OECD określa konceptje i zasady, które tworzą kontekst dla wszystkich zaleceń przedstawionych w kolejnych rozdziałach. W rozdziale tym znajdują się m.in. wskazanie podstawowego obowiązku przedsiębiorstw, jakim jest przestrzeganie przepisów prawa krajowego, a także wyjaśnienie dotyczące istoty funkcjonowania przedsiębiorstw wielonarodowych w rozumieniu Wytycznych OECD.

rozdział II. Zasady ogólne

Wprowadzenie przedstawiające konkretne zalecenia dla przedsiębiorstw obejmuje 15 zaleceń na temat tego, co przedsiębiorstwa powinny uwzględnić w swojej działalności oraz dwa zalecenia wskazujące możliwość wspierania wysiłków podejmowanych przez interesariuszy w zakresie dialogu społecznego. Rozdział zawiera także postanowienia w odniesieniu do należytej staranności, reagowania na negatywne skutki oraz angażowania interesariuszy.

rozdział III. Ujawnianie informacji

Przedsiębiorstwa powinny funkcjonować w sposób przejrzysty oraz ujawniać informacje na temat swojej działalności. Dzięki temu różne grupy interesariuszy mogą lepiej zrozumieć działania przedsiębiorstw oraz ich relacje ze społeczeństwem i środowiskiem. Zalecenie to dotyczy ujawniania informacji w dwóch obszarach:

informacji o przedsiębiorstwie, w tym o sytuacji finansowej, wynikach, własności i nadzorze przedsiębiorstwa, oraz informacji w zakresie kwestii społecznych, środowiskowych i ryzyka.

rozdział IV. Prawa człowieka

Przedsiębiorstwa poprzez swoją działalność mogą wywierać wpływ na poszanowanie praw człowieka. Niezależnie od wielkości przedsiębiorstwa, sektora działalności, kontekstu operacyjnego, struktury własnościowej i organizacyjnej, czy miejsca działania przedsiębiorstwa powinny szanować prawa człowieka. Rozdział ten odwołuje się do dokumentu ramowego ONZ „Chronić, szanować, naprawiać” oraz *Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka*.

rozdział V. Zatrudnienie i stosunki pracownicze

W ramach stosownych przepisów prawa, regulacji i istniejących stosunków pracy przedsiębiorstwa w swoich działaniach powinny m. in. szanować prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych, przyczyniać się do zniesienia i eliminacji pracy dzieci oraz pracy przymusowej, a także kierować się zasadą równych szans i równego traktowania. Przedsiębiorstwa powinny również promować konsultacje i współpracę pomiędzy pracodawcami a pracownikami i ich przedstawicielami w sprawach stanowiących przedmiot zainteresowania obu stron. Terminologia zastosowana w tym rozdziale jest zgodna z terminologią dokumentów Międzynarodowej Organizacji Pracy.

WPROWADZENIE

rozdział VI. Środowisko

Dobre zarządzanie środowiskowe jest ważnym elementem zrównoważonego rozwoju. Rozdział „Środowisko” zawiera zalecenia dla przedsiębiorstw wielonarodowych w zakresie

ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Przedsiębiorstwa powinny brać pod uwagę potrzeby związane z ochroną środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa publicznego oraz działać w sposób przyczyniający się do osiągnięcia szerszego celu, jakim jest zrównoważony rozwój.

rozdział VII. Zwalczanie korupcji

Zalecenia sformułowane w tym rozdziale zostały oparte na pracach OECD w odniesieniu do przeciwdziałania korupcji.

Przedsiębiorstwa nie powinny, w sposób bezpośredni lub pośredni, oferować, obiecywać, wręczać lub żądać łapówek lub innych nienależnych im korzyści w celu uzyskania lub utrzymania przewagi handlowej lub innych korzyści. Przedsiębiorstwa nie powinny także przyjmować, ani wymuszać łapówek.

rozdział VIII. Interesy konsumenta

Przedsiębiorstwa powinny działać zgodnie z praktykami dobrego handlu, marketingu i reklamy oraz powinny podejmować wszelkie racjonalne kroki w celu

zapewnienia jakości oraz niezawodności oferowanych towarów i świadczonych usług. Zadowolenie konsumenta oraz kwestie związane z ochroną interesów konsumenta to podstawa pomyślnej działalności przedsiębiorstwa. Rozdział został opracowany na podstawie prac Komitetu OECD ds. ochrony konsumentów, a także innych organizacji międzynarodowych.

rozdział IX. Nauka i technologia

Przedsiębiorstwa powinny dołożyć wszelkich starań, by podejmowane przez nie działania były zgodne w zakresie nauki i technologii z założeniami polityk państw, w których działają

oraz tam, gdzie to możliwe rozwijać współpracę z lokalnymi instytucjami B+R. Ma to służyć propagowaniu transferu technologii między państwami i wkładu w ich zdolności do tworzenia innowacji.

rozdział X. Konkurencja

W tym rozdziale podkreśla się znaczenie prawa i regulacji dotyczących konkurencji dla wydajnego działania rynków zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Przedsiębiorstwa powinny prowadzić działalność w sposób zgodny z prawem konkurencji. Ponadto, zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami prawa powinny współpracować z organami ds. ochrony konkurencji m. in. poprzez szybkie udzielanie wyczerpujących informacji na prośbę takich organów. W ramach szkoleń dla pracowników przedsiębiorstwa powinny także promować wiedzę nt. przepisów dotyczących konkurencji.

rozdział XI. Opodatkowanie

Przedsiębiorstwa powinny opłacać należności podatkowe terminowo i zgodnie z regulacjami obowiązującymi w kraju, w którym prowadzą swoją działalność.

Przedsiębiorstwa powinny przekazywać właściwym organom informacje niezbędne do poprawnego określenia wysokości podatków i unikać przerzucania zysków/strat za granicę w celu zmniejszania obciążeń podatkowych. Ponadto powinny traktować nadzór podatkowy oraz przestrzeganie prawa podatkowego, jako istotne elementy nadzoru przedsiębiorstwa.

W wersji polskiej opisy rozdziałów Wytycznych OECD pochodzą z materiałów polskiego KPK OECD.

I.

NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

W *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* uznaje i zachęca się przedsiębiorstwa do działania na rzecz rozwoju gospodarczego, ochrony środowiska naturalnego i rozwoju społecznego, a także zakłada się, że działalność biznesowa może wywoływać negatywne skutki dla ładu korporacyjnego, pracowników, praw człowieka, środowiska, łąpownictwa i konsumentów. Należyta staranność jest procesem, który powinny realizować przedsiębiorstwa w celu identyfikowania, zapobiegania, łagodzenia i przejścia odpowiedzialności za usuwanie faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków związanych z ich działaniami, łańcuchami dostaw i pozostałymi relacjami biznesowymi w duchu zaleceń sformułowanych w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*. Skuteczne podejście do procesu należytej staranności powinno wzmacniać działania na rzecz włączenia zagadnień RBC w polityki i systemy zarządzania i ma ona służyć przedsiębiorstwom w celu podejmowania działań zaradczych w odniesieniu negatywnych skutków, które wywołują lub do których powstawania się przyczyniają. ► *Zob. schemat 1.*

NEGATYWNE SKUTKI A RYZYKO

Koncepcja należytej staranności odnosi się do faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków (ryzyk), które są związane z następującymi zagadnieniami objętymi *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*: prawami człowieka, w tym prawami pracowniczymi, zatrudnieniem i stosunkami pracowniczymi, środowiskiem, łąpownictwem i praktykami korupcyjnymi, udostępnianiem informacji i interesami konsumentów (zagadnieniami RBC). Poszczególne rozdziały *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* zawierają szczegółowe postanowienia dotyczące zalecanego sposobu postępowania w odniesieniu do poszczególnych zagadnień RBC. Prawdopodobieństwo powstania negatywnych skutków jest wyższe w przypadku, gdy postępowanie przedsiębiorstwa lub okoliczności związane z łańcuchami dostaw lub relacjami biznesowymi nie odpowiadają zaleceniom sformułowanym w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*. Ryzyko powstania negatywnych skutków istnieje wtedy, gdy potencjalnie można podjąć działania niezgodne z zaleceniami sformułowanymi w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, które to działania mogą pociągać za sobą negatywne skutki w przyszłości. ► *Zob. załącznik, pytanie 1.*

RAMKA 1. POJĘCIE RYZYKA ZGODNIE Z WYTYCZNYMI OECD DLA PRZEDSIĘBIORSTW WIELONARODOWYCH

Wiele przedsiębiorstw interpretuje pojęcie „ryzyka” przede wszystkim jako ryzyko dla przedsiębiorstwa – ryzyko finansowe, ryzyko rynkowe, ryzyko operacyjne, ryzyko utraty reputacji itd. Przedsiębiorstwa obawiają się o swoją pozycję rynkową względem przedsiębiorstw konkurencyjnych oraz o wizerunek i ciągłość działalności w długim okresie, w związku z czym odnoszą zazwyczaj ryzyko do swojej działalności. Niniejsze Wytyczne dotyczą jednak prawdopodobieństwa wystąpienia negatywnych skutków, w odniesieniu do ludzi, środowiska i społeczeństwa, wywołanych przez przedsiębiorstwa, do powstania których przyczyniają się przedsiębiorstwa lub z którymi przedsiębiorstwa są bezpośrednio związane. Innymi słowy, w niniejszych Wytycznych przyjęto ukierunkowane na zewnątrz podejście do ryzyka.

Przedsiębiorstwa mogą identyfikować ryzyka związane z zagadnieniami RBC, poszukując rozbieżności między zaleceniami sformułowanymi w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* a okolicznościami związanymi z ich działaniami, łańcuchami dostaw lub relacjami biznesowymi. ► *Zob. załącznik, pytanie 1.*

NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

PO CO PRZEPROWADZAĆ NALEŻYTĄ STARANNOŚĆ?

Niektóre działania gospodarcze, produkty lub usługi są z natury ryzykowne, ponieważ mogą powodować, przyczyniać się lub być bezpośrednio związane z negatywnymi skutkami dla zagadnień RBC. Działania gospodarcze mogą nie być z natury ryzykowne w innych kontekstach, ale okoliczności (np. zagadnienia związane z rządami prawa, nieegzekwowanie norm, działanie relacji biznesowych) mogą skutkować ryzykiem powstania negatywnych skutków. Należyta staranność ma ułatwić przedsiębiorstwom przewidywanie negatywnych skutków oraz zapobieganie negatywnym skutkom lub ich łagodzenie. W niektórych przypadkach należyta staranność może ułatwić im podjęcie decyzji co do kontynuacji lub zaprzestania działań lub nawet wycofania się z relacji biznesowych ze względu na zbyt wysokie ryzyko negatywnych skutków lub nieskuteczność działań łagodzących.

Skuteczne zapobieganie negatywnym skutkom i ich łagodzenie może z kolei przyczynić się do maksymalizacji pozytywnego wkładu przedsiębiorstwa w rozwój społeczny, poprawy stosunków z interesariuszami i ochrony jego reputacji. Należyta staranność może ułatwiać przedsiębiorstwom tworzenie większej wartości, w tym przez identyfikowanie możliwości ograniczania kosztów, pogłębianie zrozumienia rynków i strategicznych źródeł dostaw, wzmocnienie zarządzania specyficznym ryzykiem gospodarczym lub ryzykiem operacyjnym, ograniczanie prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzeń związanych z zagadnieniami objętymi *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, a także zmniejszanie ekspozycji na ryzyko systemowe. Przedsiębiorstwo może także postępować zgodnie z zasadami należytej staranności, żeby spełnić wymogi prawne dotyczące poszczególnych zagadnień RBC, np. lokalnych przepisów prawa pracy, ochrony środowiska, ładu korporacyjnego, przepisów prawa karnego lub przepisów antykorupcyjnych.

CHARAKTERYSTYKA NALEŻYTEJ STARANNOŚCI – NAJWAŻNIEJSZE ASPEKTY

- **Należyta staranność ma charakter zapobiegawczy**

Celem należytej staranności jest przede wszystkim *uniknięcie* powodowania negatywnych skutków lub przyczyniania się do wystąpienia negatywnych skutków dla ludzi, środowiska i społeczeństwa oraz dążenie do zapobiegania negatywnym skutkom bezpośrednio związanym z działalnością, produktami lub usługami poprzez relacje biznesowe. W przypadku gdy negatywne skutki są nieuniknione, należyta staranność powinna umożliwić przedsiębiorstwom załagodzenie ich, zapobieżenie ich nawrotowi oraz, jeśli to możliwe, ich naprawienie.

- **Należyta staranność obejmuje wiele procesów i celów**

Koncepcja należytej staranności, zgodnie z *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, obejmuje pakiet powiązanych ze sobą procesów mających na celu identyfikowanie negatywnych skutków, zapobieganie im i ich łagodzenie, monitorowanie wdrażania i rezultatów wdrażania oraz komunikowania, w jaki sposób reaguje się na negatywne skutki w odniesieniu do działalności własnej przedsiębiorstwa, ich łańcuchów dostaw, klientów oraz innych relacji biznesowych. Należyta staranność powinna stanowić integralną część procesu podejmowania decyzji i zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie. W tym kontekście może wykraczać (mimo że ma szerszy zakres) ponad tradycyjne, oparte na transakcjach procesy lub procesy należytej staranności typu „poznaj swojego kontrahenta” (KYC). Włączenie zagadnień RBC w polityki i systemy zarządzania ułatwia przedsiębiorstwom zapobieganie negatywnym skutkom w kontekście zagadnień odpowiedzialnego prowadzenia działalności i wzmacnia skuteczny proces należytej staranności przez wyjaśnienie strategii przedsiębiorstwa, budowanie zdolności pracowników, zapewnienie dostępności zasobów i jasną komunikację odgórną.

NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

- **Należyta staranność jest proporcjonalna do ryzyka (oparta na ryzyku)**

Proces należytej staranności jest oparty na ryzyku. Środki podejmowane przez przedsiębiorstwo w celu przeprowadzenia należytej staranności powinny być współmierne do skali i prawdopodobieństwa wystąpienia negatywnego skutku. Jeśli prawdopodobieństwo i skala negatywnego skutku są wysokie, wówczas należyta staranność będzie bardziej obszerna. Należyta staranność należy również dostosować do charakteru negatywnego skutku dla kwestii RBC, takich jak prawa człowieka, środowisko i przeciwdziałanie korupcji. Obejmuje to dostosowanie podejścia do konkretnych rodzajów ryzyka i uwzględnienie ich wpływu na różne grupy, na przykład zastosowanie perspektywy płci do należytej staranności. ► *Zob. załącznik, pytanie 2.*

- **Należyta staranność może obejmować ustalanie priorytetów (w oparciu o ryzyko)**

Jeżeli nie jest możliwe jednoczesne zajęcie się wszystkimi zidentyfikowanymi skutkami, przedsiębiorstwo powinno ustalić kolejność, w jakiej podejmuje działania, w oparciu o skalę i prawdopodobieństwo negatywnego skutku. Po zidentyfikowaniu najpoważniejszych negatywnych skutków i podjęciu odpowiednich działań przedsiębiorstwo powinno zająć się mniej istotnymi skutkami. Przedsiębiorstwo wywołujące lub przyczyniające się do powstawania negatywnych skutków w kontekście zagadnień RBC powinno każdorazowo zaprzestać szkodliwych działań i podjąć lub przyłączyć się do realizacji działań zaradczych. Proces ustalania priorytetów ma także charakter ciągły, w niektórych przypadkach mogą pojawiać się nowe negatywne skutki, których priorytet należy ustalić przed przejściem do mniej znaczących skutków. Przy ustalaniu priorytetowych rodzajów ryzyka w odniesieniu do praw człowieka najważniejszym czynnikiem jest skala dotkliwości potencjalnych negatywnych skutków, ponieważ opóźniona reakcja może utrudniać ich naprawienie. ► *Zob. załącznik, pytania 3–5.*

- **Należyta staranność jest dynamiczna**

Proces należytej staranności nie jest statyczny, lecz ciągły, elastyczny i ulegający zmianom. Obejmuje mechanizmy pozyskiwania informacji zwrotnych, dzięki czemu przedsiębiorstwo wie, które działania okazały się właściwe. Przedsiębiorstwa powinny dążyć do stopniowego doskonalenia swoich systemów i procesów w celu uniknięcia negatywnych skutków i zaradzenia tym skutkom. Dzięki procesowi należytej staranności przedsiębiorstwo powinno być w stanie odpowiednio reagować na potencjalne zmiany w swoim profilu ryzyka w miarę rozwoju okoliczności (np. zmiany w przepisach krajowych, pojawiające się ryzyka w danym sektorze, rozwój nowych produktów lub relacji biznesowych).

- **Należyta staranność nie powoduje przeniesienia obowiązków**

Każde przedsiębiorstwo będące w relacji biznesowej ma obowiązek zidentyfikować negatywne skutki, a także wdrożyć środki naprawcze w przypadku ich wystąpienia. Zalecenia należytej staranności zgodnie z Wytycznymi OECD nie mają na celu przenoszenia odpowiedzialności z administracji rządowych na przedsiębiorstwa lub z przedsiębiorstw powodujących negatywne skutki czy przyczyniających się do negatywnych skutków na przedsiębiorstwa, które są bezpośrednio z nimi związane poprzez swoje relacje biznesowe. Zamiast tego Wytyczne OECD zalecają, aby każde przedsiębiorstwo poniosło własną odpowiedzialność w stosunku do negatywnych skutków, a gdy skutki te są bezpośrednio związane z działalnością, produktami lub usługami przedsiębiorstwa – aby przedsiębiorstwo dążyło do wykorzystania swojej siły oddziaływania na klienta w możliwie najszerszym zakresie, indywidualnie lub we współpracy z innymi w celu wprowadzenia zmian.

NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

- **Należyta staranność dotyczy uznanych w skali międzynarodowej standardów RBC**

Wytyczne OECD zapewniają zasady i standardy RBC zgodne z obowiązującymi przepisami prawa oraz standardami uznanymi w skali międzynarodowej. Wskazują one, że przestrzeganie prawa krajowego w państwach, w których przedsiębiorstwo prowadzi swoją działalność i/lub w których ma swoją siedzibę, jest pierwszym obowiązkiem tych przedsiębiorstw. Należyta staranność może pomóc przedsiębiorstwom w przestrzeganiu ich zobowiązań prawnych w kwestiach związanych z Wytycznymi OECD. W państwach, w których krajowe przepisy prawa są sprzeczne z zasadami i standardami Wytycznych OECD, należyta staranność może również pomóc przedsiębiorstwom w jak najpełniejszym wdrażaniu Wytycznych OECD tak, aby nie naruszyły przepisów prawa krajowego. W niektórych przypadkach prawo krajowe może również wymagać od przedsiębiorstw podjęcia działań w konkretnej kwestii RBC (np. przepisy dotyczące konkretnych kwestii RBC, takich jak korupcja międzynarodowa, współczesne formy niewolnictwa lub minerały z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka).

- **Należyta staranność jest dostosowana do okoliczności panujących w przedsiębiorstwie**

Na charakter i zakres należytej staranności mogą mieć wpływ takie czynniki, jak wielkość przedsiębiorstwa, kontekst jego działalności, model biznesowy, miejsce w łańcuchach dostaw oraz charakter jego produktów lub usług. Duże przedsiębiorstwa, które prowadzą działalność na szeroką skalę lub oferują wiele produktów lub usług, mogą wymagać bardziej sformalizowanych i rozbudowanych systemów skutecznego identyfikowania ryzyk i zarządzania nimi niż mniejsze przedsiębiorstwa z ograniczoną gamą produktów lub usług. ► *Zob. załącznik, pytania 6–7 oraz tabela 4.*

- **Należyta staranność może zostać dostosowana do ograniczeń w pracy w obrębie relacji biznesowych**

Przedsiębiorstwa mogą napotkać praktyczne i prawne ograniczenia dotyczące tego, w jaki sposób mogą wpływać na relacje biznesowe w celu zapobiegania negatywnym skutkom w kwestiach związanych z RBC lub ich łagodzenia albo zastosowania działań zaradczych. Przedsiębiorstwa, w szczególności małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), mogą nie mieć wystarczającej siły rynkowej, aby samodzielnie wpływać na swoje relacje biznesowe. Mogą starać się przezwyciężyć te wyzwania w celu wpłynięcia na relacje biznesowe poprzez ustalenia umowne, wymogi kwalifikacyjne, umowy powiernicze, umowy licencyjne lub franczyzowe, a także poprzez wspólne wysiłki w celu wykorzystania wpływu stowarzyszeń branżowych lub inicjatyw międzysektorowych.

- **Należyta staranność jest oparta na współpracy z interesariuszami**

Interesariusze to osoby lub grupy, na które działalność przedsiębiorstwa może mieć wpływ². Zaangażowanie interesariuszy charakteryzuje się dwukierunkową komunikacją. Wiąże się to z terminową wymianą istotnych informacji potrzebnych interesariuszom do podejmowania świadomych decyzji w formie, którą rozumieją i do której mają dostęp. Aby zaangażowanie miało charakter znaczący, konieczna jest dobra wola wszystkich stron. Znaczące zaangażowanie odpowiednich interesariuszy ma znaczenie w ciągu całego procesu należytej staranności. W szczególności wtedy, gdy przedsiębiorstwo może powodować negatywne skutki lub przyczyniać się do wystąpienia negatywnych skutków (bądź już spowodowało negatywne skutki lub przyczyniło się do wystąpienia negatywnych skutków), współpraca z dotkniętymi lub potencjalnie dotkniętymi

² Przykładowymi interesariuszami są pracownicy, przedstawiciele pracowników, związki zawodowe (w tym międzynarodowe federacje związkowe), członkowie społeczności, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, inwestorzy oraz przemysłowe i handlowe organizacje branżowe.

NALEŻYTA STARANNOŚĆ W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

tymi skutkami interesariuszami oraz osobami, których prawa zostały naruszone, będzie miała znaczący charakter. Przykładowo, w zależności od rodzaju negatywnego skutku będzie ona obejmowała czynny udział w procesie oraz dzielenie się wynikami ocen na miejscu, rozwijanie działań ograniczających ryzyko, ciągłą obserwację oraz utworzenie mechanizmu składania skarg³.

- **Należyta staranność obejmuje bieżącą komunikację**

Przekazywanie informacji o procedurach należytej staranności, ustaleniach i planach w ramach samego procesu. Pozwala to przedsiębiorstwu budować zaufanie, podejmować decyzje oraz wykazać się dobrymi intencjami. Przedsiębiorstwa powinny odpowiadać za sposób, w jaki identyfikują i reagują na faktyczne lub potencjalne negatywne skutki, i powinny odpowiednio to komunikować. Informacje powinny być dostępne dla odbiorców (np. interesariuszy, inwestorów, konsumentów) i powinny być wystarczające do wykazania adekwatności reakcji przedsiębiorstwa na skutki. Informacje należy udostępniać, mając na uwadze poufność informacji handlowych i innego rodzaju zagadnienia związane z konkurencją⁴ i bezpieczeństwem. W procesie udostępniania możliwie jak najszerszego zakresu informacji przy jednoczesnym zachowaniu poufności danych użyteczne mogą być określone sposoby podejścia ► *Zob. załącznik, pytanie 47.*

RAMKA 2. WSPÓŁPRACA PRZY WDRAŻANIU NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

W procesie należytej staranności przedsiębiorstwa mogą współpracować na poziomie sektora lub na wyższym poziomie, w tym z odpowiednimi interesariuszami, chociaż to one pozostają każdorazowo odpowiedzialne za zapewnienie skutecznego przestrzegania zasad należytej staranności. Mogą na przykład współpracować w celu wymiany wiedzy, zwiększania siły oddziaływania lub wzmacniania skutecznych działań. W kontekście współpracy w skali sektora i w szczególności dla małych i średnich przedsiębiorstw korzystne może być dzielenie się kosztami i oszczędnościami. ► *Zob. załącznik, pytanie 12.*

Chociaż w wielu przypadkach przedsiębiorstwa mogą współpracować w zakresie należytej staranności bez naruszania prawa konkurencji, zachęca się je oraz przedsiębiorstwa zaangażowane w pewne działania w ramach wspólnych inicjatyw, do podejmowania proaktywnych działań w celu zrozumienia zagadnień prawa konkurencji w krajach, w których prowadzą działalność, oraz do unikania działań, które mogą być postrzegane jako naruszenie prawa konkurencji. ► *Zob. załącznik, pytanie 13.*

³ W załączniku w odpowiedzi na pytanie 8 wyjaśniono terminy: „odpowiedni interesariusze”, „poszkodowani lub potencjalnie poszkodowani interesariusze” oraz „osoby, których prawa mogą zostać naruszone”. W odpowiedziach zaś na pytania 8–11 przedstawiono bardziej szczegółowe informacje na temat zaangażowania interesariuszy.

⁴ Zagadnienia konkurencji należy interpretować w świetle mających zastosowanie przepisów prawa konkurencji.

II.

PROCES NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

PROCES NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

Mając na uwadze, że należyta staranność powinna być proporcjonalna do ryzyka i dostosowana do szczególnych warunków i kontekstu funkcjonowania przedsiębiorstwa, w niniejszej części przedstawiono zarys następujących działań: (1) włączanie zagadnień RBC w polityki i systemy zarządzania przedsiębiorstwa oraz przestrzeganie zasad należytej staranności przez (2) identyfikowanie faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków dla zagadnień RBC, (3) wstrzymanie negatywnych skutków, zapobieganie im lub ich łagodzenie, (4) monitorowanie wdrażania i wyników, (5) informowanie o sposobie postępowania w przypadku wystąpienia negatywnych skutków, a także (6) umożliwianie odpowiednio działań zaradczych. ► *Zob. schemat 1.*

Przedstawione działania praktyczne nie mają stanowić wyczerpującej listy działań „do odhaczenia”. Nie każde działanie praktyczne będzie właściwe w każdej sytuacji. W niektórych sytuacjach mogą być z kolei użyteczne inne działania praktyczne lub środki realizacji, które pominięto w niniejszych Wytycznych.

SCHEMAT 1. PROCES NALEŻYTEJ STARANNOŚCI I DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE

WŁĄCZANIE ZASAD RBC W POLITYKI I SYSTEMY ZARZĄDZANIA

- 1.1 Opracowanie, przyjęcie i rozpowszechnienie polityk dotyczących kwestii RBC, które wyrażają zobowiązania przedsiębiorstwa do przestrzegania zasad i standardów zawartych w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* i planach wdrażania należytej staranności, które będą odpowiednie do własnych działań przedsiębiorstwa, jego łańcucha dostaw i pozostałych relacji biznesowych.**

► *Zob. załącznik, pytania 14–15.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Weryfikacja i aktualizacja dotychczasowych polityk dotyczących zagadnień RBC (np. praw pracowniczych, praw człowieka, kwestii środowiskowych, ujawniania informacji, ochrony konsumentów, zarządzania, zwalczania praktyk łapownictwa i korupcji) w celu ich powiązania z zasadami i normami zawartymi w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*.
- b. Opracowanie specjalnych polityk w odniesieniu do głównych rodzajów ryzyka w działalności przedsiębiorstwa w oparciu o wyniki oceny ryzyka w celu sformułowania wytycznych dotyczących szczególnych sposobów podejścia przedsiębiorstwa do takich rodzajów ryzyka. Rozważenie włączenia planów działań obejmujących należytą staranność do takich polityk przedsiębiorstwa.
- c. Udostępnienie dla ogółu odbiorców polityk przedsiębiorstwa dotyczących zagadnień RBC, np. na stronie internetowej przedsiębiorstwa, w jego siedzibie oraz jeśli jest to stosowne – w językach lokalnych.
- d. Informowanie pracowników (w tym pracowników powiązanych z przedsiębiorstwem) o politykach przedsiębiorstwa, np. informowanie w trakcie szkoleń wprowadzających lub innych szkoleń oraz stosownie do potrzeb prowadzenie działań mających na celu zwiększanie świadomości pracowników w tym zakresie.
- e. Uaktualnianie polityk przedsiębiorstwa w miarę ewoluowania i pojawiania się nowych rodzajów ryzyka w związku z działaniami, łańcuchem dostaw i pozostałymi relacjami biznesowymi przedsiębiorstwa.

1.2 Dążenie do włączania polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC do organów nadzorczych przedsiębiorstwa. Włączanie polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC do systemów zarządzania, tak aby były one wdrażane w ramach zwyczajowych praktyk biznesowych przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem potencjalnej niezależności, autonomii i struktury prawnej tych organów, które mogą być przewidziane w krajowych przepisach prawa i regulacjach.

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Ustalenie nadzoru i odpowiedzialności kierownictwa wyższego szczebla za kwestie dotyczące należytej staranności oraz przypisanie odpowiedzialności w szerszym zakresie za zagadnienia RBC na poziomie zarządu. ► *Zob. załącznik, pytanie 16.*
- b. Przypisanie odpowiedzialności za wdrażanie aspektów polityki w poszczególnych działach ze szczególnym uwzględnieniem tych pracowników, których działania i decyzje będą potencjalnie zwiększać lub zmniejszać ryzyko. ► *Zob. załącznik, pytanie 16.*
- c. Opracowanie (lub dostosowanie już istniejących) systemów informacyjnych i systemów rejestrujących w celu gromadzenia informacji dotyczących procesów należytej staranności powiązanych z procesem podejmowania decyzji oraz reagowania.
- d. Tworzenie (lub wykorzystywanie istniejących) kanałów komunikacji między właściwym kierownictwem wyższego szczebla i działami operacyjnymi w celu dzielenia się i dokumentowania danych na temat ryzyka i procesu podejmowania decyzji.
- e. Upowszechnianie wśród poszczególnych zespołów i działów odpowiednich aspektów polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC. W tym celu można np. tworzyć grupy lub komitety obejmujące kilka funkcji w celu dzielenia się informacjami i podejmowania decyzji dotyczących ryzyk z uwzględnieniem działów, które mogą mieć wpływ na przestrzeganie polityk RBC w procesie podejmowania decyzji.
► *Zob. załącznik, pytanie 16.*
- f. Przeprowadzanie szkoleń dla pracowników w celu ułatwienia im zrozumienia i wdrożenia odpowiednich aspektów polityk w zakresie RBC i zapewniania adekwatnych zasobów niezbędnych dla procesu należytej staranności.
- g. Opracowanie zachęt dla pracowników i działów postępujących zgodnie z politykami przedsiębiorstwa w zakresie RBC.
- h. Opracowanie, wykorzystanie lub dostosowanie już istniejących mechanizmów skargowych umożliwiających pracownikom zgłaszanie problemów lub skarg dotyczących zagadnień RBC (np. praktyk pracy, korupcji, ładu korporacyjnego).
- i. Opracowanie procesów reagowania lub działań zaradczych w przypadkach nieprzestrzegania polityki w zakresie RBC (np. dodatkowe zbieranie informacji, budowanie potencjału lub działania dyscyplinarne/sankcje).

1.3 Włączenie oczekiwań i polityk RBC do współpracy z dostawcami i innych relacji biznesowych. ► *Zob. załącznik, pytanie 18.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Informowanie dostawców i pozostałych właściwych partnerów biznesowych o kluczowych aspektach polityk RBC.
- b. Uwzględnienie warunków i oczekiwań związanych z zagadnieniami RBC w umowach z dostawcami lub kontrahentami lub w innego rodzaju porozumieniach pisemnych.
- c. Opracowanie i wdrożenie procesów wstępnej kwalifikacji w zakresie należytej staranności dla dostawców i innych relacji biznesowych, dostosowanie w miarę możliwości takich procesów do konkretnych ryzyk i kontekstu w celu skoncentrowania się na tych zagadnieniach RBC, które zostały uznane za istotne dla partnerów biznesowych i ich działań lub dla obszaru/obszarów, na którym/których prowadzą swoją działalność.
- d. Zapewnienie adekwatnych zasobów i szkoleń dla dostawców i innych relacji biznesowych w celu umożliwienia im zrozumienia i stosowania właściwych polityk w zakresie RBC i należytej staranności.
- e. Dążenie do zrozumienia i wyeliminowania barier wynikających ze sposobu prowadzenia działalności biznesowej przez przedsiębiorstwa, które mogą ograniczać zdolność dostawców i innych relacji biznesowych do wdrażania polityk RBC przedsiębiorstwa, takich jak praktyki zakupowe i zachęty handlowe.

IDENTYFIKACJA I OCENA FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH NEGATYWNYCH SKUTKÓW ZWIĄZANYCH Z DZIAŁANAMI, PRODUKTAMI LUB USŁUGAMI PRZEDSIĘBIORSTWA

2.1 Należy przeprowadzić badanie o szerokim zakresie w celu zidentyfikowania wszystkich obszarów działalności, operacji i relacji biznesowych, w tym łańcuchów dostaw, w których ryzyko RBC jest najbardziej prawdopodobne i najbardziej istotne. Stosowne informacje obejmują między innymi informacje na temat czynników ryzyka sektorowego, geograficznego, produktowego i korporacyjnego z uwzględnieniem znanych rodzajów ryzyka, z którymi przedsiębiorstwo musiało się zmierzyć lub z którymi może się mierzyć. Ustalenie zakresu powinno umożliwić przedsiębiorstwu dokonanie wstępnej priorytetyzacji najbardziej znaczących obszarów ryzyka w celu dalszej oceny. W przypadku przedsiębiorstw o mniej zróżnicowanej działalności, w szczególności mniejszych przedsiębiorstw, ustalenie zakresu może nie być konieczne przed przejściem do etapu identyfikacji i ustalania priorytetów w odniesieniu do konkretnych skutków. ► *Zob. załącznik, pytania 19–22.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Stworzenie wstępnego, ogólnego obrazu obszarów działań i rodzajów relacji biznesowych przedsiębiorstwa w celu zrozumienia, jakiego rodzaju dane należy gromadzić.
- b. Gromadzenie informacji w celu zrozumienia ogólnych rodzajów ryzyka negatywnych skutków w odniesieniu do sektora (np. produktów i łańcuchów dostaw, usług i pozostałych działań), obszaru geograficznego (np. zarządzania i rządów prawa, konfliktów, rozpowszechnionych negatywnych skutków dla poszanowania praw człowieka czy dla środowiska) lub specyficznych dla przedsiębiorstwa czynników ryzyka (np. znanych przypadków korupcji, wykroczeń, wdrażania standardów RBC). ► *Zob. załącznik, pytanie 20.* Źródłem danych mogą być między innymi raporty rządowe, raporty organizacji międzynarodowych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, przedstawiciele pracowników i związków zawodowych, krajowe instytucje praw człowieka, media lub inni eksperci. ► *Zob. załącznik, pytania 21–22.*
- c. Konsultacje z właściwymi interesariuszami i ekspertami w przypadkach niepełnych danych.
- d. Analizowanie informacji zgromadzonych przez systemy wczesnego ostrzegania (np. infolinie) i mechanizmy skargowe.
- e. Identyfikacja obszarów obciążonych największym ryzykiem w kontekście RBC i ustalenie ich priorytetów jako punkt wyjścia dla pogłębionej oceny potencjalnych i faktycznych negatywnych skutków.
- f. Stała weryfikacja rezultatów analizy zakresu.
- g. Aktualizacja zakresu na podstawie nowych danych w przypadku istotnych zmian w przedsiębiorstwie, np. rozpoczęcia działalności lub podjęcia współpracy z nowym zagranicznym dostawcą; opracowania linii nowego produktu lub usługi, która będzie się w istotny sposób różnić od dotychczasowych; zmian zasobów wyjściowych na potrzeby realizacji produktu lub usługi; restrukturyzacji lub nawiązywania nowych relacji biznesowych (np. przejęcia, nabycia, pozyskanie nowych klientów i wejścia na nowe rynki).

2.2 Rozpoczynając od istotnych obszarów ryzyka określonych powyżej, należy przeprowadzać kolejne i coraz bardziej dogłębne oceny priorytetowych operacji, dostawców i innych relacji biznesowych w celu zidentyfikowania i oceny konkretnych faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków RBC. ► Zob. załącznik, pytania 23–28.

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Opracowanie mapy działań, dostawców i innych relacji biznesowych przedsiębiorstwa z uwzględnieniem powiązanych łańcuchów dostaw, które są istotne w odniesieniu do priorytetowego ryzyka.
- b. Opracowanie katalogu standardów RBC i zagadnień odnoszących się do ryzyka podlegającego ocenie, w tym odpowiednich postanowień *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, a także przepisów prawa krajowego oraz stosownych międzynarodowych i branżowych ram odnoszących się do zagadnień RBC.
- c. Pozyskanie, o ile jest to odpowiednie i wykonalne, stosownych informacji na temat relacji biznesowych innych niż relacje ustanowione na podstawie umów (np. poddostawy poza „poziomem 1”). Wdrożenie samodzielnie lub we współpracy procesów oceny ryzyka na potrzeby bardziej odległych poziomów relacji biznesowych, w tym weryfikacja dotychczasowych ocen i podjęcie współpracy z podmiotami średniego szczebla i „punktami kontrolnymi” w łańcuchu dostaw w celu oceny ich praktyk należytej staranności zgodnie z niniejszymi Wytycznymi.
- d. Ocena charakteru i zakresu faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków związanych z priorytetowymi działaniami, dostawcami lub innymi relacjami biznesowymi (tj. na który problem RBC ma to wpływ, w jaki sposób oddziałuje i jaki jest zakres wpływu). Tam, gdzie są dostępne, należy korzystać z ocen wpływu przeprowadzonych przez przedsiębiorstwa lub strony trzecie, ocen oddziaływania na środowisko (EIA), ocen oddziaływania na środowisko i skutków społecznych (EIAS), ocen wpływu na prawa człowieka (HRIA), przeglądów prawnych, systemów zarządzania zgodnością w zakresie korupcji, audytów finansowych (w zakresie ujawnień), inspekcji BHP oraz wszelkich innych stosownych ocen przeprowadzanych przez przedsiębiorstwo w odniesieniu do relacji biznesowych lub realizowanych w ramach inicjatyw branżowych i wielostronnych, w tym audyty środowiskowe, społeczne, audyty pracy, oceny w zakresie dotyczącym korupcji i procesów KYC.
- e. Identyfikacja działań, jakich nie można realizować w odpowiednich ramach prawnych i instytucjonalnych niezbędnych do ochrony praw wszystkich zaangażowanych osób i przedsiębiorstw.
- f. Analizowanie ryzyk w kontekście RBC przed wdrożeniem proponowanego działania (np. nabycia, restrukturyzacji, wejścia na nowy rynek, opracowania nowego produktu lub usługi), prognoza negatywnych skutków proponowanego działania i powiązanych relacji biznesowych dla określonych zagadnień RBC.
- g. W razie potrzeby ponowna ocena wpływu w regularnych odstępach czasu: przed podjęciem ważnych decyzji lub zmianami w działalności (np. wejściem na rynek, wprowadzeniem produktu na rynek, zmianą polityki lub zmianami w działalności na

IDENTYFIKACJA I OCENA FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH NEGATYWNYCH SKUTKÓW ZWIĄZANYCH Z DZIAŁANAMI, PRODUKTAMI LUB USŁUGAMI PRZEDSIĘBIORSTWA

szerszą skalę); w odpowiedzi na lub w oczekiwaniu na zmiany w środowisku operacyjnym (np. wzrost napięć społecznych) oraz okresowo podczas realizacji działania lub współpracy.

- h. W odniesieniu do negatywnych skutków dla praw człowieka konsultacje i angażowanie osób, których prawa mogą potencjalnie zostać naruszone, w tym pracowników, przedstawicieli pracowników i związków zawodowych, w celu zebrania informacji o negatywnych skutkach i ryzykach z uwzględnieniem potencjalnych barier dla efektywnego angażowania interesariuszy. W przypadku niemożności skonsultowania się bezpośrednio z osobami, których prawa mogą zostać naruszone, rozważanie sensownych alternatyw, jak konsultacje z wiarygodnymi, niezależnymi ekspertami, w tym obrońcami praw człowieka, związkami zawodowymi i grupami społeczeństwa obywatelskiego. Konsultowanie osób, których prawa potencjalnie mogą zostać naruszone zarówno przed realizacją projektów lub działań, które mogą wywierać wpływ na te osoby, jak i w trakcie realizacji takich projektów lub działań (np. z wykorzystaniem ocen na poziomie zakładów przedsiębiorstwa).
▶ *Zob. załącznik, pytania 8–11 i 25.*
- i. Przy ocenie negatywnych skutków dla praw człowieka zwrócenie szczególnej uwagi na potencjalne negatywne skutki dla osób z grup lub populacji bardziej wrażliwych na naruszenia lub marginalizację, a także różne rodzaje ryzyk, jakie mogą dotyczyć kobiet i mężczyzn.
- j. W odniesieniu do przedsiębiorstw posiadających wiele jednostek w grupie zapewnienie wsparcia dla lokalnych jednostek przy przeprowadzaniu ocen.

2.3 Przeprowadzić ocenę zaangażowania przedsiębiorstwa w faktyczne lub potencjalne negatywne skutki zidentyfikowane w celu zaplanowania właściwych reakcji na nie (zob. punkty 3.1 i 3.3). W szczególności należy ocenić, czy przedsiębiorstwo spowodowało (lub mogłoby spowodować) negatywny skutek lub przyczyniło się (lub mogłoby się przyczynić) do negatywnego skutku albo czy negatywny skutek jest (lub byłby) bezpośrednio związany z działalnością przedsiębiorstwa, jego produktami lub usługami, lub poprzez relacje biznesowe. ▶ *Zob. załącznik, pytania 29–30.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Konsultacje z kontrahentami, innymi właściwymi przedsiębiorstwami i pozostałymi właściwymi interesariuszami.
- b. Konsultacje z interesariuszami oraz osobami (lub ich prawnymi przedstawicielami), których prawa mogą zostać naruszone.
- c. W razie konieczności pozyskanie odpowiednich wewnętrznych lub zewnętrznych opinii eksperckich.
- d. Jeżeli interesariusze lub osoby, których prawa zostały naruszone, nie zgadzają się z oceną powiązania przedsiębiorstwa z faktycznymi lub potencjalnymi negatywnymi skutkami – podjęcie w dobrej wierze współpracy z wykorzystaniem stosownych mechanizmów, których celem jest pomoc w rozwiązywaniu sporów i zapewnienie działań zaradczych.
▶ *Zob. załącznik, pytania 51–52.*

IDENTYFIKACJA I OCENA FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH NEGATYWNYCH SKUTKÓW ZWIĄZANYCH Z DZIAŁANAMI, PRODUKTAMI LUB USŁUGAMI PRZEDSIĘBIORSTWA

2.4 W oparciu o uzyskane informacje na temat faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków w razie potrzeby należy dokonać priorytetyzacji najważniejszych zagrożeń i skutków RBC dla działań w oparciu o ich dotkliwość i prawdopodobieństwo wystąpienia. Ustalenie priorytetów będzie miało znaczenie w przypadkach, w których nie jest możliwe niezwłoczne zajęcie się wszystkimi faktycznymi i potencjalnymi negatywnymi skutkami. Po zidentyfikowaniu i wyeliminowaniu najbardziej istotnych skutków przedsiębiorstwo powinno przejść do rozwiązania tych mniej znaczących skutków. ► *Zob. załącznik, pytania 3–5 i 31.*

*** DZIAŁANIA PRAKTYCZNE**

- a. Identyfikacja, które potencjalne lub faktyczne negatywne skutki można wyeliminować natychmiast przynajmniej częściowo (np. poprzez aktualizację warunków umów z dostawcami, aktualizację protokołów audytu pod kątem ryzyk, które mogły zostać pominięte w trakcie poprzednich audytów).
- b. Ustalenie hierarchii działań, które wywołują lub przyczyniają się do powstawania negatywnych skutków w kontekście zagadnień RBC w oparciu o ocenę powiązania przedsiębiorstwa z negatywnymi skutkami, jak wskazano w punkcie 2.3.
- c. W odniesieniu do negatywnych skutków powstałych w ramach relacji biznesowych ocena, w jakim zakresie kontrahenci posiadają odpowiednie polityki i procesy samodzielnego identyfikowania, zapobiegania i łagodzenia ryzyk RBC.
- d. Tam, gdzie nie ma możliwości odniesienia się do wszystkich faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków bezpośrednio związanych z działalnością przedsiębiorstwa, produktami lub usługami w ramach relacji biznesowych (lub w celu rozwiązania ich w pełnym pożądanym zakresie), należy ocenić prawdopodobieństwo i dotkliwość zidentyfikowanych skutków lub zagrożeń, żeby zrozumieć, które z nich powinny być potraktowane jako priorytetowe.
- e. Konsultacje dotyczące priorytetów w procesach podejmowania decyzji w ramach relacji biznesowych z innymi właściwymi przedsiębiorstwami i zainteresowanymi lub potencjalnie zainteresowanymi interesariuszami oraz osobami, których prawa mogą zostać naruszone.
- f. W razie konieczności pozyskanie odpowiednich wewnętrznych lub zewnętrznych opinii eksperckich.

WSTRZYMIWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

- 3.1 Na podstawie oceny przedsiębiorstwa w zakresie jego powiązania z negatywnymi skutkami, zalecanej w punkcie 2.3 powyżej, należy powstrzymać działania, które powodują lub mogą się przyczyniać do powstawania negatywnego skutku w zakresie RBC. Należy opracować i wdrożyć plany, które będą służyły zapobieganiu potencjalnym (możliwym do wystąpienia w przyszłości) negatywnym skutkom i ich łagodzeniu. ► *Zob. załącznik, pytania 32–33.***

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Przepisanie odpowiednio odpowiedzialności na wyższym szczeblu za wstrzymanie działań, które wywołują lub przyczyniają się do powstawania negatywnych skutków, a także za zapobieganie działaniom, które mogą wywoływać lub przyczyniać się do powstania negatywnych skutków w przyszłości.
- b. W przypadku złożonych działań lub działań, które trudno jest zatrzymać ze względów operacyjnych, umownych lub prawnych – opracowanie wraz z wewnętrznymi służbami prawnymi oraz zainteresowanymi lub potencjalnie zainteresowanymi interesariuszami i osobami, których prawa mogą zostać naruszone, mapy drogowej przedstawiającej sposoby na zatrzymanie działań wywołujących lub przyczyniających się do powstawania negatywnych skutków.
- c. Aktualizacja polityk przedsiębiorstwa w celu sformułowania zaleceń dotyczących sposobów unikania i reagowania na negatywne skutki w przyszłości oraz zapewnienie wdrożenia tych zaleceń.
- d. Prowadzenie odpowiednich szkoleń dla właściwych pracowników i kierowników przedsiębiorstwa.
- e. Wyciągnięcie wniosków z ustaleń oceny ryzyka w celu zaktualizowania i wzmocnienia systemów zarządzania, dążąc do bardziej dokładnego monitorowania informacji i sygnalizowania ryzyka przed powstaniem negatywnych skutków. ► *Zob. punkt 1.2.*
- f. Konsultacje i zaangażowanie zainteresowanych i potencjalnie zainteresowanych interesariuszy oraz osób, których prawa mogą zostać naruszone, i ich przedstawicieli w opracowanie odpowiednich działań i realizację planu. ► *Zob. załącznik, pytania 8–11.*
- g. W przypadku zbiorowych lub skumulowanych negatywnych skutków (tj. gdy przedsiębiorstwo jest jedną z kilku jednostek przyczyniających się do powstawania negatywnych skutków) i, o ile jest to odpowiednie, dążenie do podjęcia współpracy z pozostałymi zaangażowanymi jednostkami w celu wstrzymania negatywnych skutków i zapobiegania ich ponownemu powstaniu lub w celu przeciwdziałania powstawaniu ryzyka, np. przez inicjatywy branżowe oraz współpracę z administracją rządową. ► *Zob. załącznik, ramka 6.*
- h. Jeżeli przedsiębiorstwo przyczynia się do powstawania negatywnych skutków lub ryzyka, które wywołuje inna jednostka, powinno podjąć niezbędne działania w celu zatrzymania lub zapobiegania dalszemu udziałowi w negatywnych skutkach, jak mowa powyżej, zwiększając i wykorzystując swoją siłę oddziaływania w celu łagodzenia pozostałych negatywnych skutków w możliwie jak największym stopniu. ► *Zob. punkt 3.2 c), 3.2 d) i 3.2 e) oraz załącznik, pytanie 34.*

WSTRZYMIWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW,
ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

3.2 W oparciu o priorytety przedsiębiorstwa, ustalone zgodnie z zaleceniem w punkcie 2.4 powyżej, należy opracować i wdrożyć plany mające na celu zapobieganie faktycznym lub potencjalnym negatywnym skutkom w zakresie RBC bezpośrednio powiązanych z działalnością przedsiębiorstwa, jego produktami lub usługami w ramach relacji biznesowych oraz mające na celu łagodzenie takich skutków. Odpowiednie reakcje na ryzyko związane z relacjami biznesowymi mogą obejmować: kontynuację relacji w trakcie działań ograniczających ryzyko, tymczasowe zawieszenie relacji przy jednoczesnym ograniczaniu ryzyka lub wycofanie się z relacji biznesowej po nieudanych próbach złagodzenia skutku albo gdy przedsiębiorstwo uzna, że złagodzenie nie jest możliwe lub z powodu dotkliwości negatywnego skutku. Decyzja o zerwaniu relacji powinna uwzględniać potencjalne negatywne skutki społeczne i gospodarcze. W takich planach należy szczegółowo opisać działania przedsiębiorstwa, jego oczekiwania co do dostawców, klientów i innych relacji biznesowych. ► *Zob. załącznik, pytania 34–40.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Przepisanie odpowiedzialności za opracowanie, realizację i monitorowanie takich planów.
- b. Zapewnienie wsparcia lub podjęcie współpracy z właściwymi kontrahentami przy opracowaniu odpowiednich planów mających na celu zapobieganie negatywnym skutkom lub łagodzenie negatywnych skutków, zidentyfikowanych w sensownych i jasno określonych terminach, z wykorzystaniem wskaźników jakościowych i ilościowych na potrzeby definiowania i pomiaru poprawy (zwanym niekiedy „planami działań naprawczych”). ► *Zob. załącznik, pytanie 38.*
- c. Wykorzystanie w możliwie jak największym zakresie siły oddziaływania w celu nakłonienia kontrahenta lub partnerów biznesowych do zapobiegania negatywnym skutkom lub ryzykom lub ich łagodzenia. ► *Zob. załącznik, pytania 36 i 40.*
- d. Jeżeli przedsiębiorstwo nie posiada wystarczającej siły oddziaływania, może rozważyć sposoby zwiększenia siły oddziaływania przez nawiązanie relacji biznesowych, np. przez kontakty kierownictwa wyższego szczebla i inicjatywy gospodarcze. Współpracować w możliwie jak największym zakresie z pozostałymi podmiotami w celu budowania i wywierania wspólnej siły oddziaływania, np. przez współpracę w stowarzyszeniach branżowych lub współpracę z administracją rządową. ► *Zob. załącznik, pytanie 37.*
- e. W celu zapobiegania potencjalnym (przyszłym) negatywnym skutkom oraz reagując na faktyczne skutki, należy dążyć do budowania siły oddziaływania w ramach nowych, jak i dotychczasowych relacji biznesowych, np. w oparciu o polityki lub kodeksy postępowania, umowy, porozumienia pisemne lub wykorzystanie siły rynkowej. ► *Zob. część II, punkt 1.3; zob. załącznik, pytanie 36.*
- f. W kontekście skutków dla praw człowieka należy zachęcać jednostki wywołujące lub przyczyniające się do powstawania negatywnych skutków w tym zakresie do konsultowania się i współpracy z zainteresowanymi lub potencjalnie zainteresowanymi osobami, których prawa mogą zostać naruszone, lub ich przedstawicielami przy opracowywaniu i realizacji planów działań zaradczych. ► *Zob. załącznik, pytania 8–11.*

WSTRZYMYWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW,
ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

- g. Zapewnienie wsparcia dla odpowiednich dostawców i partnerów biznesowych przy zapobieganiu negatywnym skutkom lub łagodzeniu negatywnych skutków albo ryzyk, np. przez szkolenia, modernizację obiektów, wzmocnienie ich systemów zarządzania, ciągłe doskonalenie. ► *Zob. załącznik, pytanie 38.*
- h. W ostateczności, po nieudanych próbach zapobiegania negatywnym skutkom lub ich łagodzenia, jeżeli negatywne skutki są niemożliwe do naprawienia, brak jest racjonalnych perspektyw na zmianę, zostały zidentyfikowane poważne negatywne skutki lub poważne ryzyko i podmiot wywołujący negatywne skutki nie podejmuje natychmiast działań w celu zapobiegania im lub ich łagodzenia – wycofanie się z umowy z dostawcą lub z innej relacji biznesowej. Wszelkie plany wycofania się powinny również uwzględniać znaczenie dostawcy lub relacji biznesowej dla przedsiębiorstwa, konsekwencje prawne pozostawania w relacji lub jej zakończenia, potencjalne skutki wycofania się w praktyce operacyjnej, a także wiarygodne informacje o potencjalnych negatywnych skutkach społecznych i ekonomicznych związanych z decyzją o wycofaniu się z relacji biznesowej. ► *Zob. załącznik, pytanie 39.*
- i. Jeżeli przedsiębiorstwo zdecyduje się na utrzymanie relacji biznesowej, powinno być przygotowane do rozliczenia się ze swoich bieżących wysiłków na rzecz ograniczenia ryzyka i być świadome ryzyka reputacyjnego, finansowego lub prawnego związanego z kontynuacją relacji biznesowej.
- j. Zachęcanie właściwych organów w kraju, w którym występują negatywne skutki, do egzekwowania i stosowania obowiązujących przepisów prawa przez np. inspekcje. ► *Zob. załącznik, ramka 6.*

MONITOROWANIE WDRAŻANIA I WYNIKÓW

4.1 Monitorowanie wdrażania i skuteczności działań przedsiębiorstwa w zakresie należytej staranności, tj. jego działań służących identyfikacji skutków, zapobieganiu skutkom, ich łagodzeniu oraz w stosownych przypadkach, wspieraniu działań zaradczych, także z wykorzystaniem relacji biznesowych. Wykorzystanie doświadczeń zdobytych podczas monitoringu w celu udoskonalenia tych procesów w przyszłości. ► *Zob. załącznik, pytania 41–45.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Monitorowanie wdrażania i skuteczności własnych zobowiązań wewnętrznych, działań i celów przedsiębiorstwa w ramach procedur należytej staranności, np. przeprowadzanie samodzielnie lub za pośrednictwem stron trzecich okresowych przeglądów lub audytów osiągniętych wyników i informowanie o uzyskanych rezultatach na odpowiednich szczeblach przedsiębiorstwa.
- b. Przeprowadzanie okresowych ocen partnerów biznesowych i weryfikacja realizacji działań łagodzących ryzyko lub zapobiegania negatywnym skutkom albo ich łagodzenia.
- c. W odniesieniu do negatywnych skutków dla praw człowieka powodowanych przez przedsiębiorstwo lub jakie przedsiębiorstwo może wywoływać, czy też skutków do wywołania których przedsiębiorstwo może się przyczyniać, należy dążyć do konsultowania i angażowania zainteresowanych lub potencjalnie zainteresowanych osób, których prawa mogą zostać naruszone, w tym pracowników, przedstawicieli pracowników i związków zawodowych. ► *Zob. załącznik, pytania 8–11.*
- d. Dążenie do stymulowania okresowych przeglądów stosownych inicjatyw wielostronnych i branżowych, w których przedsiębiorstwo uczestniczy, w tym do ich powiązania z niniejszymi Wytycznymi, a także weryfikacji ich wartości dla przedsiębiorstwa pod względem zwiększania skuteczności identyfikacji, zapobiegania negatywnym skutkom i łagodzenia negatywnych skutków związanych z jego działalnością z uwzględnieniem niezależności takich inicjatyw. ► *Zob. załącznik, pytanie 12.*
- e. Identyfikacja negatywnych skutków lub ryzyk, które mogły zostać pominięte w poprzednich procesach należytej staranności oraz uwzględnienie ich w przyszłości.
- f. Uwzględnienie wniosków w procesie należytej staranności przedsiębiorstwa w celu doskonalenia procesu i osiągnięcia lepszych wyników w przyszłości.
► *Zob. załącznik, pytanie 44.*

INFORMOWANIE O SPOSOBIE POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA NEGATYWNYCH SKUTKÓW

5.1 Komunikowanie istotnych informacji na temat należytej staranności, procesów i działań prowadzonych w celu zidentyfikowania i zaradzenia faktycznym lub potencjalnym negatywnym skutkom, w tym ustaleń i wyników tych działań.

► *Zob. załącznik, pytania 46–47.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Udostępnianie ogółowi społeczeństwa stosownych informacji na temat procesów należytej staranności z odpowiednim uwzględnieniem tajemnicy przedsiębiorstwa i pozostałych aspektów konkurencji lub bezpieczeństwa, np. w rocznych sprawozdaniach przedsiębiorstwa, raportach zrównoważonego rozwoju, raportach odpowiedzialności społecznej lub w innych właściwych dla przedsiębiorstwa formach ujawnienia informacji. Uwzględnienie polityk RBC, informacji na temat działań podejmowanych w celu włączenia zagadnień RBC w polityki i systemy zarządzania, zidentyfikowanych obszarów znaczących ryzyk, poważnych negatywnych skutków lub ryzyk, jakie zostały zidentyfikowane i poddane priorytetyzacji oraz ocenie, a także kryteriów priorytetyzacji, działań podejmowanych w celu zapobiegania takim ryzykom lub ich łagodzenia, w tym w miarę możliwości przewidywanych harmonogramów i wartości odniesienia pod kątem doskonalenia i wyników, działań do monitorowania realizacji i wyników oraz działań zaradczych przedsiębiorstwa lub jego zaangażowania we współpracę w ramach działań zaradczych.
- b. Publikowanie wspomnianych informacji w łatwo dostępny i odpowiedni sposób, np. na stronie internetowej przedsiębiorstwa, udostępnianie w jego siedzibach oraz udostępnianie w lokalnych językach.
- c. W odniesieniu do negatywnych skutków dla praw człowieka, jakie przedsiębiorstwo wywołuje lub do których powstawania może się przyczyniać, należy wykazać gotowość do rozmowy z zainteresowanymi lub potencjalnie zainteresowanymi osobami, których prawa mogą zostać naruszone, w sposób terminowy, uwzględniający różnice kulturowe i łatwo dostępny, na temat wspomnianych informacji, które są dla nich szczególnie istotne, zwłaszcza w przypadku zgłaszania konkretnych obaw przez te osoby lub w ich imieniu. ► *Zob. część II, punkt 2.4 i 2.12.*

PODJĘCIE DZIAŁAŃ ZARADCZYCH LUB WSPÓŁPRACA PRZY DZIAŁANIACH ZARADCZYCH

6.1 Jeżeli przedsiębiorstwo stwierdzi, że spowodowało faktyczne negatywne skutki lub się do nich przyczyniło, powinno zapewnić ich naprawę lub podjąć w tym celu współpracę. ► *Zob. punkt 2.3 i załącznik, pytania 48–50.*

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Dążenie do przywrócenia poszkodowanej osobie lub poszkodowanemu stanowi, w jakim znajdowałyby się w przypadku niepowstania negatywnych skutków (jeśli to jest możliwe), i umożliwianie działań zaradczych, które będą proporcjonalne do znaczenia i skali negatywnych skutków.
- b. Działanie zgodne z przepisami oraz wyszukiwanie dostępnych międzynarodowych zaleceń dotyczących działań zaradczych, a w przypadku braku takich norm lub wytycznych rozważenie zadośćuczynienia, które byłoby zbliżone do rozwiązań zastosowanych w podobnych przypadkach.
Rodzaj zadośćuczynienia lub zestaw odpowiednich działań zaradczych będą determinowane charakterem i zakresem negatywnych skutków i mogą one obejmować przeprosiny, zwrot lub rehabilitację (np. przywrócenie zwolnionych pracowników do pracy, uznanie związków zawodowych za stronę rokowań zbiorowych), rekompensatę finansową lub niefinansową (np. utworzenie funduszu rekompensat dla ofiar lub funduszu celowego na przyszłe programy informacyjne i edukacyjne), sankcje karne (np. zwolnienie pracowników, którzy dopuścili się wykroczenia), podejmowanie działań w celu zapobiegania powstawaniu negatywnych skutków w przyszłości.
► *Zob. załącznik, pytanie 50.*
- c. W odniesieniu do negatywnych skutków dla praw człowieka konsultacje i zaangażowanie zainteresowanych osób, których prawa mogą zostać naruszone, oraz ich przedstawicieli w proces ustalania działań zaradczych. ► *Zob. załącznik, pytania 8–11 i 50.*
- d. Dążenie do oceny poziomu zadowolenia osób zgłaszających skargi w odniesieniu do przebiegu procesu i jego rezultatów.

PODJĘCIE DZIAŁAŃ ZARADCZYCH LUB WSPÓŁPRACA PRZY DZIAŁANIACH ZARADCZYCH

6.2 W stosownych przypadkach należy zapewnić naprawę tych skutków lub współpracować w zakresie zgodnych z prawem mechanizmów zaradczych, za pomocą których dotknięci negatywnymi skutkami interesariusze i osoby, których prawa zostały naruszone, mogą wnosić skargi i starać się o ich rozpatrzenie przez przedsiębiorstwo. Rozpatrzenie sprawy za pomocą zgodnych z prawem mechanizmów zaradczych może być szczególnie pomocne w sytuacjach, gdy nie można jednoznacznie stwierdzić, czy przedsiębiorstwo spowodowało negatywne skutki lub się do nich przyczyniło, albo gdy nie można osiągnąć porozumienia co do charakteru i zakresu procesów naprawczych, jakie należy podjąć (zob. część II, punkt 2.3). ► Zob. załącznik, pytania 51–54.

* DZIAŁANIA PRAKTYCZNE

- a. Współpraca w dobrej wierze w ramach sądowych lub pozasądowych mechanizmów rozstrzygania sporów. Na przykład w przypadku skierowania zawiadomienia do KPK OECD lub za pośrednictwem inicjatyw, które oferują inne rodzaje mechanizmów skargowych dotyczących zachowania przedsiębiorstwa. Jeżeli faktyczne negatywne skutki stanowią naruszenie prawa, przedsiębiorstwo może podlegać sankcjom karnym lub administracyjnym.
- b. Wdrożenie mechanizmów skargowych na poziomie operacyjnym, np. zakładowych mechanizmów skargowych dla pracowników lub systemów wnoszenia skarg oferowanych przez strony trzecie. Może się to wiązać ze stworzeniem procesu wnoszenia skarg obejmującego:
  - mapę drogową działań zaradczych i rozpatrywania skarg,
  - harmonogramy rozpatrywania zażaleń,
  - procesy reagowania na skargi w przypadku nieosiągnięcia porozumienia lub szczególnie poważnego charakteru skutków,
  - ustalenie zakresu uprawnień mechanizmu skargowego na poziomie operacyjnym (OLGM),
  - konsultacje z istotnymi interesariuszami co do właściwych, dostosowanych do warunków kulturowych i odpowiednio dostępnych form OLGM,
  - zabezpieczenie odpowiednich zasobów oraz personelu dla OLGM,
  - monitorowanie funkcjonowania mechanizmu i śledzenie podejmowanych działań.

W odniesieniu do negatywnych skutków dla praw człowieka dostosowanie OLGM zgodnie z podstawowymi kryteriami legalności, dostępności, przewidywalności, sprawiedliwości, zgodności z *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, przejrzystości i zaangażowania opartego na przejrzystości i dialogu.

- c. Współpraca z przedstawicielami pracowników i związkami zawodowymi w celu wypracowania procesu zgłaszania skarg, np. poprzez mechanizmy skargowe określone we wszelkich układach zbiorowych lub w globalnych umowach ramowych (*Global Framework Agreements*).

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

PRZYKŁADY I WYJAŚNIENIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

*Niniejsze przykłady i wyjaśnienia mają ilustrować niektóre
Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności
w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności biznesowej.*

*Nie ustanawiają nowych lub dodatkowych zaleceń w odniesieniu do sposobów podejścia
obejmujących należytą staranność.*

Koncepcja należytej staranności odnosi się do faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków (ryzyk), które są związane z następującymi zagadnieniami objętymi Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych: prawami człowieka, w tym prawami pracowniczymi, zatrudnieniem i stosunkami pracowniczymi, środowiskiem, łapownictwem i praktykami korupcyjnymi, udostępnianiem informacji i interesami konsumentów.

► Zob. część I, Negatywne skutki a ryzyko.

Pytanie 1. Jakie przykłady negatywnych skutków można wymienić dla zagadnień objętych Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych?

TABELA 2. PRZYKŁADY NEGATYWNYCH SKUTKÓW DLA ZAGADNIEŃ OBJĘTYCH WYTYCZNYMI OECD DLA PRZEDSIĘBIORSTW WIELONARODOWYCH

ZAGADNIENIE	PRZYKŁADY NEGATYWNYCH SKUTKÓW ¹
Udostępnianie informacji ²	<ul style="list-style-type: none"> Nieujawnienie istotnych informacji na temat wyników finansowych i operacyjnych przedsiębiorstwa, celów przedsiębiorstwa, głównych udziałowców i praw głosu, polityki wynagradzania członków zarządu i kadry kierowniczej, a także informacji na temat członków zarządu, transakcji z jednostkami powiązаныmi, czynników przewidywanego ryzyka, zagadnień dotyczących pracowników i pozostałych znaczących interesariuszy, struktur i polityk zarządzania Nieujawnienie opinii publicznej i pracownikom adekwatnych, mierzalnych i możliwych do zweryfikowania (jeżeli jest to właściwe) i terminowych informacji na temat potencjalnych skutków działalności przedsiębiorstwa dla środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa
Prawa człowieka	<ul style="list-style-type: none"> Praca przymusowa³ Dyskryminacja w zakresie wynagradzania za taką samą pracę lub pracę o równej wartości Przemoc związana z płcią lub molestowanie, w tym molestowanie seksualne Brak identyfikacji oraz nawiązania właściwych stosunków z ludnością rdzenną w miejscu jej zamieszkania, w stosunku do której działalność przedsiębiorstwa może powodować negatywne skutki Zaangażowanie przedsiębiorstwa w działania odwetowe wobec przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka dokumentujących skutki projektów dla praw człowieka, publicznie wypowiadających się o takich skutkach lub w inny sposób wskazujących na potencjalne i faktyczne skutki projektów dla praw człowieka Ograniczenie dostępu ludzi do czystej wody

1. Niniejsza lista ma charakter ilustracyjny, ale niewyczerpujący. Negatywne skutki mogą powstawać w wyniku działalności przedsiębiorstwa, a także przedsiębiorstwo może bezpośrednio przyczyniać się do powstania negatywnych skutków w ramach relacji biznesowej.

2. Koncepcja ryzyka wystąpienia negatywnych skutków może być szczególnie trudna do zrozumienia w kontekście rozdziału „Udostępnianie informacji” Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, który dotyczy przede wszystkim potencjalnych skutków dla ładu korporacyjnego, rynków finansowych, inwestorów i pracowników. Z tego powodu Wytyczne OECD określają zasady i normy, które mogą stanowić punkt odniesienia na potrzeby oceny i monitorowania działań.

3. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, art. 4 i 13, Deklaracja Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca podstawowych zasad i praw w pracy.

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

**TABELA 2. PRZYKŁADY NEGATYWNYCH SKUTKÓW DLA ZAGADNIENI OBJĘTYCH
WYTYCZNYMI OECD DLA PRZEDSIĘBIORSTW WIELONARODOWYCH**

Zatrudnienie i stosunki pracownicze	<ul style="list-style-type: none"> • Brak poszanowania prawa pracowników do zakładania związków zawodowych lub przystępowania według własnego wyboru do związków zawodowych czy organizacji przedstawicielskich w celu podjęcia rokowań zbiorowych (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 1.b</i>) • Brak zaangażowania w konstruktywne negocjacje, samodzielnie lub za pośrednictwem stowarzyszeń pracodawców, z takimi przedstawicielami w celu osiągnięcia porozumienia dotyczącego warunków zatrudnienia (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 1.b</i>) • Praca dzieci, w tym najcięższe formy pracy dzieci (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 1.c</i>) • Dyskryminacja w czasie trwania stosunku pracy lub w ramach wykonywania zawodu ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, wyznanie, poglądy polityczne, pochodzenie etniczne lub społeczne lub inny status (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 1.e</i>) • Niedostosowanie maszyn, wyposażenia, czasu pracy, organizacji pracy i procesów produkcyjnych do zdolności fizycznych i psychicznych pracowników (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 1.e; MOP 1981, nr 155</i>) • Niezastąpienie, gdy tylko jest to możliwe, substancji niebezpiecznych substancjami nieszkodliwymi lub mniej niebezpiecznymi (<i>MOP 1988, nr 167</i>) • Wypłata wynagrodzeń, które nie zaspokajają podstawowych potrzeb pracowników i ich rodzin (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 4.b</i>) • Utrudnianie pracownikom założenia organizacji związkowej lub przystąpienia do związku zawodowego, grożąc przeniesieniem całości lub części jednostki operacyjnej (<i>OECD 2011, rozdział V ust. 7</i>)
Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> • Niszczenie ekosystemu poprzez degradację gleby, wyczerpywanie zasobów wody i/lub niszczenie lasów dziewiczych i różnorodności biologicznej • Niebezpieczne poziomy zagrożeń biologicznych, chemicznych lub fizycznych w produktach lub usługach • Zanieczyszczanie wód (np. przez odprowadzanie ścieków bez odpowiedniej infrastruktury oczyszczania ścieków)
Korupcja, namawianie do korupcji i wymuszenia	<ul style="list-style-type: none"> • Przekupstwo urzędników publicznych w celu zdobycia zamówień publicznych • Przekupstwo urzędników publicznych w celu uzyskania korzystnego opodatkowania lub innego preferencyjnego traktowania lub dostępu do poufnych informacji • Przekupstwo urzędników publicznych w celu uzyskania odprawy celnej • Przekupstwo urzędników publicznych w celu uzyskania zezwoleń lub pozwoleń • Sprzedaż produktów agendum rządowym po wyższej cenie w celu odstąpienia urzędnikom publicznym części zysków • Przekupstwo urzędników publicznych w celu ominięcia regulacji lub uniknięcia kontroli • Oferowanie prezentów, posiłków i rozrywki dla osób, z którymi przedsiębiorstwo pozostaje w relacjach biznesowych, bez odpowiednich kontroli lub dokumentacji • Otrzymywanie prezentów od partnerów biznesowych lub urzędników publicznych bez odpowiednich kontroli lub dokumentacji

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

**TABELA 2. PRZYKŁADY NEGATYWNYCH SKUTKÓW DLA ZAGADNIEŃ OBJĘTYCH
WYTYCZNYMI OECD DLA PRZEDSIĘBIORSTW WIELONARODOWYCH**

Interesy konsumenta	<ul style="list-style-type: none"> • Towary lub usługi, które nie spełniają wszystkich uzgodnionych lub wymaganych prawem norm w kontekście zdrowia i bezpieczeństwa konsumentów, w tym objęte ostrzeżeniami i informacjami dotyczącymi zdrowia i bezpieczeństwa (<i>OECD, 2011, rozdział VIII ust. 1</i>) • Brak rzetelnych, możliwych do zweryfikowania i jasnych informacji, które pozwolą konsumentom podejmować świadome decyzje, w tym informacji dotyczących cen i, jeśli jest to stosowne, składu, bezpiecznego użytkowania, oznaczeń środowiskowych, konserwacji, przechowywania i utylizacji dóbr oraz usług (<i>OECD 2011, rozdział VIII ust. 2</i>) • Składanie oświadczeń lub pomijanie informacji czy stosowanie innego rodzaju praktyk, które mają zwodniczy charakter, wprowadzają w błąd, są oszukańcze lub nieuczciwe (<i>OECD 2011, rozdział VIII ust. 4</i>)
----------------------------	---

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Należyta staranność należy również dostosować do charakteru negatywnego skutku dla kwestii RBC, takich jak prawa człowieka, środowisko i przeciwdziałanie korupcji. Obejmuje to dostosowanie podejścia do konkretnych rodzajów ryzyka i uwzględnienie ich wpływu na różne grupy, np. zastosowanie perspektywy płci do należytej staranności. ► Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty => Należyta staranność jest proporcjonalna do ryzyka (oparta na ryzyku).

Pytanie 2. W jaki sposób przedsiębiorstwo może włączyć zagadnienia równości płci do swoich procedur należytej staranności?

Uwzględnienie perspektywy płci w procedurach należytej staranności oznacza przemyślenie tego, jak różne mogą być faktyczne lub potencjalne negatywne skutki, lub tego, że mogą one występować tylko w odniesieniu do kobiet.

- **NA PRZYKŁAD** ważne jest, żeby mieć świadomość zagadnień równości płci i praw kobiet w sytuacjach, w których mogą wystąpić nieproporcjonalne skutki w odniesieniu do kobiet:
- w sytuacjach gdy kobiety są narażone na dotkliwą dyskryminację,
  - w sytuacjach gdy działalność przedsiębiorstwa wywiera istotny wpływ na gospodarkę lokalną, środowisko oraz dostęp do ziemi i źródeł utrzymania,
  - na obszarach konfliktowych, gdzie trwają aktualne konflikty lub miały one miejsce w przeszłości,
  - w sektorowych łańcuchach dostaw oraz globalnych łańcuchach dostaw, w których zatrudnia się dużo kobiet, np. w sektorze odzieżowym, elektronicznym, turystycznym, opieki zdrowotnej i społecznej, w gospodarstwach domowych oraz w rolnictwie i sektorze świeżych kwiatów ciętych.

Ponadto istotne jest dostosowanie – w stosownych przypadkach – działań podejmowanych przez przedsiębiorstwa w celu identyfikacji negatywnych skutków, zapobieganiu negatywnym skutkom oraz ich łagodzeniu i reagowaniu na te skutki, aby zapewnić, że działania te są skuteczne i odpowiednie.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- gromadzenie i ocena danych według płci w celu zrozumienia, czy działalność przedsiębiorstwa wpływa inaczej na mężczyzn i kobiety,
- opracowanie, zaprojektowanie i ocena polityk uwzględniających problematykę płci i równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz planów łagodzenia negatywnych skutków i reagowania na zidentyfikowane, faktyczne i potencjalne negatywne skutki,
- identyfikacja nakładających się/skumulowanych czynników powodujących większą podatność na naruszenia (np. w odniesieniu do pracownika: osoba pochodząca ze społeczności ludności rdzennej, niepiśmienna i będąca kobietą),
- opracowanie systemów ostrzegania uwzględniających problematykę płci i ochrony sygnalistów (*whistleblowers*),
- wspieranie równego i znaczącego udziału kobiet w konsultacjach i negocjacjach,
- ocena czy kobiety otrzymują sprawiedliwe odszkodowania lub inne formy rekompensat,
- prowadzenie konsultacji z kobietami bez obecności mężczyzn i zapewnienie kobietom oddzielnych przestrzeni w celu wyrażania opinii i wnoszenia wkładu w proces podejmowania decyzji biznesowych,

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

- identyfikacja trendów dotyczących płci i prawidłowości w zakresie faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków, które zostały pominięte w procesach należytej staranności,
- ocena mechanizmów skargowych pod kątem problematyki płci, również uwzględniając przeszkody, które mogą uniemożliwiać kobietom dostęp do tych mechanizmów.

Należyta staranność może obejmować ustalanie priorytetów (w oparciu o ryzyko) – Jeżeli nie jest możliwe jednoczesne zajęcie się wszystkimi zidentyfikowanymi skutkami, przedsiębiorstwo powinno ustalić kolejność priorytetów, w jakiej podejmuje działania, w oparciu o skalę i prawdopodobieństwo negatywnego skutku. ► Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty => Należyta staranność może obejmować ustalanie priorytetów (w oparciu o ryzyko).

Pytanie 3. W jaki sposób przedsiębiorstwo może podejmować decyzje związane z ustaleniem priorytetów?

Jak stwierdzono w Wytycznych, może się zdarzyć, że przedsiębiorstwa nie będą mogły zidentyfikować i natychmiast zareagować na wszystkie negatywne skutki wynikające z ich relacji biznesowych. W tym względzie *Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* wyjaśniają także, że „przedsiębiorstwa, które współpracują z wieloma dostawcami, powinny ustalić ogólne obszary, w których ryzyko wystąpienia negatywnych skutków jest największe, oraz w zależności od oceny ryzyka ustalić hierarchię dostawców pod kątem procedur należytej staranności”⁵. Przedsiębiorstwa są odpowiedzialne za podjęcie działań w następstwie powstania negatywnych skutków, które wywołały lub do których powstania się przyczyniły.

Znaczenie negatywnych skutków interpretuje się jako funkcję ich prawdopodobieństwa i dotkliwości. Dotkliwość negatywnych skutków można ocenić na podstawie ich skali, zakresu i nieodwracalności.

Skala oznacza wagę negatywnych skutków.

Zakres określa zasięg oddziaływania negatywnych skutków, np. liczbę osób, których dotyczą albo będą dotyczyć, lub stopień zniszczenia środowiska naturalnego.

Nieodwracalność oznacza wszelkie ograniczenia zdolności przywrócenia osób lub środowiska naturalnego dotkniętych oddziaływaniem negatywnych skutków do stanu odpowiadającego sytuacji przed wystąpieniem negatywnych skutków.

Dotkliwość nie ma charakteru absolutnego i zależy od kontekstu. Przykładowe wskaźniki skali, zakresu i nieodwracalności w zależności od rodzajów negatywnych skutków, o których mowa w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* przedstawiono w tabeli 3. Wymienione wskaźniki mają charakter ilustracyjny i będą się różnić w zależności od kontekstu działania przedsiębiorstwa.

⁵ *Wytyczne OECD, Komentarz do rozdziału II „Zasady ogólne”, ust. 16.*

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

TABELA 3. PRZYKŁADOWE WSKAŹNIKI SKALI, ZAKRESU I NIEODWRACALNOŚCI

NEGATYWNE SKUTKI	PRZYKŁADY SKALI	PRZYKŁADY ZAKRESU	PRZYKŁADY NIEODWRACALNOŚCI
Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> Stopień wpływu na zdrowie ludzi Zakres zmian w składzie gatunkowym Intensywność wykorzystania wody (procent wykorzystania całkowitych dostępnych zasobów) Stopień wytwarzania odpadów i chemikaliów (w tonach oraz procentach wytwarzania) 	<ul style="list-style-type: none"> Zasięg geograficzny skutków Liczba gatunków objętych oddziaływaniem 	<ul style="list-style-type: none"> Stopień, w jakim jest możliwa lub wykonalna rekultywacja obszaru naturalnego Czas niezbędny na przeprowadzenie działań zaradczych
Korupcja	<ul style="list-style-type: none"> Kwota łapówki Utrata życia lub poważne obrażenie ciała spowodowane przekupstwem Przestępczy charakter przekupstwa Zakres skutków w odniesieniu do rynków, ludzi, środowiska i społeczeństwa, powstałych wskutek decyzji podjętych w wyniku przekupstwa Wysokość zysków osiągniętych w wyniku przekupstwa 	<ul style="list-style-type: none"> Częstotliwość wręczania łapówek Geograficzny zasięg przekupstwa Liczba i/lub szczebel urzędników, pracowników zaangażowanych w praktyki korupcyjne Zakres działań związanych z praktykami korupcyjnymi Liczba możliwych do zidentyfikowania grup, na które mają wpływ decyzje podjęte w wyniku przekupstwa 	<ul style="list-style-type: none"> Zakres szkód dla społeczeństwa, spowodowanych utratą środków publicznych Stopień, w jakim podjęte działania (lub działania umożliwiające dzięki praktykom korupcyjnym) będą wywoływać niemożliwe do naprawienia negatywne skutki
Zatrudnienie	<ul style="list-style-type: none"> Stopień skutków w odniesieniu do zdrowia i bezpieczeństwa pracowników Czy naruszenie dotyczy podstawowego prawa pracy 	<ul style="list-style-type: none"> Liczba pracowników, których dotyczą negatywne skutki Które z negatywnych skutków mają charakter systemowy (np. występują na określonym obszarze, w danej branży lub sektorze) Stopień, w jakim niektóre grupy są nieproporcjonalnie bardziej dotknięte przez negatywne skutki (np. mniejszości, kobiety) 	<ul style="list-style-type: none"> Stopień, w jakim można naprawić negatywne skutki (np. przez zadośćuczynienie lub przywrócenie stanu pierwotnego) Czy można przywrócić pracownikom, których to dotyczy, wcześniejsze uprawnienie Stopień, w jakim zastraszanie pracowników w związku z założeniem związku zawodowego lub przystąpieniem do związku zawodowego skutecznie pozbawi pracowników prawa do reprezentacji

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

TABELA 3. PRZYKŁADOWE WSKAŹNIKI SKALI, ZAKRESU I NIEODWRACALNOŚCI

NEGATYWNE SKUTKI	PRZYKŁADY SKALI	PRZYKŁADY ZAKRESU	PRZYKŁADY NIEODWRACALNOŚCI
Prawa człowieka	<ul style="list-style-type: none"> Zakres naruszenia prawa dostępu do artykułów pierwszej potrzeby lub naruszenia wolności (np. edukacji, utrzymania)	<ul style="list-style-type: none"> Liczba poszkodowanych % możliwych do zidentyfikowania grup osób poszkodowanych	<ul style="list-style-type: none"> Stopień, w jakim można negatywne skutki naprawić (np. przez zadośćuczynienie lub przywrócenie stanu pierwotnego) Czy można przywrócić osobom poszkodowanym wcześniejsze uprawnienie
Ujawnianie informacji	<ul style="list-style-type: none"> Istotność udostępnienia nieodpowiednich lub fałszywych informacji Zakres wpływu na rynki, ludzi, środowisko i społeczeństwo w wyniku decyzji podjętych na podstawie nieodpowiedniego lub fałszywego ujawnienia	<ul style="list-style-type: none"> Zakres, w jakim decyzje zostały podjęte w oparciu o nieodpowiednie lub fałszywe ujawnienie Liczba zainteresowanych osób (np. udziałowców) Liczba możliwych do zidentyfikowania grup, na które mają wpływ decyzje podjęte w wyniku ujawnionych, nieodpowiednich lub fałszywych informacji	<ul style="list-style-type: none"> Stopień, w jakim nieujawnienie lub ujawnienie fałszywych informacji prowadzi do niemożliwych do odzyskania strat finansowych lub niemożliwych do naprawienia negatywnych skutków
Interesy konsumenta	<ul style="list-style-type: none"> Zasięg skutków dla zdrowia i bezpieczeństwa ludzi Zasięg strat finansowych dla konsumentów	<ul style="list-style-type: none"> Liczba poszkodowanych konsumentów Liczba możliwych do zidentyfikowania grup poszkodowanych konsumentów % możliwych do zidentyfikowania grup poszkodowanych konsumentów	<ul style="list-style-type: none"> Stopień, w jakim negatywne skutki można naprawić (np. przez zadośćuczynienie lub przywrócenie stanu pierwotnego)

W Wytycznych OECD nie podjęto próby ustalenia hierarchii negatywnych skutków według ich dotkliwości. Aby uznać negatywne skutki za „poważne”, nie muszą się one odznaczać więcej niż jedną z wymienionych cech (skalą, zakresem i nieodwracalnym charakterem), chociaż często zdarza się, że im większa skala lub zakres negatywnego skutku, tym mniej jest on „naprawialny”.

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Ryzyko wystąpienia *najpoważniejszych* negatywnych skutków będzie zależać od przedsiębiorstwa, sektora, w którym przedsiębiorstwo operuje oraz jego relacji biznesowych. W niektórych przypadkach może być to kwestia oceny. W związku z tym w sprawie ustalenia priorytetów i uzasadnienia argumentacji w politykach RBC przedsiębiorstwa mogą chcieć skonsultować się z odpowiednimi interesariuszami. Podanie do wiadomości publicznej argumentów stanowiących podstawę ustalenia priorytetów oraz wyjaśnienie, jak te decyzje są podejmowane, może być pomocne w budowaniu zaufania w odniesieniu do podejścia przedsiębiorstwa w zakresie należytej staranności. W niektórych przypadkach ustalenie priorytetów może wynikać również z przepisów prawa krajowego.

→ **NA PRZYKŁAD** w niektórych krajach określone przepisy prawa zobowiązują przedsiębiorstwa do wdrażania należytej staranności w celu unikania ryzyka handlu ludźmi i zarządzania tym ryzykiem w ich łańcuchach dostaw oraz w sytuacjach pozyskiwania minerałów, które finansują konflikty.

Pomimo że przedsiębiorstwa powinny dostosowywać swoje podejścia do należytej staranności w zależności od istotności ryzyka, to dostępne dla nich możliwości reagowania na zidentyfikowane ryzyka będą zależały od ograniczeń prawnych i faktycznych, takich jak zdolność do zmiany zachowania przedsiębiorstwa w jego relacjach biznesowych oraz od tego, jak istotny dla przedsiębiorstwa jest dany dostawca. ► *Zob. załącznik, pytania 7 i 34–40.*

Pytanie 4. Na jakich etapach procesu należytej staranności istotna jest priorytetyzacja?

Ustalenie priorytetów będzie niezbędne, jeżeli przedsiębiorstwo nie będzie w stanie natychmiast zidentyfikować wszystkich negatywnych skutków związanych z jego działalnością oraz w jego relacjach biznesowych i odpowiednio na te skutki zareagować. Priorytetyzacja istotnych ryzyk lub negatywnych skutków będzie właściwa zarówno podczas identyfikacji przez przedsiębiorstwa negatywnych skutków, jak i w sytuacjach, gdy przedsiębiorstwa będą podejmować działania mające na celu zapobieganie negatywnym skutkom i ich łagodzenie. Negatywne skutki, które zostały uznane za priorytetowe w kontekście zapobiegania im i ich łagodzenia, będą także wymagały monitorowania w celu zapewnienia działań zaradczych. ► *Zob. załącznik, pytania 24, 31 i 45, aby dowiedzieć się więcej na temat wykorzystywania priorytetów na tych etapach w praktyce.*

Pytanie 5. Czym różni się proces ustalania priorytetów w odniesieniu do ryzyk związanych z prawami człowieka od priorytetyzacji innych negatywnych skutków?

W ujęciu ogólnym priorytetyzacja skutków dla praw człowieka będzie odzwierciedlać zalecenia sformułowane w punkcie 2.4 części II niniejszych Wytycznych. *Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* stanowią, że w odniesieniu do praw człowieka dotkliwość skutków ma większe znaczenie przy ustalaniu priorytetów niż prawdopodobieństwo ich wystąpienia. Jeżeli więc ustalenie priorytetów jest konieczne, przedsiębiorstwa powinny zacząć od najpoważniejszych skutków dla praw człowieka, mając na uwadze fakt, że opóźniona reakcja może determinować możliwość ich naprawienia.

→ **NA PRZYKŁAD**, jeżeli potencjalne negatywne skutki mogą wiązać się z utratą życia, mogą zostać uznane za priorytetowe nawet wbrew mniejszemu prawdopodobieństwu ich wystąpienia (np. wdrożenie działań zapobiegających obrażeniom i utracie życia na wypadek kłęski żywiołowej w elektrowni).

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Należyta staranność jest dostosowana do warunków działania przedsiębiorstwa – charakter i zakres należytej staranności może determinować szereg czynników, w tym wielkość przedsiębiorstwa, kontekst jego działalności, model gospodarczy, miejsce w łańcuchach dostaw oraz charakter jego produktów lub usług. ► Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty => Należyta staranność jest dostosowana do okoliczności panujących w przedsiębiorstwie.

Pytanie 6. W jaki sposób można poradzić sobie z ograniczonością zasobów?

Należyta staranność wiąże się z wpływem na ludzi oraz wpływem na zasoby finansowe. Chociaż ograniczenia zasobów mogą stanowić wyzwanie dla wszystkich przedsiębiorstw, to szczególnie małe przedsiębiorstwa mogą zatrudniać mniej pracowników i posiadać mniejsze zasoby finansowe, aby móc wdrażać procesy należytej staranności. Jednocześnie mają one często większą elastyczność w kształtowaniu i realizacji polityki oraz w porównaniu z większymi przedsiębiorstwami napotykać na mniej negatywnych skutków i zarządzają mniejszą liczbą dostawców. Wielkość lub zasoby przedsiębiorstwa nie zmieniają jego odpowiedzialności za wdrażanie należytej staranności odpowiedniej do ryzyka, ale mogą wpływać na sposób jej wdrażania. Przedsiębiorstwa z ograniczonymi zasobami mogą w większym stopniu polegać na współpracy przy wdrażaniu należytej staranności i mogą być zmuszone do podejmowania ostrożniejszych decyzji w procesie ustalania priorytetów. Mogą także korzystać z takich dostępnych zasobów jak wzory polityk lub publiczne dostępne informacje na temat ryzyk w określonych łańcuchach dostaw, a także zwrócić się o wsparcie techniczne organizacji branżowych, których są członkami. ► Zob. tabela 4, aby dowiedzieć się więcej na ten temat.

Pytanie 7. W jaki sposób należyta staranność może być dostosowana do okoliczności występujących w przedsiębiorstwie?

Działania przedsiębiorstwa w kontekście należytej staranności mogą determinować takie czynniki jak wielkość przedsiębiorstwa, kontekst jego działań, model biznesowy, miejsca w łańcuchach dostaw oraz charakter jego produktów lub usług. ► Zob. tabela 4, w której zamieszczono przykłady.

TABELA 4. PRZYKŁADY DOSTOSOWANIA NALEŻYTEJ STARANNOŚCI DO OKOLICZNOŚCI WYSTĘPUJĄCYCH W PRZEDSIĘBIORSTWIE

Czynniki	Przykłady
Wielkość przedsiębiorstwa	<ul style="list-style-type: none"> MŚP z ograniczoną siłą oddziaływania na swoich dostawców i ograniczonymi zasobami przeznaczonymi na budowanie zdolności dostawców pod kątem spełniania wymogów RBC może rozważyć ustanowienie solidnych procesów wstępnej kwalifikacji, w wyniku której zaangażowani zostaną jedynie ci dostawcy, którzy spełniają wysokie normy RBC. W ten sposób MŚP ogranicza zasoby niezbędne do identyfikacji negatywnych skutków, monitorowania ich oraz zapobiegania negatywnym skutkom, które mogłyby powstać w wyniku podjęcia współpracy z określonym dostawcą Duże przedsiębiorstwa wielonarodowe z wieloma dostawcami i relacjami biznesowymi funkcjonujące w warunkach obciążonych wysokim ryzykiem, mogą korzystać z lokalnych biur, w których zatrudniają przeszkolonych pracowników odpowiedzialnych za nadzorowanie na miejscu procesów wdrażania należytej staranności

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

TABELA 4. PRZYKŁADY DOSTOSOWANIA NALEŻYTEJ STARANNOŚCI DO OKOLICZNOŚCI WYSTĘPUJĄCYCH W PRZEDSIĘBIORSTWIE

Czynniki	Przykłady
Kontekst działalności przedsiębiorstwa	Przedsiębiorstwo zaopatrujące się w regionach objętych konfliktem lub regionach niebezpiecznych w ramach współpracy z interesariuszami może skorzystać ze wsparcia dwustronnych agencji pomocowych (np. agencji darczyńców), które posiadają środki, dostęp i wiedzę ekspercką na temat tych obszarów lub społeczeństwa obywatelskiego w regionie, podczas gdy przedsiębiorstwo działające w bezpieczniejszych regionach może współpracować bezpośrednio z zainteresowanymi lub potencjalnie zainteresowanymi interesariuszami i osobami uprawnionymi
Model biznesowy przedsiębiorstwa	Przedsiębiorstwo infrastrukturalne realizujące inwestycje długoterminowe w państwach rozwijających się może uznać współpracę z rządem za skuteczną i ułatwiającą mu rozwiązywanie systematycznych problemów w regionie, w którym działa, niezależnie od innego rodzaju działań służących zapobieganiu ryzykom i ich łagodzenia, np. jako środek zapobiegania negatywnym skutkom związanym z jego działalnością w perspektywie długoterminowej. Z drugiej strony bank finansujący projekt krótkoterminowy (np. modernizację obiektów) w państwie rozwijającym się nie powinien zajmować się problemami systemowymi w regionie, ale raczej powinien koncentrować swoje wysiłki na dogłębnych ocenach skutków dla praw człowieka powstających w wyniku finansowania takich projektów i odpowiednio dostosować umowy dotyczące finansowania
Miejsce przedsiębiorstwa w łańcuchu dostaw	Przedsiębiorstwo niższego szczebla (np. sprzedawca detaliczny) może przeprowadzać oceny dostawców średniego szczebla w celu ustalenia, w jaki sposób wdrażają procedury należytej staranności w odniesieniu do swoich dostawców wyższego szczebla pod kątem ryzyka pracy dzieci. Przedsiębiorstwo średniego szczebla w łańcuchu dostaw może monitorować relacje z podmiotami wyższego szczebla w bardziej ryzykownych regionach pod kątem ryzyka pracy dzieci. W obu przypadkach praca dzieci będzie priorytetem, sposób identyfikacji ryzyka przez każde przedsiębiorstwo będzie zależał jednak od jego miejsca w łańcuchu dostaw
Charakter produktów lub usług przedsiębiorstwa	Przedsiębiorstwo, które udostępnia platformę internetową w związku z usługami opartymi na modelu równorzędnym (np. usługi zakwaterowania), może przeprowadzać oceny na miejscu poszczególnych operatorów (np. oferujących zakwaterowanie) podobnie jak bardziej tradycyjne przedsiębiorstwo usługowe. Przedsiębiorstwo może jednak ustanowić silne mechanizmy skargowe oraz postawić restrykcyjne wymagania operatorom, którzy są monitorowani w celu ochrony przed wszelkimi naruszeniami kodeksu postępowania i polityk operacyjnych przedsiębiorstwa, aby zniechęcić tych, co dopuszczają się naruszeń, i szybko reagować na takie naruszenia

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Należyta staranność jest oparta na współpracy z interesariuszami – interesariuszami są osoby lub grupy osób, na które może mieć wpływ działalność przedsiębiorstwa. ► Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty => Należyta staranność jest oparta na współpracy z interesariuszami.

Pytanie 8. Kim są interesariusze przedsiębiorstwa?

Interesariuszami są osoby lub grupy osób posiadające określone interesy, na które działalność przedsiębiorstwa może wywierać wpływ. Nie wszystkie osoby i grupy, które zostały uznane za interesariuszy, będą posiadać interesy, na które konkretne działania prowadzone przez przedsiębiorstwo mogą wywierać wpływ. Z tego względu ważne jest, aby przedsiębiorstwo zidentyfikowało osoby i grupy posiadające interesy, które musi uwzględnić w odniesieniu do określonego rodzaju działania (odpowiednich interesariuszy). Co więcej, należyta staranność dotyczy interesów interesariuszy, na których oddziałują negatywne skutki (poszkodowanych interesariuszy), a także tych interesariuszy, na których nie oddziałują, ale potencjalnie mogą oddziaływać negatywne skutki (potencjalnie poszkodowanych interesariuszy). Ponadto nie wszystkie interesy mają takie samo znaczenie oraz nie jest konieczne jednakowe traktowanie wszystkich interesariuszy. W przypadku gdy sprawa dotyczy praw człowieka w odniesieniu do indywidualnych osób lub zbiorowości (prawa takich grup jak ludność rdzenna), interesariusze, których prawa są lub mogą zostać naruszone, mogą być określani jako interesariusze, których prawa mogą zostać naruszone (*rightsholders**).

* W języku polskim nie stosuje się pojęcia „posiadacz praw”, dlatego w tłumaczeniu zastosowano termin „osoby, których prawa mogą być naruszone”. Zob. także przypis 11 w polskiej wersji dokumentu: *Należyta staranność w zakresie udzielania kredytów korporacyjnych i gwarantowania emisji papierów wartościowych* (MFiPR, 2021).

Interesariusze będą się różnić w zależności od przedsiębiorstwa i rodzaju jego działalności.

→ **NA PRZYKŁAD** interesariuszami poszkodowanymi lub potencjalnie poszkodowanymi interesariuszami czy osobami, których prawa mogą zostać naruszone, mogą być:

- społeczności na poziomie lokalnym, regionalnym lub krajowym,
- robotnicy i pracownicy zatrudnieni w łańcuchach dostaw na podstawie nieformalnych umów oraz związki zawodowe,
- konsumenci lub użytkownicy końcowi produktów.

Ponadto do odpowiednich interesariuszy, którzy mogą być ważni dla znaczącego zaangażowania, mogą należeć:

- organizacje pozarządowe, lokalne organizacje społeczeństwa obywatelskiego, krajowe instytucje praw człowieka,
- organizacje działające w ramach społeczności oraz lokalni obrońcy praw człowieka,
- równorzędne przedsiębiorstwa z tego samego sektora,
- administracje rządowe krajów przyjmujących (na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym),
- partnerzy biznesowi,
- inwestorzy lub udziałowcy.

Przedsiębiorstwa mają do dyspozycji wiele zasobów w celu zidentyfikowania swoich interesariuszy (np. OECD 2015).

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI
W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

W sytuacjach gdy liczba poszkodowanych interesariuszy, potencjalnie poszkodowanych interesariuszy lub osób, których prawa mogą zostać naruszone, jest ogromna, przedsiębiorstwo może nawiązać współpracę z wiarygodnymi przedstawicielami interesariuszy, w szczególności gdy współpraca z poszczególnymi osobami może podważać określone prawa lub interesy zbiorowe

→ **NA PRZYKŁAD** przy podejmowaniu decyzji dotyczącej restrukturyzacji lub zamknięcia fabryki istotne znaczenie może mieć podjęcie współpracy ze związkami zawodowymi, a nie poszczególnymi pracownikami w celu złagodzenia skutków decyzji dla pracowników, zwłaszcza że prawo pracowników do tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych i ich prawo do prowadzenia rokowań zbiorowych są uznanymi w skali międzynarodowej prawami człowieka.

Przedsiębiorstwa mogą ustalać priorytety w zakresie angażowania najbardziej poszkodowanych interesariuszy, potencjalnie poszkodowanych interesariuszy lub osób, których prawa mogą zostać naruszone. Stopień oddziaływania przedsiębiorstwa na interesariuszy lub osób, których prawa mogą zostać naruszone, może określać poziom ich zaangażowania.

Pytanie 9. Na czym polega „znaczące zaangażowanie interesariuszy”?

- Angażowanie interesariuszy polega na interaktywnej współpracy z właściwymi interesariuszami. Zaangażowanie interesariuszy może przybrać np. formę spotkań, posiedzeń lub konsultacji. Znaczące zaangażowanie interesariuszy determinuje komunikacja dwutorowa, która zależy od dobrych intencji uczestników po obu stronach⁶. Ma także elastyczny i ciągły charakter, obejmuje często współpracę z odpowiednimi interesariuszami przed podjęciem decyzji.
- Zaangażowanie po obu stronach oznacza, że przedsiębiorstwo i interesariusze mogą wyrażać opinie, przedstawiać swój punkt widzenia i wsluchiwać się w alternatywne opinie w celu osiągnięcia wzajemnego zrozumienia. Oznacza to także, że interesariusze mają możliwość udziału w opracowaniu i realizacji działań związanych zaangażowaniem. Zarówno od przedsiębiorstwa, jak i od interesariuszy oczekuje się, że będą działać w dobrej wierze. Oznacza to, że przedsiębiorstwo rzeczywiście dąży do zrozumienia, w jaki sposób jego działalność wpływa na interesy odpowiednich interesariuszy. Oznacza to, że przedsiębiorstwo jest gotowe do usunięcia negatywnych skutków, które wywołuje, lub do których powstawania się przyczynia, a interesariusze uczciwie przedstawiają swoje interesy, zamierzenia i obawy. Pozytywne zaangażowanie oznacza, że przedsiębiorstwo stara się poznać opinie osób, na które jego decyzja będzie mieć wpływ. Ważne jest, aby przed podjęciem jakichkolwiek decyzji zaangażować potencjalnie poszkodowanych interesariuszy i osoby, których prawa mogą zostać naruszone⁷. Wiąże się to z terminowym dostarczaniem wszelkich informacji potrzebnych interesariuszom lub osobom, których prawa mogą zostać naruszone, w celu podjęcia świadomej decyzji co do oddziaływania na nich rezultatów decyzji przedsiębiorstwa. Oznacza to także zrealizowanie uzgodnionych zobowiązań, zapewnienie podjęcia działań w związku z negatywnymi skutkami dla poszkodowanych interesariuszy, potencjalnie poszkodowanych interesariuszy lub osób, których prawa mogą zostać naruszone, w tym działań zaradczych, w przypadku gdy przedsiębiorstwo wywołało negatywne skutki lub przyczyniło się ono do ich powstania.

⁶ Wytyczne OECD, Komentarz do rozdziału II „Zasady ogólne”, ust. 25.

⁷ Może to być niezbędne w określonych sytuacjach, np. gdy z poszanowaniem praw człowieka wiąże się prawo do informacji.

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

- Ciągłe zaangażowanie oznacza, że działania na rzecz angażowania interesariuszy są prowadzone w ciągu całego cyklu życia operacji lub działania i nie mają charakteru jednorazowego.

Znaczące zaangażowanie interesariuszy jest kluczowym elementem procesu należytej staranności.

Niniejsze Wytyczne nie mają jednak służyć jako szczegółowy przegląd tego zagadnienia. Dostępnych jest wiele sposobów postępowania i rozwiązywania wspólnych problemów w odniesieniu do działań na rzecz angażowania interesariuszy (zob. OECD 2015c).

Pytanie 10. Kiedy zaangażowanie interesariuszy jest ważne w kontekście należytej staranności?

Znaczące zaangażowanie interesariuszy jest ważne w skali całego procesu należytej staranności. Współpraca z poszkodowanymi interesariuszami lub potencjalnie poszkodowanymi interesariuszami czy osobami, których prawa mogą zostać naruszone, może być szczególnie istotna, jeżeli przedsiębiorstwo:

- identyfikuje faktyczne lub potencjalne negatywne skutki w kontekście własnej działalności,
- angażuje się w ocenę relacji biznesowych w odniesieniu do faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków,
- opracowuje działania zapobiegawcze i łagodzące ryzyko negatywnych skutków, które wywołuje, lub do których powstawania się przyczynia,
- identyfikuje formy działań zaradczych wobec negatywnych skutków, które wywołuje lub do których powstawania się przyczynia, a także wypracowuje procedury umożliwiające działania zaradcze,
- śledzi i informuje o sposobie postępowania w przypadku zidentyfikowania faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków dla praw człowieka w kontekście własnej działalności.

Ponadto w niektórych przypadkach zaangażowanie interesariuszy lub przeprowadzanie konsultacji z interesariuszami są ich uprawnieniem⁸.

→ **NA PRZYKŁAD** prawo pracowników do tworzenia związków zawodowych lub przystępowania do związków zawodowych oraz ich prawo do prowadzenia rokowań zbiorowych są uznanymi w skali międzynarodowej prawami człowieka. Z tego względu ważne jest zaproszenie do współpracy związków zawodowych lub przedstawicieli pracowników podczas angażowania pracowników w te kwestie. Stosunki pracownicze stanowią ponadto formę zaangażowania interesariuszy.

W przypadku niektórych rodzajów negatywnych skutków, wywołujących szkody w skali zbiorowości (takich jak korupcja, która zbiorowo szkodzi ludności w kraju, w którym przypadek korupcji ma miejsce, lub emisje gazów cieplarnianych, które przyczyniają się do zbiorowych szkód o zasięgu transgranicznym), zaangażowanie w szerokim zakresie poszkodowanych interesariuszy, potencjalnie poszkodowanych interesariuszy czy osób, których prawa mogą zostać naruszone, może nie być możliwe. W takich przypadkach użytecznym rozwiązaniem może być współpraca z wiarygodnymi przedstawicielami interesariuszy lub organizacjami pełniącymi rolę pełnomocnika (np. organizacjami pozarządowymi, przedstawicielskimi organami publicznymi).

⁸ Przykładowo, *Deklaracja ONZ o prawach ludności rdzennej (art. 19 i art. 32) stanowi, że państwa przeprowadzają w wielu przypadkach konsultacje i współpracują z zainteresowaną ludnością rdzenną w celu uzyskania ich dobrowolnej, wcześniejszej i świadomej zgody, w tym zgody na realizację projektów wywierających wpływ na ich ziemię i terytoria lub inne zasoby. Konwencja MOP nr 169 (art. 6) zobowiązuje państwa, które ją ratyfikowały, do przeprowadzania konsultacji z ludnością rdzenną w celu osiągnięcia porozumienia lub zgody na realizację proponowanych działań.*

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Niezależnie od współpracy z interesariuszami przedsiębiorstwa mogą także przeprowadzać konsultacje z ekspertami w zakresie szczególnych problemów lub uwarunkowań (np. z pracownikami uniwersyteckimi, organizacjami pozarządowymi, lokalnymi organizacjami) w celu uzyskania rad przy opracowywaniu i realizacji działań obejmujących należytą staranność.

Pytanie 11. W jaki sposób przedsiębiorstwo może angażować się we współpracę z interesariuszami potencjalnie narażonymi na dyskryminację?

Dla zapewnienia skuteczności angażowania interesariuszy istotne znaczenie ma identyfikacja i eliminowanie potencjalnych barier w tej współpracy (np. barier językowych, kulturowych, wynikających z nierówności płci czy braku równowagi sił, podziałów istniejących w społeczności).

→ **NA PRZYKŁAD** udostępnianie informacji w formie ustnej w społeczności, w której występuje analfabetyzm.

Ponadto niektóre osoby lub grupy mogą być narażone na zwiększone ryzyko podatności na dyskryminację lub marginalizacji, np. z powodu stygmatyzacji społecznej. Często najbardziej wrażliwi interesariusze będą również najbardziej dotknięci działaniami przedsiębiorstwa. Przykładowo, interesariusze, tacy jak kobiety, dzieci i społeczności marginalizowane społecznie, mogą odczuwać większy wpływ działalności przedsiębiorstwa lub odczuwać ten wpływ na różne sposoby i potrzebować dodatkowej uwagi w kontekście działań angażujących interesariuszy. Dostępnych jest wiele opracowań na temat postępowania z potencjalnymi barierami w angażowaniu interesariuszy lub w angażowaniu określonych grup wrażliwych interesariuszy⁹.

W procesie należytej staranności przedsiębiorstwa mogą współpracować na poziomie sektora lub na wyższym poziomie, w tym z odpowiednimi interesariuszami, chociaż to one pozostają każdorazowo odpowiedzialne za zapewnienie skutecznego przestrzegania zasad należytej staranności. ► *Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności => ramka 2, Współpraca przy wdrażaniu należytej staranności.*

Pytanie 12. W jaki sposób przedsiębiorstwa mogą współpracować w kwestiach należytej staranności?

Wiele z zaleceń dotyczących należytej staranności, o których mowa w Wytycznych, można realizować wspólnie z innymi podmiotami, np. innymi przedsiębiorstwami z branży, w partnerstwie ze związkami zawodowymi lub za pośrednictwem inicjatyw wielostronnych.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwa mogą współpracować lub zawierać umowy ze związkami zawodowymi w celu propagowania angażowania pracowników w proces opracowania procedur należytej staranności i ich wdrażania, wdrażania standardów w zakresie praw pracowniczych oraz mechanizmów skargowych. Umowy ze związkami zawodowymi mogą mieć różne formy i można je zawierać na poziomie zakładu pracy, przedsiębiorstwa, sektora lub na poziomie międzynarodowym. Mogą dotyczyć umów zawartych w wyniku rokowań zbiorowych, globalnych umów ramowych (*Global Framework Agreements*), protokołów i porozumień.

⁹ *Zob. np. OECD 2016c, załączniki B-D.*

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Współpraca może przynosić korzyści związane z gromadzeniem wiedzy na temat ryzyka sektorowego i rozwiązań, zwiększaniem siły oddziaływania w możliwie jak największym zakresie w ramach relacji biznesowych, zwiększaniem skuteczności koncepcji należytej staranności dla wszystkich, np. przez uznanie dotychczasowych ocen partnerów biznesowych oraz poprzez ramy sprawozdawcze wspólne dla podmiotów w relacjach biznesowych. W kontekście współpracy w skali sektora korzystne może być dzielenie się kosztami i oszczędnościami. ► *Zob. załącznik, pytania 18, 27–28 i 37 oraz ramka 5.*

RAMKA 3. WŁAŚCIWE ZARZĄDZANIE INICJATYWAMI WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

Poniższa lista zawiera przykłady właściwego zarządzania, które mogą pomóc przedsiębiorstwu w ustaleniu, czy inicjatywa współpracy, w którą się angażuje, jest wiarygodna.

W ramach inicjatywy:

- wdrożono dobrze działający, dostępny i skuteczny mechanizm skargowy, za którego pośrednictwem interesariusze mogą zgłaszać wątpliwości co do działalności samej inicjatywy bez narażania się na działania odwetowe*,
- wdrożono proces konsultacji z interesariuszami i ekspertami w zakresie celów i działalności inicjatywy,
- wdrożono skuteczny proces udostępniania w terminowy sposób zaangażowanym przedsiębiorstwom szczegółowych informacji na temat faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków w celu wsparcia ich w realizacji własnych działań obejmujących należyłą staranność,
- wdrożono procedury okresowej weryfikacji, w tym monitoringu i oceny, czy sama inicjatywa realizuje swoje własne cele i zadania, w tym w razie konieczności, procedurę aktualizacji polityk, działań i wytycznych dla zaangażowanych przedsiębiorstw,
- rozważono obszary, w których mogą występować faktyczne lub potencjalne konflikty interesów między kadrą zarządzającą inicjatywą a przedsiębiorstwami, a także wdrożono procedury zarządzania potencjalnymi konfliktami interesów,
- udostępniono publicznie szczegółowe dane na temat wewnętrznej struktury zarządzania inicjatywą, pracowników, zasobów i kontroli,
- sporządzane są sprawozdania z oceny realizacji zamierzeń i celów w odniesieniu do odpowiedzialnych praktyk zakupowych,
- umożliwia się wzajemne uznawanie, z zastrzeżeniem odpowiedniej kontroli jakości, innych inicjatyw dotyczących należytej staranności.

* Dotyczy to mechanizmów skargowych odnoszących się do działań w ramach inicjatywy, a nie do mechanizmów skargowych, które inicjatywy mogą ustanawiać w celu zapewnienia działań naprawczych między poszkodowanymi interesariuszami lub osobami, których prawa mogą zostać naruszone, a członkami inicjatywy.

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Członkostwo w inicjatywie wielostronnej nie skutkuje przeniesieniem odpowiedzialności z przedsiębiorstwa na inicjatywę za negatywne skutki, które przedsiębiorstwo wywołuje, do których powstania się przyczynia lub które są bezpośrednio związane z działalnością przedsiębiorstwa.

Przed zaangażowaniem się we współpracę w zakresie wdrażania należytej staranności przedsiębiorstwo powinno najpierw ocenić jakość inicjatywy. Może to obejmować:

- konsultacje z właściwymi interesariuszami co do wiarygodności inicjatywy,
- ocenę wiarygodności inicjatywy i jej procesów, tj. czy odpowiadają one zaleceniom sformułowanym w niniejszych Wytycznych,
- zapewnienie, że podejście oparte na współpracy jest stosowane i dostosowane do przedsiębiorstwa w sposób niezbędny do zapewnienia wystarczająco solidnego procesu należytej staranności,
- aktywny udział w działaniach objętych współpracą,
- stosowanie zasad dobrego zarządzania, gdy współpraca odbywa się poprzez formalną inicjatywę. ► *Zob. ramka 3.*

Pytanie 13. Czy współpraca może stwarzać zagrożenia w świetle prawa konkurencji?

Podczas gdy w wielu przypadkach przedsiębiorstwa mogą współpracować przy wdrażaniu należytej staranności bez naruszania przepisów prawa konkurencji, powinny one w ramach wspólnych inicjatyw, w jakie są zaangażowane, podejmować proaktywne działania w celu zrozumienia aspektów prawa konkurencji w krajach, w których operują oraz unikania działań, które mogłyby zostać uznane za naruszenie przepisów prawa konkurencji.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwa i inicjatywy, w jakie są one zaangażowane, mogą:

- uzyskać opinię organów ochrony konkurencji w przypadku powzięcia wątpliwości, czy określony sposób postępowania lub aspekt współpracy mogą być postrzegane jako sprzeczne z prawem konkurencji i w związku z tym stwarzać ryzyko regulacyjne;
- wprowadzić działania w zakresie przejrzystości związane z inicjatywami współpracy w celu łagodzenia obaw związanych z konkurencją. Organy ochrony konkurencji mogą odnosić się bardziej sceptycznie do inicjatyw lub umów zawieranych między konkurencyjnymi podmiotami, jeżeli mają one charakter całkowicie prywatny. Co więcej, przejrzystość przyczynia się do wykrycia potencjalnych problemów i tym samym zapewnienia ich szybkiego rozwiązania;
- wprowadzić programy zgodności z przepisami antymonopolowymi. W niektórych krajach organy ochrony konkurencji doradzają, w jaki sposób najlepiej zaplanować i egzekwować programy zgodności.

PYTANIA DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

W każdym kraju funkcjonują inne zasady dotyczące prawa konkurencji, jednak oceniając wątpliwości związane z inicjatywami na rzecz RBC pod kątem ich zgodności z prawem konkurencji, przedsiębiorstwa mogą rozważyć pewne pytania ukierunkowujące.

→ NA PRZYKŁAD:

- Czy w ramach współpracy lub inicjatywy przewidziano umowę między konkurentami?
- Czy współpracę lub inicjatywę można postrzegać jako naruszenie prawa konkurencji (tj. czy obejmuje ona zmonopolizację cenową, zmonopolizację przetargową (manipulację przetargiem), ograniczenie produkcji lub podział rynku (lub dzielenie się rynkiem)?
- Czy współpraca lub inicjatywa powoduje skutek antykonkurencyjny (tj. czy wpływa na rynki konsumenckie, powodując np. wyższe ceny lub ograniczenie dostępności produktów czy usług niezależnie od tego, czy ma na celu ograniczenie konkurencji)?
- Czy prokonkurencyjne skutki współpracy lub inicjatywy przeważają nad skutkami antykonkurencyjnymi?
- Czy współpraca lub inicjatywa przynosi korzyści dla ogółu społeczeństwa, które można uwzględnić w teście równowagi lub go zastąpić? ► *Zob. Capobianco, Gillard i Bijelic, 2015.*

PYTANIA ZWIĄZANE Z PROCESEM NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

WŁĄCZANIE ZASAD RBC W POLITYKI I SYSTEMY ZARZĄDZANIA

Opracowanie, przyjęcie i rozpowszechnienie polityk dotyczących kwestii RBC, które wyrażają zobowiązania przedsiębiorstwa do przestrzegania zasad i standardów zawartych w Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych i planach wdrażania należytej staranności, które będą odpowiednie do własnych działań przedsiębiorstwa, jego łańcucha dostaw i pozostałych relacji biznesowych. ► *Zob. część II, punkt 1.1.*

Pytanie 14. Jakie elementy tworzą polityki w zakresie RBC? ► *Zob. część II, punkt 1.1.*

Jak zauważono w Wytycznych, polityki RBC przedsiębiorstwa będą obejmować zobowiązania w zakresie zagadnień sformułowanych w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* i będą odwoływać się w większym stopniu do zobowiązań związanych z najpoważniejszymi rodzajami ryzyka związanego z działalnością przedsiębiorstwa.

Dla przedsiębiorstwa może być również przydatne zastosowanie zasad RBC w celu wyjaśnienia, w jaki sposób ustala ono priorytety w kontekście należytej staranności w zakresie RBC (tj. dlaczego niektóre ryzyka są uważane za bardziej istotne niż inne ryzyka).

Polityki RBC mogą także określać sposób wykonywania obowiązków – w jaki sposób przedsiębiorstwo podejrze do należytej staranności, zaangażowania interesariuszy i działań zaradczych. W tym względzie mogą także przedstawiać zarys oczekiwań przedsiębiorstwa co do wdrożenia polityki RBC w odniesieniu do pracowników (w tym stałych pracowników, tymczasowych pracowników i innych osób wykonujących pracę na rzecz przedsiębiorstwa) i jego relacji biznesowych. ► *Zob. załącznik, pytanie 18.*

Polityki RBC można dostosować do kontekstu lub działań na poziomie lokalnym.

Przykładowo, jednostka zależna dużego przedsiębiorstwa wielonarodowego, która działa w państwie o szczególnym ryzyku związanym z zatrudnieniem, może dostosować politykę RBC jednostki dominującej, aby rozwiązać problemy występujących w swoim otoczeniu.

Pytanie 15. Jaką wiedzę ekspercką można wykorzystać przy opracowaniu polityk w zakresie RBC? ► *Zob. część II, punkt 1.1.*

W związku z inicjatywami sektorowymi lub wielostronnymi dostępne są wzorce polityk dla różnych sektorów. Przedsiębiorstwo może je dostosować lub wykorzystać, o ile spełniają zalecenia, o których mowa w części II, punkcie 1.1, oraz są odpowiednie do sektora lub obszaru geograficznego działania przedsiębiorstwa¹⁰. W opracowywaniu polityki RBC pomocne mogą być konsultacje z istotnymi interesariuszami. Może to być szczególnie ważne w przypadkach sektorów, dla których przykładowe wzory polityk nie zostały jeszcze wypracowane. Wskazówki organizacji pracodawców, stowarzyszeń branżowych, właściwych organizacji pozarządowych lub wielostronnych inicjatyw mogą być także pomocne w opracowywaniu strategii w tym zakresie. ► *Zob. załącznik, pytania 8–11.*

¹⁰ Por. *Wzór polityki łańcucha dostaw w zakresie odpowiedzialnego globalnego łańcucha dostaw minerałów z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka*, w: *OECD, 2016a, s. 20*, oraz: *Wzór polityki przedsiębiorstwa w zakresie odpowiedzialnych łańcuchów dostaw rolnych*, w: *OECD, 2017a, s. 25*.

Zaangażowanie właściwych działów przedsiębiorstwa w opracowanie polityki może być pomocne w wypracowaniu realistycznych i skutecznych sposobów podejścia do wdrażania polityki. ► *Zob. załącznik, pytanie 16.*

Dążenie do włączania polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC do zasad działania organów nadzorczych przedsiębiorstwa. Włączanie polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC do systemów zarządzania, tak aby były one wdrażane w ramach zwyczajowych praktyk biznesowych przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem potencjalnej niezależności, autonomii i struktury prawnej tych organów, które mogą być przewidziane w krajowych przepisach i regulacjach. ► *Zob. część II, punkt 1.2.*

Pytanie 16. Które zespoły lub komórki operacyjne przedsiębiorstwa należy uwzględnić, opracowując i dostosowując cele do polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC?

► *Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty; część II, punkt 1.2.*

Działania dostosowawcze obejmujące w praktyce różne zespoły i komórki operacyjne przedsiębiorstwa będą w dużym stopniu zależne od cech typowych dla danego przedsiębiorstwa, w tym charakteru jego działalności, wielkości i rodzaju ryzyk związanych z jego działalnością. Przedsiębiorstwa powinny rozważyć, które komórki operacyjne w toku ich działalności operacyjnej mogą wywierać wpływ na przestrzeganie polityki w zakresie RBC, aby określić, które z nich należy wziąć pod uwagę w celu zapewnienia zgodności z celami.

Takimi komórkami operacyjnymi mogą być:

- organy podejmujące strategiczne decyzje dotyczące przedsiębiorstwa (np. zarządy lub kierownictwo wyższego szczebla),
- komórki odpowiedzialne za zgodność działalności przedsiębiorstwa z przepisami (np. dział prawny, zgodności z przepisami prawa, zasobów ludzkich, do spraw środowiska, kierownicy operacyjni),
- działy podejmujące decyzje dotyczące nowych relacji biznesowych (np. działy zaopatrzenia, zakupów, sprzedaży, zarządzający funduszami inwestycyjnymi). ► *Zob. tabela 5,*
- działy odpowiedzialne za rozwój lub nadzór nad produktami i działaniami obciążonymi ryzykiem (np. projektanci produktów, kierownicy operacyjni i techniczni),
- działy odpowiedzialne za sprzedaż i marketing produktów lub usług.

Wyżej wymienione działy mogą być ponadto zaangażowane w praktyczną realizację działań obejmujących należyłą staranność (np. opracowanie polityki w zakresie RBC i wdrożenie systemów zarządzania, identyfikowanie negatywnych skutków, zapobieganie im i ich łagodzenie).

Ważne jest także, żeby w zależności od struktury przedsiębiorstwa dostosować najważniejsze zobowiązania i procesy w jednostkach zależnych, franczyzowych lub oddziałach lokalnych, chociaż mogą one dostosowywać własne polityki RBC do warunków lokalnych. ► *Zob. załącznik, pytanie 14.*

WŁĄCZANIE ZASAD RBC W POLITYKI I SYSTEMY ZARZĄDZANIA

TABELA 5. PRZYKŁADOWE DZIAŁY I STANOWISKA, KTÓRE MOGĄ MIEĆ POTENCJALNIE ZNACZENIE DLA WDROŻENIA NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

DZIAŁ I/LUB STANOWISKO	ZAGADNIENIA*
Zrównoważony rozwój, CSR, etyczne zaopatrzenie	Potencjalnie wiele zagadnień/wszystkie zagadnienia wskazane w <i>Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych</i> , ponieważ takie działy/stanowiska pełnią często rolę punktu kierującego/kontaktowego lub koordynatora w zakresie RBC
Środowisko i/lub sprawy społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • Środowisko • Bezpieczeństwo i higiena • Prawa człowieka • Pozostałe zagadnienia społeczne, którymi nie zajmuje się inny dział/stanowisko
Zasoby ludzkie	<ul style="list-style-type: none"> • Zatrudnienie i stosunki pracownicze • Bezpieczeństwo i higiena pracy • Prawa człowieka • Rekrutacja
Przedstawiciele pracowników, przedstawiciele związków zawodowych	<ul style="list-style-type: none"> • Zatrudnienie i stosunki pracownicze • Bezpieczeństwo i higiena pracy • Prawa człowieka
Operacje, produkcja	<ul style="list-style-type: none"> • Środowisko • Bezpieczeństwo i higiena pracy • Prawa człowieka • Ochrona konsumentów
Prawo	<ul style="list-style-type: none"> • Zgodność z przepisami prawa • Zatrudnienie i stosunki pracownicze • Przeciwdziałanie łapownictwu i korupcji • Prawa człowieka • Ochrona konsumentów • Ujawnianie informacji • Zawieranie umów z kontrahentami
Zgodność, etyka/uczciwość	<ul style="list-style-type: none"> • Zgodność z prawem w szerszym ujęciu • Przeciwdziałanie łapownictwu i korupcji
Zamówienia, łańcuch dostaw, relacje biznesowe	<ul style="list-style-type: none"> • Pełen wachlarz zagadnień objętych <i>Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych</i> w łańcuchu dostaw w odniesieniu do relacji biznesowych • Analizowanie, zawieranie umów i monitorowanie łańcucha dostaw lub relacji biznesowych pod kątem takich zagadnień
Sprzedaż i marketing	<ul style="list-style-type: none"> • Prawa człowieka • Ochrona konsumentów • Ujawnianie informacji
Rozwój społeczności	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie interesariuszy • Środowisko • Zdrowie i bezpieczeństwo społeczności • Prawa człowieka • Ujawnianie informacji

TABELA 5. PRZYKŁADOWE DZIAŁY I STANOWISKA, KTÓRE MOGĄ MIEĆ POTENCJALNIE ZNACZENIE DLA WDROŻENIA NALEŻYTEJ STARANNOŚCI

DZIAŁ I/LUB STANOWISKO	ZAGADNIENIA*
Sprawy zewnętrzne, sprawozdawczość	<ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie interesariuszy • Ujawnianie informacji
Zarządzanie ryzykiem	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjalnie wszystkie zagadnienia
Audyty	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjalnie wszystkie zagadnienia
Kierownictwo wyższego szczebla	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjalnie wszystkie zagadnienia
Zarząd/właściciele	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjalnie wszystkie zagadnienia

* *Niewyczerpująca lista zagadnień objętych Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych, która może mieć szczególne znaczenie dla działu lub stanowiska w procesie należytej staranności lub przy udostępnianiu wiedzy eksperckiej.*

Pytanie 17. Czym różni się rola zarządu i dyrekcji w zapewnieniu wdrażania zasad RBC?

► *Zob. część II, punkt 1.2.*

Zarządy są zasadniczo zaangażowane w zatwierdzanie polityk przedsiębiorstwa w zakresie RBC. Mogą być także zaangażowane w podejmowanie decyzji dotyczących strategii biznesowych, które są istotne z punktu widzenia odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej. Mogą ponadto interweniować w przypadku nieprzestrzegania polityk w zakresie RBC i wezwać kierownictwo do podjęcia stosownych działań. Zaleca się wyznaczenie członka lub członków zarządu, którzy będą posiadać wiedzę ekspercką i będą odpowiadać za zagadnienia RBC. W tym kontekście w Zasadach ładu korporacyjnego G20/OECD uznano, że zarząd przedsiębiorstw publicznych jest przede wszystkim odpowiedzialny za sprawowanie nadzoru nad systemem zarządzania ryzykiem i systemami opracowanymi w celu zapewnienia przestrzegania przez spółki przepisów mających do nich zastosowanie, w tym prawa podatkowego, prawa konkurencji, prawa pracy, przepisów dotyczących ochrony środowiska, równych szans, przeciwdziałania korupcji oraz bezpieczeństwa i higieny pracy (OECD, 2015a, rozdział VI). Z drugiej strony dyrektorzy poszczególnych komórek operacyjnych są odpowiedzialni za opracowanie strategii w celu zapewnienia realizacji polityki RBC.

Pomimo że rola zarządów i dyrekcji jest różna, w praktyce mogą mieć miejsce takie sytuacje, że dyrektorzy mogą zasiadać w zarządach przedsiębiorstw i tym samym pełnić podwójną rolę.

Włączenie oczekiwań i polityk RBC w zasady współpracy z dostawcami oraz innych relacji biznesowych. ► *Zob. część II, punkt 1.3.*

Pytanie 18. W jaki sposób można włączyć oczekiwania związane z RBC w relacje biznesowe?

► *Zob. część II, punkt 1.3.*

Oprócz sformułowania oczekiwań co do relacji biznesowych w politykach przedsiębiorstwa w zakresie RBC można przewidywać dodatkowe działania w celu zapewnienia ich faktycznego uwzględniania w tych relacjach.

→ **NA PRZYKŁAD**, jak wskazano w Wytycznych, oczekiwania co do nowych relacji biznesowych można wyrazić i uzgodnić w formalnych umowach i dokumentach (np. w kodeksach postępowania dostawców, umowach dotyczących wspólnych przedsięwzięć, pismach adresowanych do podmiotów będących przedmiotem inwestycji). Wspomniane umowy lub dokumenty mogą zawierać:

- oczekiwania, że kontrahenci będą stosować się do *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* i/lub Wytycznych lub innych zgodnych z Wytycznymi standardów,
- oczekiwania co do przejrzystości, monitorowania i sprawozdawczości,
- szczegółowe postanowienia dotyczące tego, czy i w jaki sposób kontrahenci powinni przenosić wymogi dotyczące RBC na swoje relacje biznesowe w łańcuchu dostaw lub łańcuchu wartości,
- ustalenia dotyczące możliwości rozwiązania umowy w przypadku niespełnienia oczekiwań wynikających z *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*.

Działy odpowiedzialne za podejmowanie decyzji w zakresie nowych relacji biznesowych mogą rozważać kryteria RBC przed podjęciem współpracy z nowym kontrahentem. W tym celu mogą wykorzystać procesy wstępnej kwalifikacji, kryteria przetargu lub kryteria analiz przesiewowych uwzględniających zagadnienia RBC.

W wielu przypadkach kontrahenci (np. dostawcy) mogą posiadać licznych klientów i świadczyć usługi czy dostarczać produkty do więcej niż jednego sektora. W związku z tym niepraktycznym lub uciążliwym rozwiązaniem dla przedsiębiorstwa może być narzucenie własnych oczekiwań co do dostawców/relacji biznesowych bez rozważenia istniejących lub potencjalnie sprzecznych oczekiwań pozostałych klientów/kontrahentów wobec określonego kontrahenta. Żeby rozwiązać ten problem, przedsiębiorstwa mogą:

- dostosować własne oczekiwania do międzynarodowych i sektorowych standardów w zakresie oczekiwań co do należytej staranności w łańcuchu dostaw,
- współpracować z pozostałymi podmiotami z danego sektora przy opracowaniu wspólnych oczekiwań co do relacji biznesowych, w tym na podstawie wspólnych polityk RBC i ram sprawozdawczości. ► *Zob. załącznik, pytanie 12.,*
- zaangażować kontrahentów w opracowanie sposobu ograniczenia sprzecznych wymogów i uproszczenia ich w odniesieniu do różnych klientów, a także określenie dodatkowych inicjatyw, polityk lub programów do wzajemnego uznania.

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

Należy przeprowadzić badanie o szerokim zakresie w celu zidentyfikowania wszystkich obszarów działalności, operacji i relacji biznesowych, w tym łańcuchów dostaw, w których ryzyko RBC jest najbardziej prawdopodobne i najbardziej istotne. ► Zob. część II, punkt 2.1.

Pytanie 19. Na czym polega ustalanie zakresu i jak szeroki zakres przedsiębiorstwo powinno ustalić? ► Zob. część II, punkt 2.1.

Ustalanie zakresu oznacza wstępny proces identyfikacji ogólnych obszarów znaczącego ryzyka w odniesieniu do wszystkich własnych działań przedsiębiorstwa (np. działań i linii produktowych) i jego relacji biznesowych (z uwzględnieniem wszystkich etapów w łańcuchu dostaw lub łańcuchu wartości). Ustalanie zakresu powinno mieć z zasady ogólny charakter i służyć jako podstawa dla ustalenia priorytetów. Z drugiej strony ocena (zgodnie wyjaśnieniem w: część II, punkt 2.2) odnosi się do bardziej dokładnego procesu identyfikacji i oceny priorytetowych rodzajów ryzyka związanego ze szczególną działalnością lub relacją biznesową. ► Zob. załącznik, pytania 23–28.

Sposób ustalania zakresu w praktyce w odniesieniu do ryzyk zakresowych w odniesieniu do różnych kontrahentów będzie się różnić w zależności od specyfiki przedsiębiorstwa.

→ **NA PRZYKŁAD** inwestor instytucjonalny może polegać na usługach badania rynku i innych zasobach zewnętrznych (raportach organizacji społeczeństwa obywatelskiego, mediach itp.) w procesie ustalania zakresu ryzyka w portfelu inwestycyjnym, podczas gdy sprzedawca detaliczny może opracować mapę struktury własnego łańcucha dostaw i ustalić ogólne obszary ryzyka w oparciu o szczególne czynniki wynikające z obszaru geograficznego, rodzaju sektora, produktu lub przedsiębiorstwa.

Jeżeli przedsiębiorstwo ma świadomość (np. po zapoznaniu się z raportami, opiniami interesariuszy, danymi pochodzącymi z mechanizmów skargowych), że określona linia produktowa lub komponent jest związany ze szczególnym ryzykiem, powinno ono w pierwszej kolejności przeanalizować takie informacje jako uzupełnienie informacji zgromadzonych w procesie ustalania zakresu.

RAMKA 4. JAK NALEŻY UWZGLĘDNIĆ MAPĘ ŁAŃCUCHA DOSTAW W PROCESIE USTALANIA ZAKRESU I DOKONYWANIA OCENY?

W procesie ustalania zakresu oddziaływania przedsiębiorstwa ważne jest opracowanie mapy ogólnych działań i struktury łańcuchów dostaw w celu ustalenia działań, obszarów geograficznych, produktów lub relacji biznesowych obciążonych wysokim ryzykiem. Jeśli przedsiębiorstwo działa w obszarach wysokiego ryzyka, może opracować dokładną mapę faktycznych relacji biznesowych w celu ustalenia, które z nich wymagają dalszej oceny.

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

Na przykład przedsiębiorstwo z sektora motoryzacyjnego może stwierdzić w procesie ustalania zakresu na podstawie informacji dostępnych w sektorze, że większe ryzyko jest związane z akumulatorami niż innymi komponentami. Na tym etapie jest mało prawdopodobne, żeby przedsiębiorstwo posiadało szczegółowe informacje na temat określonych poddostawców i krajów pochodzenia komponentów, by przeprowadzić dogłębną ocenę łańcucha dostaw akumulatorów. Na początku przedsiębiorstwo będzie raczej dążyć do zgromadzenia dodatkowych informacji na temat miejsca faktycznej produkcji akumulatorów, mapy bardziej ryzykownych ogniw w łańcuchu dostaw takich produktów, prawdopodobnych krajów pochodzenia materiałów wykorzystywanych w akumulatorach, a także charakteru i jakości procesu należytej staranności u poddostawców obarczonych wysokim ryzykiem. Dopiero po ich zgromadzeniu przedsiębiorstwo zajmie się ustaleniem priorytetów w odniesieniu do poszczególnych relacji biznesowych w celu przeprowadzenia ich pogłębionej oceny oraz oceny działań prowadzonych przez poszczególnych kontrahentów.

Na przykład po przeanalizowaniu linii produktowych przedsiębiorstwo z sektora obuwniczego może stwierdzić, że obuwie skórzane jest obciążone większym ryzykiem w związku z ryzykiem zatrudnienia i ryzykiem środowiskowym w kontekście procesu garbowania skór. Przedsiębiorstwo może następnie opracować mapę określonych podwykonawców (np. garbarni) związanych z produkcją butów skórzanych w celu ustalenia priorytetów w odniesieniu do poszczególnych dostawców działających w obszarach geograficznych charakteryzujących się podwyższonym ryzykiem i wymagających dodatkowej oceny.

Pytanie 20. Co oznacza ryzyko sektorowe, produktowe, geograficzne i ryzyko na poziomie przedsiębiorstwa? ► *Zob. część II, punkt 2.1.*

Przeanalizowanie czynników ryzyka sektorowego, ryzyka geograficznego i ryzyka na poziomie przedsiębiorstwa może być pomocne przy ustalaniu zakresu ryzyka w kontekście własnych działań przedsiębiorstwa i jego relacji biznesowych. Takie czynniki ryzyka determinują wcześniejsze skutki i pojawiające się problemy.

- Ryzyka sektorowe są ryzykami, które dominują w danym sektorze w skali globalnej w związku z charakterystyką sektora, jego działalnością, produktami i procesami produkcyjnymi. Przykładowo, sektor wydobywczy kojarzy się często z ryzykiem poważnego oddziaływania na środowisko i społeczności lokalne. W sektorze tekstylno-odzieżowym i obuwniczym dominuje m.in. ryzyko związane z poszanowaniem praw pracowniczych, w tym funkcjonowania związków zawodowych, bezpieczeństwem i higieną pracy oraz niskimi wynagrodzeniami¹¹.
- Ryzyka produktowe są związane z czynnikami lub procesami zachodzącymi w czasie produkcji zastosowanymi w celu zaprojektowania lub wykorzystania określonych produktów.

¹¹ Aby dowiedzieć się więcej na temat ryzyka w sektorze tekstylno-odzieżowym i obuwniczym, zob. OECD 2017a; na temat ryzyka w sektorze wydobywczym zob. OECD 2016c.

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

Na przykład odzież z haftami lub koralikami wiąże się z większym ryzykiem nieformalnego zatrudnienia i niepewności zatrudnienia, pewne części aparatów telefonicznych i komputerów mogą zawierać elementy pochodzące z obszarów dotkniętych konfliktami.

- Ryzyka geograficzne określane są przez warunki, które panują w danym kraju, które mogą zwiększać prawdopodobieństwo ryzyka sektorowego. Czynniki ryzyka geograficznego można zasadniczo podzielić na czynniki związane z ryzykiem regulacyjnym (np. dostosowania do konwencji międzynarodowych), zarządzania (np. rola urzędów kontrolnych, rządów prawa, poziomu korupcji), kontekstem społeczno-gospodarczym (np. wskaźnikami ubóstwa i edukacji, podatnością na dyskryminację określonych populacji) i kontekstem politycznym (np. występowaniem konfliktu).
- Ryzyko na poziomie przedsiębiorstwa jest związane z określonym przedsiębiorstwem, np. ze słabym zarządzaniem, niedostatecznym doświadczeniem w zakresie poszanowania praw człowieka, praw pracowniczych, standardów antykorupcyjnych, norm środowiskowych, brakiem kultury w zakresie RBC.

Pytanie 21. Jakie są przykładowe źródła danych na potrzeby analizy dostępnych informacji?

► *Zob. część II, punkt 2.1.*

Większość ryzyk sektorowych i produktowych oraz uwarunkowań w określonych krajach jest powszechnie znana lub łatwa do zrozumienia w oparciu o powszechnie dostępne informacje. Przykładowo szkodliwe dla środowiska i zdrowia skutki procesów i produktów technicznych są wystarczająco dobrze rozumiane w poszczególnych sektorach.

W całym procesie należytej staranności, a w szczególności na etapie ustalania zakresu, wartościowym źródłem danych mogą być raporty organizacji międzynarodowych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, krajowych instytucji do spraw praw człowieka, agend rządowych, związków zawodowych oraz stowarzyszeń pracodawców i organizacji branżowych. Zrozumienie warunków na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym, sytuacji społecznej i politycznej mogą także ułatwiać doniesienia medialne. ► *Zob. załącznik, tabela 6 zawierająca listę źródeł opartych na dokumentach.*

Dla przedsiębiorstw ważne jest, by oceniały poprawność i wiarygodność źródeł, na których polegają, w kontekście danych na temat ryzyka. Dotyczy to w szczególności źródeł, np. wcześniejszych ocen i badania partnera biznesowego, nabytego przedsiębiorstwa lub równorzędnego przedsiębiorstwa. Na potrzeby wspomnianej oceny można wykorzystać metodę triangulacji danych w celu ich porównania z innymi źródłami, rozważyć charakter i źródło pochodzenia danych, datę publikacji oraz w przypadku wątpliwości przeprowadzić konsultacje ze stronami trzecimi, np. organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Przedsiębiorstwo nie musi jednak weryfikować wszystkich informacji zawartych w raportach zewnętrznych, zanim wykorzysta je jako punkt wyjścia do dalszych badań.

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH,
WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

TABELA 6. PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA OPARTE NA DOKUMENTACH

Źródła podstawowe

- Umowy, licencje, stosowne regulacje i prawodawstwo, polityka przedsiębiorstwa określająca zasady prawne i regulacyjne w odniesieniu do projektu lub działalności
- Podstawowe badania lub oceny oddziaływania zlecone przez inne podmioty lub na wcześniejszych etapach projektu
- Dane opracowywane przez organy rządowe na temat zatrudnienia, poziomów ubóstwa, standardów zdrowia i edukacji, wynagrodzeń, warunków pracy, bezpieczeństwa i higieny pracy itd.
- Dane ze spisu powszechnego, dane na temat dochodów i wskaźników ubóstwa (mogą być niepełne w kontekście niektórych rozwijających się gospodarek)
- Mapy gruntów i inne informacje na temat projektu lub działalności.
- Najważniejsze wskaźniki zgromadzone przez systemy informacji geograficznej, mapy i inne źródła
- Inne istniejące materiały lub informacje otrzymane w spadku (jeżeli to możliwe)
- Rejestry skarg i petycji lokalnej społeczności

Źródła wtórne

- Badania i wskaźniki opracowane przez naukowców, krajowe instytucje ds. praw człowieka, agendy rządowe, organizacje i zrzeszenia branżowe
- Badania i sprawozdania organizacji międzyrządowych oraz wielostronnych lub dwustronnych instytucji rozwojowych
- Badania i wskaźniki opracowane przez organizacje pozarządowe i organizacje branżowe, krajowe i międzynarodowe organizacje związkowe
- Informacje na temat inwestycji wspólnotowych lub programów rozwojowych związanych z innymi projektami branżowymi na danym obszarze lub w danym regionie
- Badania prowadzone przez społeczność, np. ludność rdzenną, lub reprezentujące je organizacje w odniesieniu do najważniejszych aspektów związanych z realizacją projektów
- Dostępne raporty opracowane przez inne przedsiębiorstwa działające na lokalnym obszarze lub w regionie

Pytanie 22. W jaki sposób można zaradzić deficytom informacyjnym?

► *Zob. część II, punkty 2.1 i 2.2.*

Niektóre strategie uwzględniające istotne okoliczności i faktyczne ograniczenia mogą być przydatne w eliminowaniu braków w informacjach dotyczących ryzyka związanego z działalnością przedsiębiorstwa i jego relacjami biznesowymi.

→ NA PRZYKŁAD:

- możliwe jest utworzenie mechanizmów skargowych oraz innych platform monitorujących (np. krajowe komitety monitorujące) w celu ostrzegania przedsiębiorstw o faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutkach, które mogły nie zostać zidentyfikowane.
► *Zob. załącznik, pytanie 54;*
- dalsza ocena nie wymaga pełnej weryfikacji informacji lub wniosków dotyczących faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków;
- Przedsiębiorstwa mogą podejmować współpracę z kluczowymi interesariuszami i ekspertami, żeby lepiej zrozumieć ryzyka sektorowe, produktowe lub geograficzne, np. przez organizację okrągłych stołów.

Rozpoczynając od uprzednio zidentyfikowanych istotnych obszarów ryzyka, należy przeprowadzać kolejne i coraz bardziej dogłębne oceny priorytetowych operacji, dostawców i innych relacji biznesowych w celu zidentyfikowania i oceny konkretnych faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków RBC (zob. część II, punkt 2.2).

Pytanie 23. W jaki sposób przedsiębiorstwo może przeprowadzić ocenę ryzyka negatywnych skutków własnych działań? ► *Zob. część II, punkt 2.2.*

Przedsiębiorstwa przeprowadzają często samoocenę lub współdziałają przy przeprowadzaniu audytów lub inspekcji zewnętrznych w odniesieniu do kluczowych rodzajów ryzyka typowych dla ich sektorów, w niektórych sytuacjach takie oceny podlegają regulacjom prawa krajowego. Na przykład inspekcje pracy, inspekcje środowiskowe niezbędne na potrzeby uzyskania licencji, ocen oddziaływania na środowisko, systemów zarządzania zgodnością z przepisami dotyczącymi zwalczania korupcji, audytów finansowych, ocen oddziaływania na prawa człowieka i procesów udzielania licencji na produkty to przykłady powszechnych rodzajów oceny ryzyka, które mogą być już wykorzystywane przez przedsiębiorstwa lub przy których przeprowadzaniu przedsiębiorstwa mogą współpracować z właściwymi organami. Spółki mogą modyfikować lub uzupełniać dotychczasowe rodzaje oceny w celu uwzględnienia norm międzynarodowych i zaleceń dotyczących RBC.

Niezależnie od standardowych ocen, jakie przedsiębiorstwo może przeprowadzać, zrozumienie potencjalnych rodzajów ryzyka lub faktycznych negatywnych skutków może wymagać przeprowadzenia dodatkowych wewnętrznych procedur oceny w odniesieniu do działalności przedsiębiorstwa w celu zapewnienia zgodności z oczekiwaniami w kontekście RBC, które zostały sformułowane w *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo może zlecić niezależny przegląd realizacji swoich polityk antydyskryminacyjnych i przeciwdziałania molestowaniu seksualnemu.

→ **NA PRZYKŁAD** jednostka zależna może przeprowadzić ocenę oddziaływania swojej działalności na środowisko i udostępnić wyniki jednostce dominującej.

Pytanie 24. W jaki sposób przedsiębiorstwo może ustalić, które działania lub relacje biznesowe powinny być w pierwszej kolejności przedmiotem oceny?

► *Zob. część II, punkt 2.2.*

Wiele przedsiębiorstw, w szczególności większych, nie będzie w stanie ocenić faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków w skali wszystkich działań i relacji biznesowych. Przedsiębiorstwa mogą ustalać priorytety w zakresie działań lub relacji biznesowych podlegających ocenie, z którymi wiąże się największe ryzyko powstania negatywnych skutków. ► *Zob. część II, punkt 2.4 oraz załącznik, pytanie 3, aby zapoznać się z dalszymi wytycznymi dotyczącymi najpoważniejszych skutków.*

Ustalenie priorytetów w tym zakresie może obejmować:

- działania przedsiębiorstwa lub działania partnera biznesowego w kraju obciążonym większym ryzykiem (np. ze względu na konflikt, obecność wrażliwych grup, słabe rządy prawa, wysoki poziom korupcji),
- operacje lub relacje biznesowe dotyczące działalności lub procesu produkcyjnego o podwyższonym ryzyku (odznaczającego się dużą skalą nieformalnego zatrudnienia, wykorzystywaniem niebezpiecznych substancji chemicznych, wykorzystywaniem ciężkich maszyn itd.),
- rodzaje ryzyka zidentyfikowane w poprzedniej ocenie.

Co istotne, relacje biznesowe klasyfikuje się jako relacje „wysokiego ryzyka” i ocenia się w pierwszej kolejności na podstawie profilu ich ryzyka, a nie siły powiązań z przedsiębiorstwem.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo z sektora elektronicznego może zaliczać się do grupy „bardzo ryzykownych” przedsiębiorstw ze względu na dostawców zajmujących się wydobywaniem minerałów na obszarach objętych konfliktami lub w regionach wysokiego ryzyka, pomimo iż w praktyce przedsiębiorstwo może nie mieć bezpośrednich relacji czy umów z takimi dostawcami.

Niekiedy w relacjach biznesowych obciążonych wysokim ryzykiem może być konieczne dalsze ustalanie priorytetów. W takich przypadkach, mając na celu dążenie do oceny wszystkich istniejących relacji biznesowych wysokiego ryzyka, przedsiębiorstwo może nadać priorytet ocenie relacji biznesowych wysokiego ryzyka, które są najbardziej znaczące pod względem udziału ich surowców w produkcji końcowym (lub według krajów zgodnie z procentowym udziału w wydobywaniu).

Pytanie 25. W jaki sposób przedsiębiorstwo może ocenić relację biznesową, która została uznana za priorytetową na etapie ustalania zakresu? ► *Zob. część II, punkt 2.2.*

Na etapie ustalenia zakresu przedsiębiorstwo identyfikuje ogólne kategorie ryzyka związane z relacjami biznesowymi. Oceny relacji biznesowej polegają na bardziej szczegółowym badaniu rodzajów ryzyka wynikającym z ustalonego zakresu. Przykładowe formy oceny obejmować mogą między innymi samooceny dostawców, inspekcje na miejscu oraz audyty. Rodzaj oceny, z której skorzysta przedsiębiorstwo, będzie dostosowany do charakteru ryzyka.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- inspekcje na miejscu mogą być właściwe dla oceny ryzyka związanego z bezpieczeństwem i higieną pracy, bezpieczeństwem produktów i wynikami w dziedzinie środowiska (niezależnie od pozostałych rodzajów ryzyka);

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

- przeglądy dokumentacji mogą być użyteczne na potrzeby weryfikacji zgodności działalności przedsiębiorstwa ze standardami sprawozdawczości finansowej;
- rozmowy z pracownikami i dyskusje w grupach fokusowych mogą być odpowiednie przy ocenie zagrożeń związanych z zatrudnieniem i prawami człowieka, szczególnie w odniesieniu do tych zagrożeń, które mają delikatny charakter lub są nieudokumentowane. Mając na uwadze, że pracownicy mogą nie być skłonni do udzielania kierownictwu szczerych informacji, wywiady i dyskusje w grupach fokusowych mogą wymagać w niektórych przypadkach przeprowadzenia przez zaufane strony trzecie;
- w procesie oceny negatywnych skutków działalności przedsiębiorstwa dla społeczności lokalnych użyteczne może się okazać zaangażowanie interesariuszy oraz konsultacje z właściwymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.

Pytanie 26. Jakie zagadnienia może obejmować ocena relacji biznesowych i kto powinien przeprowadzać takie oceny? ► *Zob. część II, punkt 2.2.*

W odniesieniu do większości rodzajów ryzyka ocena może obejmować następujące zagadnienia:

- faktyczne negatywne skutki lub ryzyko wystąpienia negatywnych skutków bezpośrednio lub pośrednio w konsekwencji relacji biznesowej (np. niezachowania zasad bezpieczeństwa przy wykorzystywaniu substancji chemicznych, przekupstwo urzędników), w tym skutków związanych z kolejnymi projektami i działaniami w przyszłości,
- zdolność i chęć kontrahenta do wdrażania należytej staranności,
- adekwatność procesu należytej staranności, w tym działań podejmowanych przez przedsiębiorstwo lub jego kontrahenta w celu zapobiegania negatywnym skutkom i ich łagodzenia (np. polityki, systemy zarządzania zgodnością, oceny poddostawców, modernizacje obiektów, dostępność mechanizmów skargowych).

Zaleca się, żeby osoby przeprowadzające oceny posiadały następujące kompetencje:

- wiedzę ekspercką na temat odpowiednich rodzajów ryzyka objętych oceną przedsiębiorstwa (np. w kontekście praw człowieka, bezpieczeństwa i higieny, korupcji), w tym zrozumienie najlepszej metody identyfikowania faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków w kontekście lokalnym,
- wiedzę na temat międzynarodowych i krajowych norm w odniesieniu do negatywnych skutków,
- zdolność przeprowadzenia oceny w kontekście lokalnym (np. umiejętności językowe).

Jest mało prawdopodobne, aby jedna osoba posiadała powyższe kompetencje w odniesieniu do wszystkich obszarów ryzyka i we wszystkich kontekstach. Stąd oceny relacji biznesowych powinny przeprowadzać zespoły, które posiadają wszystkie powyżej wskazane kompetencje.

Pytanie 27. Kiedy należy przeprowadzić ocenę relacji biznesowych? ► *Zob. część II, punkt 2.2.*

Zachęca się przedsiębiorstwa do przeprowadzania ocen:

- dotychczasowych bardzo ryzykownych relacji biznesowych (tj. relacji biznesowych związanych z obszarami geograficznymi, produktami lub sektorami, które uznano za bardzo ryzykowne pod względem możliwości występowania negatywnych skutków), które nie podlegały dotychczas ocenie,
- przed zawarciem nowych relacji biznesowych obciążonych dużym ryzykiem.
► *Zob. załącznik, pytanie 18,*
- jeżeli jest prawdopodobne, że uwarunkowania bardzo ryzykownych relacji biznesowych uległy zmianie.

W niektórych przypadkach ryzyko wystąpienia negatywnych skutków jest tak dominujące w określonych regionach, że ocena indywidualnych relacji biznesowych nie przyniesie żadnych nowych informacji. Przedsiębiorstwo może wówczas skoncentrować się od razu na zapobieganiu negatywnym skutkom i ich łagodzeniu.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo może się dowiedzieć, że molestowanie seksualne jest powszechną praktyką w strefach przetwórstwa przeznaczonego do wywozu (*export processing zone*, EPZ). Mając na uwadze trudności związane z ustaleniem szczególnych przypadków molestowania seksualnego, przedsiębiorstwo może zrezygnować z oceny dostawców i raczej zachęcać ich do prowadzenia działań w celu przeciwdziałania takiej praktyce (np. prowadząc szkolenia dla managementu).

W niektórych przypadkach mogą być dostępne wiarygodne oceny kontrahentów. W sytuacjach gdy to możliwe, zachęca się przedsiębiorstwa do analizowania takich ocen, a następnie koncentrowania wysiłków na zapobieganiu negatywnym skutkom lub ich łagodzeniu i monitorowaniu postępów w tym zakresie.

Pytanie 28. W jaki sposób przedsiębiorstwo może oceniać relacje biznesowe, z którymi nie jest związane umowami? ► *Zob. punkt 2.2.*

Istnieją różne narzędzia i podejścia do oceny relacji biznesowych wysokiego ryzyka (w sytuacjach, gdy przedsiębiorstwo nie zawarło umowy z danym kontrahentem), służące przewyższaniu wyzwań dotyczących przejrzystości i siły oddziaływania.

→ **NA PRZYKŁAD** w celu zwiększenia przejrzystości przedsiębiorstwa mogą:

- wezwać swoich kontrahentów do udostępnienia informacji niezbędnych do oceny ryzyka związanego z dostawcami i kontrahentami przedsiębiorstwa, np. informacji na temat poddostawców i podwykonawców lub kraju pochodzenia. Przedsiębiorstwa mogą opracować i stosować wspólne dla danego sektora wzory sprawozdań w celu zmniejszenia niepotrzebnego obciążenia dla kontrahentów, ► *Zob. załącznik, pytanie 12;*
- odwołać się do dostępnego systemu identyfikowalności lub systemu kontroli pochodzenia produktu¹² w celu uzyskania lepszego obrazu kontrahentów w odległych ogniwach łańcucha dostaw. Jest to najbardziej odpowiednie rozwiązanie dla przedsiębiorstw zorientowanych na produkt i posiadających łańcuchy dostaw.

¹² *Identyfikowalność (traceability) jest procesem umożliwiającym przedsiębiorstwu śledzenie surowców i produktów w łańcuchu dostaw.*

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

W sytuacjach gdy jest to możliwe, aby ocenić kontrahentów pod kątem negatywnych skutków w dalszych ogniwach łańcucha dostaw, przedsiębiorstwa mogą:

- wykorzystać dostępne, wiarygodne oceny kontrahentów na wyższych szczeblach w łańcuchu dostaw, np. oceny udostępniane w ramach inicjatyw współpracy lub przekazywane na podstawie przepisów dotyczących ujawniania kaskadowego lub przepływu informacji¹³ w odniesieniu do umów lub porozumień w formie pisemnej;
- zidentyfikować relacje biznesowe wspólne z pozostałymi podmiotami z danego sektora w celu przeprowadzenia lub zlecenia ocen wspólnych relacji biznesowych. W przypadku, gdy nie istnieją żadne takie wiarygodne oceny, identyfikację można przeprowadzić na podstawie informacji zebranych w ramach sprawozdawczości kaskadowej realizowanej na podstawie przepisów dotyczących przepływu informacji lub identyfikowalności;
- dokonać oceny procesu należytej staranności kontrahentów działających w punktach kontroli w łańcuchu dostaw. *Zob. ramka 5.*

RAMKA 5. WSPÓŁPRACA W RAMACH RELACJI BIZNESOWYCH W PUNKTACH KONTROLI W ŁAŃCUCHU DOSTAW

W celu ustalenia punktów kontroli (nazywanych niekiedy „wąskimi gardłami”) przedsiębiorstwa mogą przeanalizować:

- kluczowe punkty transformacji w łańcuchu dostaw, w których identyfikowalność lub informacje o łańcuchu dostaw mogą zostać zagregowane lub utracone,
- liczbę podmiotów, np. tam, gdzie stosunkowo niewiele przedsiębiorstw przetwarza lub zarządza większością wkładów przekazywanych dalej do łańcucha dostaw,
- najmocniejszy punkt siły oddziaływania przedsiębiorstw w stosunku do podmiotów z końca łańcucha dostaw,
- punkty, w których istnieją już systemy i programy audytowe, mogące wpływać na takie systemy i zapobiegać powielaniu.

„Przedsiębiorstwa w punktach kontrolnych” będą bardziej widoczne i/lub będą posiadać większą siłę oddziaływania na własnych dostawców i kontrahentów na wyższych szczeblach w łańcuchu dostaw niż przedsiębiorstwa na szczeblach bliższych konsumentom i użytkownikom końcowym. Badanie należytej staranności przedsiębiorstw w punktach kontroli w celu ustalenia, czy wdrażają należyłą staranność zgodnie z niniejszymi Wytycznymi, zapewnia określony stopień pewności co do tego, że ryzyko powstania negatywnych skutków bezpośrednio związanych z dostawcami zostało zidentyfikowane oraz podjęto działania zapobiegające negatywnym skutkom i je łagodzące. Identyfikacja i współpraca z przedsiębiorstwami w punktach kontroli może wiązać się ze sformułowaniem wymogów w umowach z dostawcami i w innych relacjach biznesowych zidentyfikowanymi w punktach kontroli (w formie zastrzeżonej), zaleceniem dostawcom/kontrahentom zaopatrywania się u przedsiębiorstw w punktach kontroli, które spełniają oczekiwania sformułowane w niniejszych Wytycznych za pośrednictwem systemów dzielenia się poufnymi informacjami na temat dostawców i/lub systemy przemysłowe ujawniające podmioty na wyższych poziomach w łańcuchu dostaw.

¹³ Kaskadowe ujawnianie informacji polega na tym, że przedsiębiorstwo udostępnia informacje bezpośrednio nabywcy na niższym szczeblu, który następnie udostępnia je swoim nabywcom. Przepis dotyczący przepływu informacji jest przepisem umowy głównej i włącza się go do umów na niższych szczeblach.

Ocena zaangażowania przedsiębiorstwa w faktyczne lub potencjalne negatywne skutki zidentyfikowane w celu ustalenia odpowiedniej reakcji. W szczególności należy ocenić, czy przedsiębiorstwo: a) spowodowało (lub mogłoby spowodować) negatywny skutek, b) przyczyniło się (lub mogłoby się przyczynić) do negatywnego skutku albo c) czy negatywne skutki są (lub mogłyby być) bezpośrednio związane z działalnością przedsiębiorstwa, jego produktami lub usługami, lub poprzez relację biznesową. ► Zob. część II, punkt 2.3.

Pytanie 29. Co oznaczają negatywne skutki, które zostały „wywołane”, do których „powstania przyczyniło się” przedsiębiorstwo, i które są „bezpośrednio związane” z jego działaniami, produktami i usługami przez relację biznesową?

► Zob. część II, punkt 2.3.

Wywołuje: Przedsiębiorstwo „wywołuje” negatywne skutki, jeżeli już samo prowadzenie działalności przez przedsiębiorstwo¹⁴ przyczynia się do wywołania negatywnych skutków.

→ **NA PRZYKŁAD** jeżeli przedsiębiorstwo w swojej działalności w procesie rekrutacji dyskryminuje kobiety lub mniejszości rasowe lub gdy przedsiębiorstwo przekupuje zagranicznego urzędnika publicznego.

Przyczynia się: Przedsiębiorstwo „przyczynia się” do powstania negatywnych skutków, jeżeli jego działania w powiązaniu z działalnością pozostałych podmiotów wywołują negatywne skutki lub jeżeli działalność przedsiębiorstwa stanowi zachętę dla innej jednostki do wywoływania negatywnych skutków. Udział przedsiębiorstwa musi być znaczący, co oznacza wykluczenie nieznaczących lub nieistotnych działań przedsiębiorstwa.

Znaczący charakter udziału przedsiębiorstwa i zrozumienie, kiedy działania przedsiębiorstwa mogły spowodować, ułatwić lub zachęcić inny podmiot do spowodowania negatywnych skutków, mogą wymagać rozważenia wielu czynników. Można wziąć pod uwagę następujące czynniki:

- stopień, w jakim przedsiębiorstwo może zachęcać lub motywować inną jednostkę do wywoływania negatywnych skutków, tj. stopień, w jakim działalność przedsiębiorstwa zwiększa ryzyko wystąpienia negatywnych skutków,
- stopień, w jakim przedsiębiorstwo może lub powinno było wiedzieć o negatywnych skutkach lub możliwości ich wystąpienia, tj. stopień przewidywalności,
- stopień, w jakim działalność przedsiębiorstwa łagodziła w rzeczywistości negatywne skutki lub zmniejszała ryzyko ich wystąpienia.

Samo istnienie relacji biznesowej lub działań, które tworzą warunki powodujące ryzyko wystąpienia negatywnych skutków, niekoniecznie przyczynia się do wystąpienia tych skutków. Do ryzyka wystąpienia negatywnych skutków przyczyni się w istocie sama w sobie działalność.

→ **NA PRZYKŁAD** rozważmy działanie sprzedawcy detalicznego ustalającego bardzo krótki termin dostawy produktu, mimo że wie z doświadczenia w odniesieniu do podobnych produktów, że taki czas produkcji nie jest możliwy i ograniczy realizację wcześniej umówionego podwykonawstwa.

- Działanie polegające na ustaleniu krótszego niż wykonalny terminu realizacji i ograniczenie

¹⁴ Wytyczne OECD, Komentarz do rozdziału IV „Prawa człowieka”, ust. 42 stanowi, że „działalność może obejmować zarówno działania, jak i zaniechania”.

IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

korzystania z podwykonawstwa zwiększyło ryzyko nadmiernych nadgodzin po stronie producenta.

- Stopień przewidywalności negatywnych skutków był wysoki, ponieważ sprzedawca wiedział, że termin dostawy zbliżonych produktów w przeszłości był niemożliwy do spełnienia, a krótkie terminy dostawy skutkują zwykle nadmiernymi nadgodzinami w tym sektorze.
- Jeżeli nie podjęto żadnych kroków łagodzących w celu zmniejszenia ryzyka wystąpienia negatywnego skutku, sprzedawca mógł się przyczynić do nadmiernej pracy w godzinach nadliczbowych na poziomie producenta.

→ **NA PRZYKŁAD** rozważmy działanie inwestora inwestującego w stalownię na niepublicznym rynku kapitałowym. Inwestor zasiada w zarządzie stalowni i pozostaje w regularnych kontaktach z jego managementem. Inwestor głosi przeciwko instalacji kosztownego wyposażenia do uzdatniania ścieków ze stalowni. W konsekwencji niezainstalowania wyposażenia do uzdatniania ścieków stalownia zanieczyszcza wodę pitną dla lokalnej społeczności.

- Nakłonienie managerów projektu do zaniechania instalacji, która miała zapobiec negatywnym skutkom dla środowiska i zasobów wodnych lub je złagodzić, zwiększyło ryzyko wystąpienia negatywnych skutków.
- Stopień przewidywalności mógł być wysoki, gdyż specjalistom ds. środowiskowych w przemyśle stalowym powszechnie wiadomo, że w celu uniknięcia zanieczyszczenia wody pitnej wymagany jest sprzęt do uzdatniania wody
- Jeżeli inwestor postępowałby zgodnie z zasadami należytej staranności i poparł alternatywny plan uzdatniania ścieków, ryzyko zanieczyszczenia wody i wystąpienia negatywnych skutków byłoby niższe, a inwestor nie przyczyniłby się do powstania negatywnych skutków.

Bezpośrednio związane: „Związek” określa zależność między negatywnymi skutkami i produktami, usługami lub działaniami przedsiębiorstwa za pośrednictwem innej jednostki (tj. relacji biznesowej). „Bezpośredniego związku” nie określają jednak bezpośrednio relacje umowne, jak np. „bepośrednie zaopatrzenie”.

→ **NA PRZYKŁAD**, jeżeli przedsiębiorstwo zaopatruje się w kobalt wydobywany z wykorzystaniem pracy dzieci na potrzeby wytwarzania produktów, może być ono bezpośrednio powiązane z negatywnymi skutkami (tj. pracą dzieci). Choć w tym przypadku przedsiębiorstwo nie wywołało ani nie przyczyniło się do powstania negatywnych skutków, to w dalszym ciągu istnieje bezpośredni związek między produktami przedsiębiorstwa a negatywnymi skutkami przez relację biznesową z jednostkami zaangażowanymi w łańcuch dostaw kobaltu (tj. hutą, dostawcą minerałów, kopalnią wykorzystującą pracę dzieci).

Zależność między przedsiębiorstwem a negatywnymi skutkami nie ma statycznego charakteru. Może ona ulegać zmianie, np. wraz ze zmieniającymi się okolicznościami i w zależności od stopnia, w jakim procesy należytej staranności oraz podjęte działania mające na celu niwelowanie zidentyfikowanych rodzajów ryzyka oraz negatywnych skutków wpłyną na zmniejszenie ryzyka ich wystąpienia.

Ogólnie rzecz biorąc, przedsiębiorstwo najprawdopodobniej spowoduje negatywne skutki w kontekście działań związanych z jego własną działalnością i jednocześnie przedsiębiorstwo najprawdopodobniej będzie bezpośrednio powiązane z negatywnymi skutkami wywoływanymi w relacjach biznesowych. Przedsiębiorstwo może przyczynić się do powstania negatywnych skutków w kontekście działań związanych z własnymi działaniami lub przez relację biznesową.

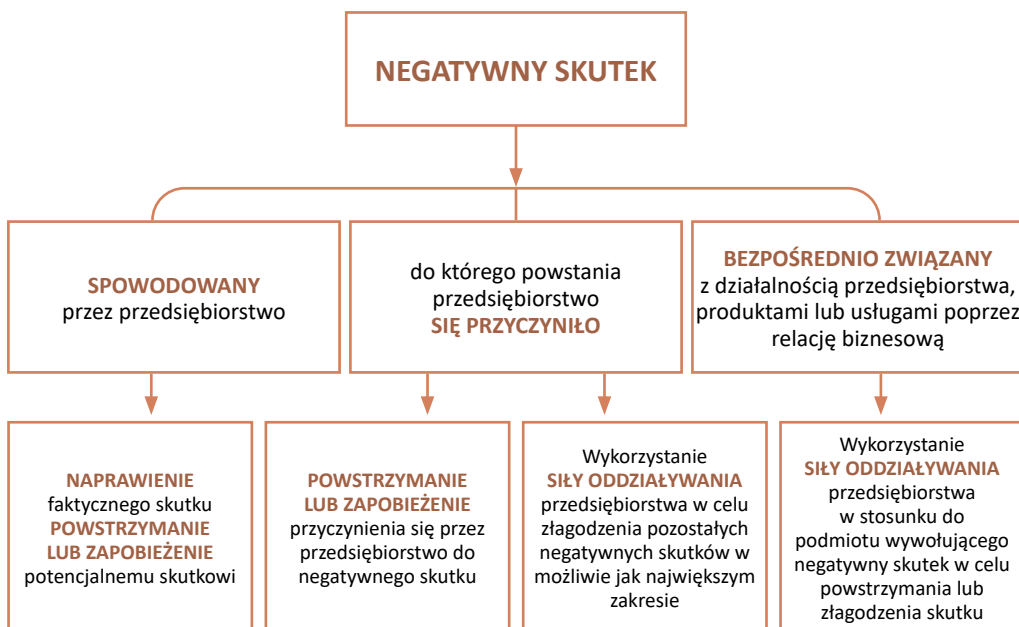
IDENTYFIKACJA I OCENA NEGATYWNYCH SKUTKÓW, FAKTYCZNYCH I POTENCJALNYCH, WYNIKAJĄCYCH Z DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA, JEGO PRODUKTÓW LUB USŁUG

Powyższe charakterystyki nie mają na celu unieważnienia jakichkolwiek kwestii odpowiedzialności prawnej. Prawo krajowe może przewidywać szczególne sposoby podejścia lub zasady ustalania związku z negatywnymi skutkami w celu poinformowania o odpowiedzialności prawnej. Na przykład przedsiębiorstwom uznanym za winne niezgodnych z prawem aktów przekupstwa zostanie przypisana odpowiedzialność lub współodpowiedzialność za powstałe negatywne skutki na podstawie przepisów prawa krajowego w zakresie zwalczania praktyk korupcyjnych.

Pytanie 30. Dlaczego sposób, w jaki przedsiębiorstwo przyczynia się do powstawania negatywnych skutków, ma znaczenie? ► *Zob. część II, punkt 2.3.*

Zależność między przedsiębiorstwem i negatywnymi skutkami (tj. czy negatywne skutki zostały spowodowane przez przedsiębiorstwo, czy przedsiębiorstwo przyczyniło się do powstania negatywnych skutków, czy też przedsiębiorstwo jest bezpośrednio związane z negatywnymi skutkami przez relację biznesową) stanowi ważne zagadnienie, ponieważ determinuje ona obowiązek usunięcia negatywnych skutków lub, innymi słowy, podjęcia określonych działań zaradczych albo współdziałania przy realizacji działań zaradczych. ► *Zob. schemat 2.*

Schemat 2. Zapobieganie negatywnym skutkom

Uwaga: Bardziej szczegółowe wytyczne dotyczące usuwania negatywnych skutków dla praw człowieka przedstawiono w Wytycznych OECD, w rozdziale IV „Prawa człowieka”.

W oparciu o uzyskane informacje na temat faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków w razie potrzeby należy dokonać priorytetyzacji najważniejszych ryzyk RBC i skutków dla działań w oparciu o ich dotkliwość i prawdopodobieństwo wystąpienia. Ustalenie priorytetów będzie miało znaczenie w przypadkach, w których nie jest możliwe niezwłoczne zajęcie się wszystkimi faktycznymi i potencjalnymi negatywnymi skutkami. Po zidentyfikowaniu i wyeliminowaniu najbardziej istotnych skutków przedsiębiorstwo powinno przejść do rozwiązania tych mniej znaczących skutków. ► Zob. część II, punkt 2.4.

Pytanie 31. W jaki sposób przedsiębiorstwo może ustalić priorytety działań, dążąc do zapobiegania negatywnym skutkom swoich działań i relacji biznesowych oraz łagodzenia tych skutków? ► Zob. część I, Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty => Należyta staranność może obejmować ustalanie priorytetów (w oparciu o ryzyko); część II, punkt 2.4.

Przy ustalaniu priorytetowych działań w reakcji na negatywne skutki najważniejszym czynnikiem jest znaczenie faktycznej lub potencjalnej szkody¹⁵. W przypadku uznania jednak, że przedsiębiorstwa mogą być narażone na zróżnicowane, poważne negatywne skutki, rozważenie nieuchronności wystąpienia szkody może mieć drugorzędne znaczenie.

→ **NA PRZYKŁAD** w przypadku uznania, że w fabryce występuje duże ryzyko pożaru ze względu na niebezpieczeństwo związane z systemami elektrycznymi, za priorytet należy uznać zapewnienie bezpieczeństwa w budynku i przeszkolenie pracowników, w jaki sposób mają reagować na wypadek pożaru. Powyższe działania powinny być podjęte przed działaniami związanymi z zanieczyszczeniem wody, którego skutki mogą być potencjalnie równie poważne, ale nie powinny wystąpić w ciągu kolejnych pięciu lat.

¹⁵ Przy ustalaniu priorytetowych rodzajów ryzyka w odniesieniu do praw człowieka dotkliwość potencjalnych negatywnych skutków jest ważniejsza niż prawdopodobieństwo ich wystąpienia.

WSTRZYMANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

Wstrzymanie działań, które wywołują lub przyczyniają się do powstawania negatywnych skutków w kontekście zagadnień RBC w oparciu o ocenę powiązania przedsiębiorstwa z negatywnymi skutkami. Opracowanie i realizacja odpowiednich do celu planów zapobiegania potencjalnym (przyszłym) negatywnym skutkom i ich łagodzenia.

► *Zob. część II, punkt 3.1.*

Pytanie 32. Czym różni się zapobieganie negatywnym skutkom od łagodzenia negatywnych skutków? ► *Zob. część II, punkt 3.1.*

Zapobieganie oznacza działania, których celem jest przede wszystkim uniknięcie powstania negatywnych skutków (np. które ograniczają ryzyko wystąpienia negatywnych skutków), podczas gdy **łagodzenie** obejmuje działania ograniczające faktyczne negatywne skutki. Zasadniczym bowiem celem należytej staranności jest prewencja.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- w odniesieniu do bezpieczeństwa i higieny pracy usunięcie w pierwszej kolejności zagrożenia jest uznawane za najlepszy sposób zapobiegania urazom i chorobom;
- wdrożenie procesów uzdatniania wody może łagodzić skutki związane z zanieczyszczeniem wody dzięki ograniczeniu poziomu ścieków w wodzie.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- angażowanie się w działania zbiorowe na obszarach wysokiego ryzyka w celu szkolenia podmiotów lokalnych w zakresie przeciwdziałania praktykom łapownictwa i zwiększania zdolności lokalnej administracji do monitorowania i egzekwowania przepisów antykorupcyjnych może pomóc w zapobieganiu sytuacjom przekupstwa w przyszłości;
- współpraca z organami ścigania w sprawie przekupstwa oraz należyte zgłaszanie urzędników, którzy zabiegali o łapówki, może łagodzić skutki przekupstwa.

Pytanie 33. W jaki sposób przedsiębiorstwo powinno zapobiegać faktycznym lub potencjalnym skutkom, jakie wywołuje lub do których powstawania się przyczynia oraz jak przedsiębiorstwo powinno łagodzić te skutki?

► *Zob. część II, punkt 3.1.*

Przedsiębiorstwa powinny przede wszystkim zaniechać wszelkich działań, które wywołują negatywne skutki lub przyczyniają się do ich powstawania.

Przedsiębiorstwo ma do dyspozycji szereg działań w celu zapobiegania negatywnym skutkom lub ich łagodzenia w kontekście własnych działań.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- działania dostosowawcze/modyfikujące: dostosowanie lub modyfikacja aspektów działalności przedsiębiorstwa, produktów lub usług może być niekiedy niezbędna w celu zapobiegania negatywnym skutkom i ich łagodzenia, np. zmiana trasy przebiegu ropociągu w celu uniknięcia potencjalnego ryzyka dla zdrowia wśród lokalnych społeczności, zmiana procesów produkcyjnych w celu uniknięcia stosowania substancji toksycznych;
- modernizacja obiektów: niektórym negatywnym skutkom można zapobiec jedynie przez inwestycje w modernizację obiektów i wyposażenia. Takie inwestycje obejmują: oświetlenie, wentylację, dostęp do wyjść awaryjnych, nowe maszyny, technologie kontroli negatywnych skutków itd.;
- polityki: sposobem przeciwdziałania powstawaniu negatywnych skutków może być samo opracowanie polityk przedsiębiorstwa i dodatkowych protokołów wykonawczych. Na przykład polityka przedsiębiorstwa dotycząca przeciwdziałania dyskryminacji w procesie rekrutacji oraz powiązanych z rekrutacją procesach, umożliwia zapobieganie dyskryminacji. ► *Zob. część II, punkty 1.1–1.2;*
- szkolenia: skuteczne szkolenia pracowników i kadry zarządzającej mogą przyczynić się do zapobiegania powstawaniu negatywnych skutków. Szkolenia mogą obejmować szeroki zakres zagadnień, w tym polityki i protokoły przedsiębiorstwa, przepisy prawne i obowiązki, bezpieczną obsługę maszyn, substancji chemicznych, a także zwiększanie świadomości co do sposobów identyfikowania ryzyka. ► *Zob. część II, punkt 1.2f, punkt 1.3d;*
- systemy wskaźników ostrzegawczych: polegają na identyfikowaniu sygnałów ostrzegawczych lub wskaźników ryzyka, a także opracowaniu procedur działania przedsiębiorstwa w sytuacji, w której ryzyko wywołuje lub przyczynia się do powstania zidentyfikowanych negatywnych skutków;
- rozwiązywanie problemów o charakterze systemowym: przedsiębiorstwa ponoszą odpowiedzialność za zapobieganie negatywnym skutkom, jakie wywołują lub do których powstania się przyczyniają, nawet jeżeli działają w warunkach, w których dominują systemowe problemy. Pomimo że przedsiębiorstwa nie są odpowiedzialne za rozwiązywanie systemowych problemów w skali całego społeczeństwa, mogą one uznać, że rozwiązanie takich problemów może być skuteczne w kontekście zapobiegania negatywnym skutkom lub ich łagodzenia. ► *Zob. ramka 6.*

WSTRZYMYWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

RAMKA 6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

Problemy o charakterze systemowym odnoszą się do problemów lub wyzwań, które są powszechne w danym kontekście i wynikają z przyczyn leżących poza bezpośrednią kontrolą przedsiębiorstwa, ale które mimo to zwiększają ryzyko negatywnych skutków w obrębie własnej działalności lub łańcucha dostaw przedsiębiorstwa. Ryzyka systemowe mogą wynikać z niepowodzeń w zarządzaniu oraz niewypełniania przez administrację rządową obowiązku egzekwowania prawa i ochrony praw człowieka. Jako przykładowe problemy systemowe można wskazać słabą dostępność szkolnictwa czy wysokie wskaźniki ubóstwa, które mogą zwiększać ryzyko pracy dzieci, rozpowszechnione przekupstwo i korupcję w administracji rządowej, systematyczną dyskryminację grup mniejszościowych oraz powszechne molestowanie i wykorzystywanie kobiet i dziewcząt. Pomimo że przedsiębiorstwa nie ponoszą odpowiedzialności za niepowodzenia administracji rządowych, decyzja o prowadzeniu działalności w sytuacjach, w których istnieją ryzyka o charakterze systemowym, wpłynie na rodzaj i zakres procedur należytej staranności.

Istnieje wiele sposobów, w jakie przedsiębiorstwa mogą starać się przeciwdziałać zagrożeniom związanym z problemami systemowymi. Przykładowo, przedsiębiorstwa mogą:

- **współpracować ponad sektorami** – ryzyka systemowe w określonym kontekście często dotyczą wielu sektorów. Dlatego przedsiębiorstwa mogą zdecydować się na koordynację i współpracę ponad sektorami w celu zwiększenia skuteczności działań zapobiegawczych i łagodzących. Dzięki temu problem nie będzie przesuwany z jednej branży do drugiej*;
- **zaangażować administrację rządową** – uznając, że istnieją prawne i praktyczne ograniczenia w kontekstach, w których administracja rządowa nie wykonuje swojego obowiązku zapewnienia ochrony, przedsiębiorstwa mogą wykorzystać swoją siłę oddziaływania (na poziomie lokalnym lub krajowym) w celu nakłonienia administracji do spowodowania zmiany, np. przez skuteczniejsze egzekwowanie prawa czy regulacji lub ułatwianie odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej. Współpraca może obejmować szereg działań, takich jak listy otwarte do rządu, zaangażowanie w wielostronne inicjatywy interesariuszy, udział w dialogach. Przedsiębiorstwa mogą również współpracować z władzami lokalnymi, aby zachęcić je do popierania RBC;
- **ustalić, które dotychczasowe inicjatywy są skuteczne** – w odniesieniu do powszechnych rodzajów ryzyka sektorowego przedsiębiorstwa mogą odwołać się do sposobów podejścia do zapobiegania negatywnym skutkom i ich łagodzenia, które opracowują i zalecają administracje rządowe, stowarzyszenia przemysłowe, inicjatywy wielostronne lub inne podmioty w poszczególnych sektorach. Ustalenie dostępnych inicjatyw i ich celów ułatwi przedsiębiorstwu zrozumienie, w jaki sposób może wykorzystać dotychczasowe strategie w celu zapobiegania ryzyku systemowemu i jego łagodzenia. Przedsiębiorstwo może na przykład odwoływać się do mechanizmów skargowych, jakie istnieją w społeczności.

Wysiłki podejmowane w celu rozwiązania problemów systemowych mogą trwać długo, zanim pojawią się mierzalne wyniki, nie powinno to jednak podważać ich sensu ani zniechęcać do podejmowania prób reagowania na takie problemy. Przedsiębiorstwa działające w warunkach, w których problemy systemowe wywołują negatywne skutki w kontekście ich własnych działań oraz łańcucha dostaw, powinny być jednakże przygotowane do podejmowania decyzji w sposób przejrzysty oraz rozważenia czy są w stanie odpowiedzialnie kontynuować działalność w takich okolicznościach. W wielu przypadkach konieczne będą zwiększone wysiłki w celu monitorowania i zapobiegania negatywnym skutkom we własnych operacjach lub w ich łańcuchach dostaw przy jednoczesnym dążeniu do rozwiązania bardziej systemowych problemów.

* Przykładowo w sytuacjach, w których praca dzieci stanowi ryzyko systemowe, wyeliminowanie pracy dzieci z jednego sektora może łatwo prowadzić do ich zatrudniania w innym sektorze. Dlatego zachęca się do stosowania podejścia międzysektorowego.

WSTRZYMYWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW,
ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

Opracowanie i realizacja w oparciu o ustalone przez przedsiębiorstwo priorytety planów zapobiegania faktycznym lub potencjalnym skutkom w kontekście zagadnień RBC bezpośrednio powiązanych z działalnością przedsiębiorstwa, jego produktami lub usługami w ramach relacji biznesowych oraz mające na celu łagodzenie takich skutków. ► Zob. część II, punkt 3.2.

Pytanie 34. W jaki sposób przedsiębiorstwo może dążyć do zapobiegania faktycznym lub potencjalnym negatywnym skutkom, które są bezpośrednio związane z jego działaniami lub produktami czy usługami w ramach relacji biznesowej oraz łagodzenia tych skutków? ► Zob. część II, punkt 3.2.

Oczekiwanie, że przedsiębiorstwa będą podejmować działania w celu zapobiegania negatywnym skutkom bezpośrednio związanym z ich działalnością, produktami czy usługami w ramach relacji biznesowej lub łagodzenia tych skutków, nie ma na celu przeniesienia odpowiedzialności z podmiotu powodującego lub przyczyniającego się do powstawania negatywnych skutków na przedsiębiorstwo, z którym jest powiązane ono relacją biznesową¹⁶. Za negatywne skutki odpowiedzialna pozostaje jednostka lub jednostki, które wywołują lub przyczyniają się do ich powstawania¹⁷. O ile przedsiębiorstwo może nie być w stanie wyeliminować negatywnych skutków samodzielnie, powinno dążyć do nakłonienia swojego partnera biznesowego do zapobiegania negatywnym skutkom lub ich łagodzenia. ► Zob. część I, *Charakterystyka należytej staranności – Najważniejsze aspekty => Należyta staranność nie powoduje przeniesienia obowiązków.*

W tym kontekście działania, jakie można podjąć w celu zapobiegania negatywnym skutkom i ich łagodzenia w relacji biznesowej, mogą polegać na:

- modyfikacji działalności przedsiębiorstwa lub działań podejmowanych w celu zapobiegania negatywnym skutkom w kontekście relacji biznesowych przedsiębiorstwa i ich łagodzenia. *Zob. załącznik, pytanie 35;*
- wykorzystaniu siły oddziaływania przedsiębiorstwa w celu spowodowania jak największej zmiany praktyk jednostki, która wywołuje negatywne skutki. *Zob. załącznik, pytania 36–37;*
- zapewnieniu wsparcia partnerom biznesowym przy zapobieganiu negatywnym skutkom lub ich łagodzeniu. *Zob. załącznik, pytanie 38;*
- wycofaniu się z relacji biznesowej. *Zob. załącznik, pytanie 39;*
- rozwiązaniu problemów systemowych. *Zob. załącznik, ramka 6.*

Pytanie 35. W jaki sposób przedsiębiorstwo może zmodyfikować swoją działalność w celu zapobiegania negatywnym skutkom powiązanim z jego relacjami biznesowymi lub ich łagodzenia? ► Zob. część II, punkt 3.2.

Wiele systemów zarządzania, jakie przedsiębiorstwo tworzy zgodnie ze wskazaniem w części II, punkcie 1.1 niniejszych Wytycznych, służy zapobieganiu negatywnym skutkom w jego łańcuchu dostaw lub ich łagodzeniu poprzez zmniejszanie prawdopodobieństwa zaangażowania się we współpracę z partnerem biznesowym wysokiego ryzyka albo poprzez zwiększanie swojej siły oddziaływania na nowych dostawców lub kontrahentów. Obejmują one środki związane z włączeniem oczekiwani w zakresie RBC w relacje biznesowe, np. wdrożeniem systemu wstępnej kwalifikacji lub kryteriów przetargów w oparciu o standardy RBC.

¹⁶ Wytyczne OECD, rozdział II „Zasady ogólne”, ust. 12.

¹⁷ Jak wyżej.

WSTRZYMYWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

Dodatkowe działania, jakie przedsiębiorstwo może zastosować w celu zapobiegania negatywnym skutkom związanym z jego relacjami biznesowymi lub łagodzenia tych skutków, obejmują dostosowanie lub modyfikację określonych aspektów jego działalności, produktów lub usług.

Przykładowo uwzględnienie kwestii należytej staranności w procesie projektowania produktów poprzez ocenę potencjalnych rodzajów ryzyka RBC w odniesieniu do produktów niezależnie od innych ich aspektów, np. wykonalności, kosztu i zapotrzebowania, a także podjęcie decyzji o przejściu z fazy projektowania do rozwoju produktu może pozwolić na uniknięcie tego ryzyka w przyszłości.

Pytanie 36. W jaki sposób przedsiębiorstwo może wykorzystywać swoją siłę oddziaływania?

► *Zob. część II, punkt 3.2c–3.2e.*

W Wytycznych OECD siłę oddziaływania interpretuje się, jako „zdolność przedsiębiorstwa do wywołania zmiany niewłaściwych praktyk podmiotu, który wywołuje negatywne skutki”¹⁸. Właściwe podejście do wykorzystania siły oddziaływania będzie zależało od charakteru negatywnych skutków, stopnia siły oddziaływania przedsiębiorstwa na partnera biznesowego oraz pozostałych aspektów charakterystycznych dla sektora i/lub charakteru relacji biznesowej. Przedsiębiorstwa mogą również stosować kombinację podejść, wykorzystując swoją siłę oddziaływania.

→ **NA PRZYKŁAD** wykorzystanie siły oddziaływania w zależności od sektora i określonej sytuacji może wiązać się z:

- podjęciem współpracy z partnerem biznesowym w celu nakłonienia go do zapobiegania negatywnym skutkom i/lub ich łagodzenia poprzez wymianę korespondencji, wiadomości e-mail, rozmowy telefoniczne, osobiste spotkania z przedstawicielami kadry operacyjnej, kierownictwa wyższego szczebla i/lub zarządu w celu wyrażenia poglądów na temat spraw związanych z odpowiedzialnym prowadzeniem działalności biznesowej;
- włączeniem oczekiwań dotyczących zagadnień RBC i należytej staranności do umów handlowych;
- powiązaniem zachęt gospodarczych – np. zobowiązania do zawarcia umów długoterminowych i składania zamówień w przyszłości – z wynikami w zakresie RBC;
- dla inwestorów – z udziałem w walnych zgromadzeniach akcjonariuszy oraz zabieraniem głosu podczas walnych zgromadzeń akcjonariuszy w celu wyrażenia opinii na temat spraw związanych z RBC, składaniem wniosków o udostępnienie informacji oraz podejmowaniem współpracy ze spółkami będącymi przedmiotem inwestycji w celu uzyskania odpowiednich informacji i przedstawienia własnych oczekiwań w jasny sposób;
- podjęciem współpracy z podmiotami regulacyjnymi i decydentami politycznymi w zakresie zagadnień RBC w celu spowodowania zmiany niewłaściwych praktyk przez podmiot wywołujący szkodę;
- informowaniem o możliwości wycofania się w przypadku niespełnienia oczekiwań w zakresie RBC (np. w formie klauzul umownych, polityk przedsiębiorstwa, na spotkaniach z kadra zarządzającą partnera biznesowego).

Przedsiębiorstwo może niekiedy napotykać ograniczenia w zakresie wykorzystania swojej siły oddziaływania lub też może jej nie posiadać. ► *Zob. załącznik, pytanie 37.*

¹⁸ *Wytyczne OECD, Komentarz do rozdziału II „Zasady ogólne”, ust. 19.*

WSTRZYMYWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

Pytanie 37. W jaki sposób można poradzić sobie z brakiem siły oddziaływania?

Jeżeli przedsiębiorstwu brakuje siły oddziaływania w relacjach biznesowych, może dążyć do jej zwiększenia w możliwym dla siebie zakresie.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo może:

- włączyć zagadnienia RBC i oczekiwania związane z należytą starannością do umów handlowych;
- wprowadzić zachęty handlowe w powiązaniu z kryteriami RBC;
- nawiązać długotrwałe stosunki z dostawcami lub partnerami biznesowymi.

Przedsiębiorstwa, którym brakuje siły oddziaływania w relacjach biznesowych, mogą dążyć do jej zwiększenia poprzez komunikowanie wspólnych oczekiwań i prowadzenie wspólnych działań ze swoimi partnerami biznesowymi.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- przedsiębiorstwa zaopatrywane przez tego samego dostawcę mogą opracować i wdrożyć wspólny zestaw wymogów tego dostawcy w zakresie RBC. Przedsiębiorstwa zaopatrywane przez tego samego dostawcę mogą także wykorzystać swoją łączną siłę oddziaływania, żeby zachęcić wspólnych dostawców do wdrożenia skutecznych działań zaradczych odpowiednio z uwzględnieniem prawa konkurencji. *Zob. załącznik, pytanie 13;*
- działające w jednym sektorze przedsiębiorstwa mogą współpracować w skali sektora lub na poziomie regionalnym, żeby wyszukiwać i angażować dostawców działających we wspólnych punktach kontroli w sektorowym łańcuchu dostaw;
- przedsiębiorstwa mogą przyłączać się do inicjatyw na określonym obszarze geograficznym lub poświęconych określonym zagadnieniom, których celem jest zapobieganie negatywnym skutkom w określonych obszarach (np. do okrągłych stołów na poziomie krajowym, branżowym lub sektorowym, inicjatyw wielostronnych i programów terenowych) lub łagodzenie tych negatywnych skutków;
- inwestorzy mniejszościowi mogą skierować do spółki będącej przedmiotem inwestycji wspólne pismo, w którym zasygnalizują swoje oczekiwania w zakresie RBC i będą zachęcać spółkę do zapobiegania negatywnym skutkom lub odpowiednio ich łagodzenia.

W *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* uznaje się także „istnienie praktycznych ograniczeń zdolności przedsiębiorstw powodowania zmian w postępowaniu ich dostawców”¹⁹. Dodatkowo przepisy dotyczące ładu korporacyjnego mogą niekiedy ograniczać zdolność przedsiębiorstwa do sprawowania kontroli lub wywierania wpływu, np. między udziałowcami i spółkami będącymi przedmiotem inwestycji, zarządami i kadrą zarządzającą a spółkami dominującymi i ich jednostkami zależnymi i/lub wspólnymi przedsięwzięciami. Stopień, w jakim przedsiębiorstwo może wpływać na spółkę wywołującą negatywne skutki, jest przydatny przy rozważaniu działań, które przedsiębiorstwo może podjąć, aby przekonać podmiot do podjęcia działań zgodnie z zasadami należytej staranności. Jednakże to przedsiębiorstwa mają obowiązek wdrażania należytej staranności i skutecznego wykorzystywania swojej siły oddziaływania w możliwym zakresie.

¹⁹ *Wytyczne OECD, Komentarz do rozdziału II „Zasady ogólne”, ust. 21.*

WSTRZYMIWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

Pytanie 38. W jaki sposób przedsiębiorstwo może wspierać partnera biznesowego w zapobieganiu negatywnym skutkom lub ich łagodzeniu? ► *Zob. część II, punkt 3.2b i 3.2g.*

Przedsiębiorstwo może wspierać swojego partnera biznesowego przy realizacji działań, o których mowa w części II, punkcie 3.2 niniejszych Wytycznych.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo może:

- współpracować z dostawcami lub partnerami biznesowymi w celu opracowania i wdrożenia planów działań zaradczych, które będą zawierały harmonogramy i będą ukierunkowane na wyniki;
- sformułować wytyczne techniczne dla dostawców lub partnerów biznesowych, np. w formie szkoleń, aktualizacji systemów zarządzania;
- ułatwiać udział dostawców lub partnerów biznesowych w szerszych, sektorowych inicjatywach lub inicjatywach regionalnych w celu zapobiegania negatywnym skutkom;
- ułatwiać dostawcom lub partnerom biznesowym nawiązywanie kontaktów z lokalnymi dostawcami usług;
- ułatwiać dostawcom/partnerom biznesowym dostęp do finansowania, aby pomóc we wdrażaniu planów działań zaradczych, np. przez bezpośrednie finansowanie, niskoprocentowane pożyczki, gwarancje ciągłości zamówień i pomoc w zabezpieczeniu finansowania.

Pytanie 39. W jaki sposób przedsiębiorstwo może wycofać się z relacji biznesowej?

► *Zob. część II, punkt 3.2h.*

Jak stwierdzono w Wytycznych, wycofanie się z relacji biznesowej może stanowić właściwy środek w ostateczności, po nieudanych próbach zapobiegania negatywnym skutkom lub ich łagodzenia, jeżeli negatywne skutki są niemożliwe do naprawienia, brak jest racjonalnych perspektyw na zmianę, zostały zidentyfikowane poważne negatywne skutki lub poważne ryzyko i podmiot wywołujący negatywne skutki nie podejmuje natychmiast działań w celu zapobiegania im lub ich łagodzenia. W wielu przypadkach konieczna jest realna możliwość wycofania się, aby siła oddziaływania przedsiębiorstwa była rzeczywiście skuteczna. W takich sytuacjach przedsiębiorstwa powinny także rozważyć i opracować odpowiednie działania na wypadek powstania negatywnych skutków po wycofaniu się z relacji biznesowej. W przypadku uznania przez przedsiębiorstwo, że wycofanie się jest najbardziej odpowiednim działaniem, może podjąć szereg stosownych kroków dla zapewnienia odpowiedzialnego procesu wycofania się. ► *Zob. część II, punkt 3.2h.*

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo:

- powinno przestrzegać przepisów prawa krajowego, międzynarodowych norm pracy i postanowień umów będących rezultatem rokowań zbiorowych;
- może z wyprzedzeniem zaplanować działania na wypadek wycofania się z relacji biznesowej;
- może udostępnić kadrze zarządzającej oraz związkom zawodowym – jeśli takie funkcjonują w przedsiębiorstwie – szczegółowe informacje uzasadniające decyzję o wycofaniu się z relacji biznesowej;
- tam gdzie to możliwe, ważne jest, aby zawiadomić z wystarczającym wyprzedzeniem partnera biznesowego o wycofaniu się z relacji biznesowych²⁰.

²⁰ W przypadku zidentyfikowania poważnych negatywnych skutków lub uznania przez przedsiębiorstwo, że działania służące zapobieganiu negatywnym skutkom lub ich łagodzeniu są niewykonalne, przedsiębiorstwo może nie być w stanie zawiadomić swojego partnera biznesowego z wystarczającym wyprzedzeniem.

WSTRZYMIWANIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW, ZAPOBIEGANIE NEGATYWNYM SKUTKOM I ICH ŁAGODZENIE

Może się zdarzyć, że przedsiębiorstwo nie będzie mogło rozwiązać relacji biznesowej lub nie będzie to dla niego opłacalne.

→ NA PRZYKŁAD:

- jeżeli okres trwania relacji biznesowej określa umowa lub względy praktyczne (np. inwestycja w łącznym portfelu; jeżeli klienci zarządzającego inwestycjami nie wyrażają zgody na wycofanie się, umowa została zawarta na czas określony);
- Jeżeli dany dostawca jest ważnym partnerem biznesowym²¹ (np. w przypadku gdy trzon produktu tworzy minerał ziem rzadkich, dostępny jedynie u niewielkiej grupy dostawców działających w warunkach obciążonych wysokim ryzykiem).

W takich przypadkach zaleca się, żeby przedsiębiorstwa raportowały wewnętrznie na temat tej sytuacji i w dalszym ciągu monitorowały partnera biznesowego, np. przez utrzymywanie bazy wiedzy, a także zweryfikowały decyzję o utrzymaniu stosunków z danym partnerem biznesowym w przypadku zmiany okoliczności lub zgodnie z długoterminową strategią przedsiębiorstwa zakładającą systematyczne reagowanie na wszystkie negatywne skutki. W interesie przedsiębiorstwa może być także wyjaśnienie decyzji o utrzymaniu relacji biznesowej, jej powiązaniach z politykami i priorytetami przedsiębiorstwa, rodzajem działań podjętych w celu stymulowania partnera biznesowego do łagodzenia negatywnych skutków, a także sposobu monitorowania partnera biznesowego w przyszłości.

Pytanie 40. W jaki sposób przedsiębiorstwo może zapobiegać negatywnym skutkom lub łagodzić negatywne skutki związane z relacjami biznesowymi, w ramach których nie były zawierane umowy? ► Zob. część II, punkt 3.2.

Przedsiębiorstwo ma do wyboru wiele sposobów działania umożliwiających zapobieganie negatywnym skutkom lub łagodzenie skutków wynikających z relacji biznesowych, w ramach których zawierane były umowy.

→ NA PRZYKŁAD przedsiębiorstwa mogą:

- wezwać partnerów biznesowych, z którymi zostały podpisane umowy, do ukierunkowania swoich działań w stronę relacji biznesowych, do jakich wstępnie zostali oni zakwalifikowani;
- zaopatrywać się lub prowadzić inne rodzaje działalności biznesowej z partnerami biznesowymi działającymi w „punktach kontroli” w łańcuchu dostaw, posiadającymi wiarygodne procesy należytej staranności w odniesieniu do swoich dostawców (w kontekście łańcuchów dostaw). Zob. załącznik, ramka 5;
- identyfikować i współpracować bezpośrednio z tymi partnerami biznesowymi na obszarach wysokiego ryzyka, z którymi przedsiębiorstwo nie jest związane umowami, w celu zapobiegania negatywnym skutkom i ich łagodzenia, podobnie jak w przypadku działań, o których mowa w odpowiedzi na pytanie 34 powyżej.

²¹ Partnera biznesowego można uznać za ważnego, jeżeli dostarcza produkt lub usługę, które mają istotne znaczenie w kontekście działalności przedsiębiorstwa i dla których nie ma racjonalnej alternatywy.

MONITOROWANIE WDRAŻANIA I WYNIKÓW

Monitorowanie wdrażania i skuteczności działań przedsiębiorstwa w zakresie należytej staranności, tj. jego działań służących identyfikacji skutków, zapobieganiu skutkom, ich łagodzeniu oraz w stosownych przypadkach, wspieraniu działań zaradczych, także z wykorzystaniem relacji biznesowych. Wykorzystanie doświadczeń zdobytych podczas monitoringu w celu udoskonalenia tych procesów w przyszłości. ► Zob. część II, punkt 4.1.

Pytanie 41. Jakie informacje należy monitorować w ramach procesu należytej staranności? ► Zob. część II, punkt 4.1.

Monitorowanie polega przede wszystkim na ocenie, czy działania podejmowane w przypadku powstania negatywnych skutków są skuteczne. Oprócz oceny działań podejmowanych w przypadku powstania negatywnych skutków przedsiębiorstwa mogą weryfikować swój proces należytej staranności lub odpowiednie inicjatywy wielostronne oraz inicjatywy przemysłowe w szerszym zakresie w celu zapewnienia ich skuteczności. Mogą to robić okresowo lub w przypadku stwierdzenia, że działania podejmowane w przypadku powstania negatywnych skutków nie są skuteczne.

Monitorowanie może ułatwiać wprowadzenie odpowiednich wskaźników jakościowych i ilościowych.

→ **NA PRZYKŁAD** odpowiednimi wskaźnikami mogą być:

- odsetek poszkodowanych oraz zaangażowanych interesariuszy, którzy uważają, że po powstaniu negatywnych skutków zostały podjęte odpowiednie działania;
- odsetek lub liczba uzgodnionych rodzajów działań, które zostały wdrożone zgodnie z planowymi harmonogramami;
- odsetek poszkodowanych interesariuszy, którzy uważają, że kanały zgłaszania skarg są dostępne, uczciwe i skuteczne;
- stopień powtarzalności spraw związanych ze zidentyfikowanymi negatywnymi skutkami.

Wskaźniki można dostosować do danego kontekstu lub mogą się one zmieniać w zależności od celów i działań związanych z procesem należytej staranności przedsiębiorstwa.

Pytanie 42. W jaki sposób przedsiębiorstwo może monitorować wdrażanie i wyniki?

► Zob. część II, punkt 4.1.

To, w jaki sposób przedsiębiorstwo monitoruje wdrażanie i wyniki, w tym skuteczność działań podjętych w przypadku powstania negatywnych skutków, będzie zależać od kontekstu działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwo, jego wielkości, a także rodzajów ryzyka, na jakie napotyka w swoich operacjach i w ramach relacji biznesowych. W wielu przypadkach przedsiębiorstwo będzie musiało uwzględnić szereg informacji wyjściowych, w tym dane z oceny analitycznej, dane z mechanizmów skargowych oraz informacje zwrotne od interesariuszy, aby uzyskać pełen obraz tego, czy w przypadku powstania negatywnych skutków podejmowane są właściwe działania.

→ **NA PRZYKŁAD**, jeżeli przedsiębiorstwo zamierza monitorować, na ile skutecznie reaguje na pracę dzieci u swoich bezpośrednich dostawców w różnych krajach, może rozważyć następujące kwestie:

MONITOROWANIE WDRAŻANIA I WYNIKÓW

- na poziomie zakładu produkcyjnego przedsiębiorstwo może:
  - monitorować postępy poszczególnych dostawców w porównaniu z planem działań zaradczych służących eliminacji pracy dzieci;
  - gromadzić informacje zwrotne od pracowników, przedstawicieli pracowników związków zawodowych na temat tego, czy w każdym zakładzie produkcyjnym podejmuje się skuteczne działania w celu eliminacji pracy dzieci;
  - monitorować zidentyfikowane przypadki pracy dzieci i sposoby rozwiązania tych spraw (tj. czy wdrożono działania zaradcze);
- na poziomie globalnym przedsiębiorstwo może zweryfikować dane z oceny analitycznej, zgłoszone skargi i wiarygodne sprawozdania otrzymywane corocznie od wszystkich swoich dostawców wysokiego ryzyka lub obciążonych podwyższonym ryzykiem wynikającym z obecności w określonych regionach geograficznych w celu przeanalizowania trendów i postępów w zapobieganiu pracy dzieci.

Częstotliwość, z jaką przedsiębiorstwo monitoruje postępy, zależy również od charakteru i dotkliwości faktycznych lub potencjalnych negatywnych skutków. Na przykład w przypadku skutków o bardziej poważnym charakterze istnieje pilna potrzeba ustalenia, czy możliwe jest podjęcie przez przedsiębiorstwo skutecznych działań zaradczych.

W wielu przypadkach działania służące monitorowaniu wdrażania i wyników można połączyć z odpowiednimi, wewnętrznymi procesami monitorowania i sprawozdawczości.

Pytanie 43. Kto w przedsiębiorstwie jest zaangażowany w monitorowanie wdrażania i wyników? ► *Zob. część II, punkt 4.1.*

Odpowiedzialność za monitorowanie wdrażania i wyników można przypisać odpowiednio kilku osobom z różnych działów lub biur przedsiębiorstwa.

→ NA PRZYKŁAD:

- dział zaopatrzenia w przedsiębiorstwie może ponosić główną odpowiedzialność za monitorowanie wdrażania ocen dostawców i odpowiednie działania zaradcze;
- dział zakupów przedsiębiorstwa może ponosić główną odpowiedzialność za monitorowanie stawek, po których zamówienia składane są z opóźnieniem, są zmieniane lub anulowane – wszystkich praktyk, które mogą przyczyniać się do ryzyk związanych z zatrudnieniem u dostawców;
- pracownicy operacyjni mogą zbierać informacje zwrotne od poszkodowanych interesariuszy i osób, których prawa mogą zostać naruszone, na temat działań zaradczych (np. konsultując się z lokalnymi społecznościami, zbierając informacje zwrotne od uczestników spotkań i forów, odnotowując sprawy zgłaszane do procedur naprawczych).

Nadzór wyższej kadry zarządzającej nad postępami przedsiębiorstwa we wdrażaniu i skutecznością wyników może dawać pełniejszy obraz postępów przedsiębiorstwa w skali organizacji jako całości.

Przykładowo systemy, które gromadzą informacje na poziomie lokalnym (np. dane dotyczące oceny dostawców), które następnie są agregowane na poziomie centralnym (np. w centrali lub biurze regionalnym), mogą pomóc w szerszym identyfikowaniu trendów i jako tzw. *lessons learned* (wnioski zdobyte w trakcie procesu) mogą być wykorzystywane w całym przedsiębiorstwie.

Pytanie 44. W jaki sposób przedsiębiorstwo może zareagować na wyniki monitorowania?

▶ *Zob. część II, punkt 4.1e–4.1f.*

Proces monitorowania umożliwia przedsiębiorstwu zrozumienie, czy wdrożone systemy są skuteczne pod względem unikania negatywnych skutków powstających wskutek jego własnej działalności i w jego łańcuchu dostaw oraz wdrażania działań zaradczych w związku z tymi skutkami oraz czy jest możliwe poprawienie skuteczności tych systemów przez ich modyfikację.

→ NA PRZYKŁAD:

- jeżeli ocena dostawcy przedsiębiorstwa nie wykaże ryzyka pod względem bezpieczeństwa pożarowego, a u dostawcy wybuchnie pożar, przedsiębiorstwo może zareagować, weryfikując sposób oceny bezpieczeństwa pożarowego u własnych dostawców;
- jeżeli przedsiębiorstwo wdraża szkolenia wewnętrzne oraz działania kontrolne, przeciwdziałając korupcji za udzielenie licencji, a z raportu zewnętrznego pozyska informację, że w dalszym ciągu w procesie udzielenia licencji mają miejsce przypadki korupcji, przedsiębiorstwo może przeprowadzić przegląd procedur kontroli wewnętrznych, żeby skuteczniej zapobiegać skutkom przyszłych naruszeń i je łagodzić.

Jeżeli procesy należytej staranności lub podejście do należytej staranności stosowane w przedsiębiorstwie nie są skuteczne, użyteczne może być przeprowadzenie wewnętrznej oceny w celu zrozumienia przyczyn takiej sytuacji. Pomocne w tym mogą być konsultacje z pracownikami zaangażowanymi w procesy należytej staranności oraz z właściwymi interesariuszami zewnętrznymi. Ustanowienie nadzoru na wyższym szczeblu nad wdrażaniem procesów należytej staranności pomaga w zapewnieniu uwzględnienia doświadczeń zdobytych w tych procesach i ciągłe doskonalenie systemów należytej staranności.

Pytanie 45. W jaki sposób ustalić priorytet działań związanych z monitorowaniem?

▶ *Zob. część II, punkt 4.1.*

Ustalanie priorytetów działań związanych z monitorowaniem należy dostosować do decyzji związanych z ustalaniem priorytetów w kontekście zapobiegania i łagodzenia. Innymi słowy, przedsiębiorstwa powinny uznać za priorytet monitorowanie tych negatywnych skutków, które uznają za najbardziej znaczące i do zapobiegania którym lub łagodzenia których dążą. Przedsiębiorstwo może okresowo przeprowadzać ocenę procesów należytej staranności w szerszym kontekście lub może się do niej odwołać w przypadku nieskutecznego eliminowania poważnych negatywnych skutków.

▶ *Zob. załącznik, pytania 3 i 31.*

INFORMOWANIE O SPOSOBIE POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA NEGATYWNYCH SKUTKÓW

Komunikowanie istotnych informacji na temat należytej staranności, procesów i działań prowadzonych w celu zidentyfikowania i zaradzenia faktycznym lub potencjalnym negatywnym skutkom, w tym ustaleń i wyników tych działań. ► Zob. część II, punkt 5.1.

Pytanie 46. Jakie są odpowiednie formy informowania opinii publicznej i poszkodowanych interesariuszy? ► Zob. część II, punkt 5.1.

Jak opisano w części II, punkcie 5.1 Wytycznych, obowiązuje dowolność co do wyboru formy komunikowania przez przedsiębiorstwo, pod warunkiem że informacje będą łatwo dostępne dla ogółu społeczeństwa. Dodatkowo, w niektórych systemach prawnych lub na giełdach papierów wartościowych mogą obowiązywać szczególne wymogi sprawozdawcze w odniesieniu do należytej staranności.

Przedsiębiorstwo, które wywołuje lub przyczynia się do powstawania negatywnych skutków dla praw człowieka, powinno udostępnić odpowiednie informacje poszkodowanym lub potencjalnie poszkodowanym interesariuszom we właściwym czasie i w sposób uwzględniający różnice kulturowe i łatwo dostępne. Dostępność informacji oznacza, nie tylko możliwość fizycznego do nich dotarcia, ale również ich zrozumiałość oraz ujawnianie ich w konkretnym czasie, formie, języku i miejscu, które najlepiej zagwarantują, że osoby, dla jakich są one przeznaczone, zauważą je i będą w stanie z nich efektywnie korzystać. W stosownych przypadkach informacje takie mogą być przekazywane w drodze dialogu, a nie w formie pisemnej. Informacje te powinny być „wystarczające do wykazania adekwatności reakcji przedsiębiorstwa na konkretny skutek dla poszanowania praw człowieka” oraz „nie powinny stwarzać ryzyka dla poszkodowanych interesariuszy, personelu ani nie powinny powodować naruszenia wymogów tajemnicy handlowej”²².

Forma komunikacji powinna być także dostępna dla docelowego odbiorcy.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwa mogą wybrać następujące formy komunikacji:

- spotkania osobiste,
- sesje dialogowe on-line,
- konsultacje z poszkodowanymi lub potencjalnie poszkodowanymi osobami, których prawa mogą zostać naruszone,
- publicznie dostępne formalne sprawozdania²³,
- udostępnianie wyników audytu lub kontroli związkom zawodowym,
- komunikację poprzez odpowiedniego pośrednika.

²² Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka, Wytyczna 21, pkt. b i c.

²³ Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka, Komentarz do Wytycznej 21.

INFORMOWANIE O SPOSOBIE POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA NEGATYWNYCH SKUTKÓW

Wybierając odpowiednią formę komunikacji z interesariuszami, pomocne mogą być następujące pytania:

- Kto jest odbiorcą informacji?
- W jaki sposób odbiorca może mieć dostęp do informacji?
- Na jakie bariery dostępności mogą napotykać określone marginalizowane grupy lub grupy szczególnie wrażliwe?
- Jakimi cechami charakteryzuje się odbiorca (jakim językiem się posługuje, czy posiada umiejętność czytania i pisanie, czy posiada kompetencje techniczne)?
- Czy zidentyfikowano jakieś problemy w zakresie poufności lub bezpieczeństwa danych?
- Co poszkodowani lub potencjalnie poszkodowani interesariusze i osoby, których prawa mogą zostać naruszone, uznali za ważne czy użyteczne, jeśli chodzi o treści i metody upowszechniania informacji?

Przedsiębiorstwa mogą także wyrazić wolę komunikowania się z poszkodowanymi lub potencjalnie poszkodowanymi interesariuszami i osobami, których prawa mogą zostać naruszone w przypadku powstania poważnych negatywnych skutków bezpośrednio lub pośrednio w wyniku działalności w ramach ich relacji biznesowych.

W takich przypadkach odpowiednimi formami komunikacji mogą być:

- udostępnianie poszkodowanym lub potencjalnie poszkodowanym interesariuszom wyników audytu w zakresie poszanowania praw pracowniczych, praw człowieka lub audytu środowiskowego czy wyników oceny analitycznej, zgodnie z wymogami zachowania poufności;
- konsultacje z poszkodowanymi lub potencjalnie poszkodowanymi osobami, których prawa mogą zostać naruszone prowadzone we współpracy z odpowiednimi partnerami biznesowymi;
- konsultacje z poszkodowanymi lub potencjalnie poszkodowanymi osobami, których prawa mogą zostać naruszone za pośrednictwem wielostronnych inicjatyw interesariuszy lub inicjatyw branżowych, które mogą mieć bliższe kontakty z takimi osobami.

Pytanie 47. Jeśli informacje handlowe podlegają szczególnej ochronie, w jaki sposób konkretne informacje mogą być komunikowane? ► *Zob. część II, punkt 5.1.*

Komunikacja powinna być prowadzona z należyтым uwzględnieniem poufności informacji handlowych i innych kwestii związanych z konkurencją lub bezpieczeństwem.

→ NA PRZYKŁAD:

- przepisy prawa krajowego mogą niekiedy zabraniać ujawniania określonych informacji lub wyznaczać obszary informacji handlowych podlegających szczególnej ochronie;
- umowy zawierane przez przedsiębiorstwo w ramach relacji biznesowych mogą uniemożliwiać ujawnienie niektórych informacji (np. informacji dotyczących tożsamości klientów),
- względy dotyczące tajemnicy handlowej mogą uniemożliwić pewne ujawnienia (jak np. informacje o cenach, relacjach z dostawcami),
- jeżeli istnieją potencjalne zagrożenia dla interesariuszy lub personelu (w tym wynikające z ujawnienia danych osobowych), pełne ujawnienie bywa niemożliwe.

INFORMOWANIE O SPOSOBIE POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA NEGATYWNYCH SKUTKÓW

Jednakże w pewnych okolicznościach ujawnienie informacji może mieć fundamentalne znaczenie dla korporacyjnej odpowiedzialności za poszanowanie praw człowieka.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- informowanie pracowników o zagrożeniu oddziaływania niebezpiecznych substancji,
- udostępnianie wyników badania produktu lub środowiska w celu zapewnienia skutecznej ochrony prawa do życia lub ochrony zdrowia,
- udostępnianie informacji na temat niebezpiecznych substancji w celu zapewnienia skutecznego leczenia w następstwie katastrofy przemysłowej.

Niektóre z podejść mogą być szczególnie przydatne przy szerokim zakresie udostępniania informacji przy jednoczesnym poszanowaniu poufności.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- ograniczenie dostępu do szczególnie chronionych informacji tylko do grona uprawnionych osób,
- anonimizacja źródła danych,
- przedstawienie w miarę możliwości racjonalnego wyjaśnienia lub uzasadnienia dotyczącego nieujawnionych informacji,
- wykorzystanie stron trzecich lub innowacyjnych technologii, które umożliwiają publikowanie kluczowych danych z jednoczesną ochroną poufnych danych handlowych, np. opublikowanie określonych danych łącznych lub bez wskazania określonych relacji biznesowych,
- odroczenie terminu publikacji sprawozdania do czasu ustania ryzyka dla konkretnych osób, np. do czasu rozpatrzenia skargi lub ustąpienia ryzyka,
- poświadczenie innymi metodami, np. zatrudnienie niezależnej strony trzeciej do przeprowadzenia weryfikacji procesów należytej staranności przedsiębiorstwa, publiczne udostępnienie wniosków z weryfikacji lub ich udostępnienie dla członków właściwej inicjatywy opartej na współpracy.

PODJĘCIE DZIAŁAŃ ZARADCZYCH LUB WSPÓŁPRACA PRZY TAKICH DZIAŁANIACH

Pytanie 48. Jaka jest zależność między działaniami zaradczymi i należyłą starannością?

► *Zob. część II, punkt 6.*

Podjęcie działań zaradczych nie jest elementem należytej staranności, lecz oddzielnym procesem o krytycznym znaczeniu, który powinien być umożliwiany i wzmacniany przez należyłą staranność. Procesy skargowe i naprawcze są powiązane i mogą ostatecznie wspierać należyłą staranność, zapewniając kanały, za których pośrednictwem przedsiębiorstwo może być świadome skutków RBC i na nie reagować. Dane wyjściowe i informacje zwrotne z działań zaradczych mogą przyczyniać się do identyfikacji faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków przez sygnalizowanie spraw, którym nie poświęcono potencjalnie wystarczającej uwagi, a także przez dostarczanie danych dotyczących skutecznego działania w sytuacji powstania negatywnych skutków. Poniższe przykłady i wyjaśnienia nie powinny jednak służyć jako szczegółowy przegląd działań zadośćuczynienia.

Jeżeli przedsiębiorstwo stwierdzi, że spowodowało faktyczne negatywne skutki lub się do nich przyczyniło, powinno zapewnić ich naprawę lub podjąć w tym celu współpracę. ► *Zob. część II punkt 6.1.*

Pytanie 49. Co oznaczają „działania zaradcze” i „zadośćuczynienie”?

► *Zob. część II, punkty 6.1 i 6.2.*

„Działania zaradcze” i „zadośćuczynienie” odnoszą się zarówno do procesów zapewniania działań zaradczych w związku z powstaniem negatywnych skutków, jak i wymiernych aspektów tych procesów (tj. zadośćuczynienia), które mogą przeciwdziałać negatywnym skutkom lub je „naprawiać”.

Pytanie 50. W jaki sposób przedsiębiorstwo może zidentyfikować odpowiednie formy zadośćuczynienia? ► *Zob. część II, punkt 6.1.*

Charakter i zakres oddziaływania negatywnych skutków będą determinować odpowiedni rodzaj zadośćuczynienia lub zestaw działań zaradczych. ► *Zob. część II, punkt 6.1b.* Odpowiednie formy zadośćuczynienia zostały przedstawione w części II, punkcie 6.1b niniejszych Wytycznych, przy czym w celu ustalenia odpowiednich form zadośćuczynienia zaleca się także wykorzystanie:

- istniejących standardów – w niektórych przypadkach odpowiednie formy zadośćuczynienia są określone w standardach lub przepisach prawa krajowego i międzynarodowego;
- wcześniejszych spraw o charakterze precedensowym – w przypadku braku standardów krajowych i międzynarodowych przedsiębiorstwo może dążyć do rozwiązania, jakie było osiągnięte w zbliżonych sprawach;
- preferencji interesariuszy – perspektywa poszkodowanych odnośnie tego, jakie działanie zaradcze będzie odpowiednie, jest ważna w kontekście negatywnych skutków dla poszanowania praw człowieka.

PODJĘCIE DZIAŁAŃ ZARADCZYCH LUB WSPÓŁPRACA PRZY TAKICH DZIAŁANIACH

W stosownych przypadkach należy zapewnić naprawę tych skutków lub współpracować w zakresie zgodnych z prawem mechanizmów zaradczych, za pomocą których dotknięci negatywnymi skutkami interesariusze i osoby, których prawa zostały naruszone, mogą wnosić skargi i starać się o ich rozpatrzenie przez przedsiębiorstwo. ► Zob. część II, punkt 6.2.

Pytanie 51. Czym są „prawne mechanizmy zaradcze”? ► Zob. część II, punkt 6.2.

Prawne mechanizmy zaradcze mogą obejmować państwowe lub pozarządowe mechanizmy skargowe, za pomocą których można wnosić skargi dotyczące negatywnych skutków związanych z działalnością przedsiębiorstwa i tą drogą poszukiwać środków zaradczych²⁴.

→ **NA PRZYKŁAD:**

- procedury prawne, takie jak ściganie, spór sądowy i arbitraż, są przykładami procedur państwowych, które umożliwiają działania zaradcze;
- pozasądowe mechanizmy państwowe, takie jak wyspecjalizowane organy rządowe, agencje ochrony konsumentów, organy nadzoru regulacyjnego, agencje ochrony środowiska;
- Krajowe Punkty Kontaktowe OECD ds. odpowiedzialnego biznesu (KPK OECD) to państwowy, pozasądowy mechanizm, za którego pośrednictwem można wnosić zawiadomienia dotyczące potencjalnego naruszenia *Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*. ► Zob. ramka 8;
- mechanizmy skargowe na poziomie operacyjnym powinny spełniać podstawowe kryteria legalności, dostępności, przewidywalności, sprawiedliwości, zgodności z *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, przejrzyste oraz oparte na dialogu;
- globalne umowy ramowe (*Global Framework Agreements*) między przedsiębiorstwami a federacjami związków zawodowych, mechanizmy skargowe dostępne dla szerokiego grona interesariuszy, mechanizmy skargowe dostępne dla społeczności lokalnych, układy zbiorowe oraz mechanizmy skargowe w ramach łańcucha dostaw dla przedsiębiorstw, to przykłady niepaństwowych procedur, jakie mogą wspomagać działania zaradcze.

RAMKA 7. ROLA PAŃSTWA W ZAPEWNIENIU DOSTĘPU DO SKUTECZNYCH DZIAŁAŃ ZARADCZYCH

W ramach obowiązku ochrony przed naruszaniem praw człowieka w związku z działalnością przedsiębiorstw państwa są zobowiązane podjąć odpowiednie kroki, aby tym, których takie naruszenie dotknie na ich terytorium lub w obrębie obowiązywania ich prawa, zapewnić dostęp do skutecznych działań zaradczych poprzez odpowiednie działania i mechanizmy sądowe, administracyjne, legislacyjne i inne. *Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* nie mają na celu ustanowienia koncepcji prawnych dotyczących odpowiedzialności, w tym między przedsiębiorstwami. Rozważając działania zaradcze i odpowiednie zadośćuczynienie, sądy krajowe będą odwoływać się do własnych koncepcji i kryteriów. Jednakże jeśli przedsiębiorstwa zdecydują się prowadzić swoją działalność w krajach, w których państwo nie wypełnia swojego obowiązku ochrony, nie zwalnia to przedsiębiorstw z odpowiedzialności za zapewnienie działań zaradczych w przypadku, gdy przedsiębiorstwo spowoduje lub przyczyni się do negatywnych skutków.

²⁴ Wytyczne OECD, *Komentarz do rozdziału IV „Prawa człowieka”, ust. 46.*

PODJĘCIE DZIAŁAŃ ZARADCZYCH LUB WSPÓŁPRACA PRZY TAKICH DZIAŁANIACH

RAMKA 8. KRAJOWE PUNKTY KONTAKTOWE OECD DS. ODPOWIEDZIALNEGO BIZNESU

Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych posiadają wbudowany pozasądowy mechanizm wnoszenia zawiadomień za pośrednictwem KPK OECD. Są one ustanawiane przez rządy państw wdrażających *Deklarację OECD w sprawie inwestycji międzynarodowych i przedsiębiorstw wielonarodowych*. KPK OECD są upoważnione do zwiększania skuteczności Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych poprzez podejmowanie działań promocyjnych, prowadzenie postępowań i przyczynianie się do rozwiązywania problemów związanych z wdrażaniem Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych w szczególnych sytuacjach (*specific instances*)*.

Każda osoba fizyczna lub organizacja może wnieść zawiadomienie o naruszeniu przez przedsiębiorstwo Wytycznych OECD. Zawiadomienie można wnieść do KPK OECD w kraju, w którym działa przedsiębiorstwo lub ma swoją siedzibę, w odniesieniu do działalności prowadzonej przez dane przedsiębiorstwo w dowolnym miejscu na świecie. KPK OECD ułatwiają dostęp do nieprocesowych procedur opartych na konsensusie, takich jak postępowanie pojednawcze lub mediacje, aby pomóc stronom postępowania w rozwiązaniu problemu.

KPK OECD są zobowiązane do sporządzenia oświadczenia końcowego po zakończeniu postępowania w danej sprawie. Mogą także, w oparciu o okoliczności danej sprawy wydawać zalecenia stronom postępowania.

* Specific instances to termin używany w Wytycznych OECD do praktycznych kwestii, które mogą pojawić się podczas wdrażania zaleceń zawartych w Wytycznych OECD.

[Uzupełnienie tylko dla polskiej wersji językowej: W praktyce polskiego KPK OECD w miejsce „specific instance” używany jest termin „sprawa” lub „kwestia sporna”, który określa przedmiot zawiadomienia o potencjalnym naruszeniu Wytycznych OECD].

Pytanie 52. Co oznacza „współpraca z prawnymi mechanizmami zaradczymi”?

► *Zob. część II, punkt 6.2.*

Jeżeli jest prawdopodobne, że przedsiębiorstwo wywołało lub przyczyniło się do powstania negatywnych skutków, może przystąpić do jakiegokolwiek z systemów, o których mowa w części II, punkcie 6.2a–6.2c niniejszych Wytycznych, w celu ustalenia, czy wywołało negatywne skutki lub przyczyniło się do ich powstania, a także odpowiednio podjęcia działań zaradczych.

Jeżeli jednak przedsiębiorstwo nie wywołało negatywnych skutków ani nie przyczyniło się do ich powstania, lecz jest raczej bezpośrednio z nimi związane, to nadal może zaangażować się w działania zaradcze, mimo że nie będzie realizować ich samodzielnie. Przedsiębiorstwo może wykorzystać na przykład swoją siłę oddziaływania w możliwie największym zakresie w ramach swoich relacji biznesowych, żeby nakłonić swoich partnerów biznesowych do zaangażowania się w działania zaradcze. Jeżeli jest to odpowiednie, przedsiębiorstwo może udostępnić informacje ułatwiające dochodzenie lub dialog.

Pytanie 53. W jakich okolicznościach odpowiednie są różne procesy umożliwiający działania zaradcze? ► *Zob. część II, punkt 6.2.*

Właściwy proces umożliwiający działania zaradcze będzie zależeć od kilku czynników, w tym od norm prawnych, preferencji interesariuszy, dostępności mechanizmów, charakteru negatywnych skutków i miejsca wystąpienia negatywnych skutków (tj. w kontekście działalności własnej przedsiębiorstwa lub w jego łańcuchu dostaw).

PODJĘCIE DZIAŁAŃ ZARADCZYCH
LUB WSPÓŁPRACA PRZY TAKICH DZIAŁANIACH

→ **NA PRZYKŁAD:**

- przedsiębiorstwa mogą być niekiedy zobowiązane do udziału w państwowych, sądowych mechanizmach skargowych lub mogą podlegać postępowaniu karnemu;
- w kontekście działalności własnej przedsiębiorstwa mechanizmy skargowe na poziomie operacyjnym mogą być skutecznym działaniem, o ile spełniają podstawowe kryteria legalności, dostępności, przewidywalności, sprawiedliwości, zgodności z *Wytycznymi OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*, przejrzyste oraz oparte na dialogu i współpracy w celu osiągnięcia uzgodnionych rozwiązań²⁵;
- w odniesieniu do skarg, które mogą być wnoszone w łańcuchu dostaw przedsiębiorstwa, możliwości działań zaradczych mogą być bardziej ograniczone niż w sytuacji działalności własnej przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwa mogą ustanawiać lub uczestniczyć w możliwych i stosownych do okoliczności procesach, niezależnie od tego, czy wiąże się to z ustanowieniem własnego mechanizmu rozpatrywania skarg w łańcuchu dostaw, uczestnictwem w mechanizmie rozpatrywania skarg dotyczącym wielu interesariuszy lub przystąpieniem do globalnej umowy ramowej.

Pytanie 54. Czym różni się proces wczesnego ostrzeżenia od procesu umożliwiającego działania zaradcze? ► Zob. część II, punkt 6.2.

Proces wczesnego ostrzeżenia ma na celu identyfikację różnych rodzajów ryzyka (lub faktycznych skutków) związanych z działalnością własną przedsiębiorstwa lub jego relacjami biznesowymi.

→ **NA PRZYKŁAD** przedsiębiorstwo może stworzyć infolinię pracowniczą, zapewniającą pracownikom możliwość zgłaszania obaw dotyczących kwestii mających wpływ na ich prawa, takich jak warunki BHP.

Celem procesu umożliwiającego działania zaradcze jest zadośćuczynienie osobom poszkodowanym.

→ **NA PRZYKŁAD** pracownik może złożyć skargę na zarząd w związku z nieuzasadnionym wypowiedzeniem umowy o pracę. Pracownik i przedstawiciele przedsiębiorstwa spotykają się w celu ustalenia odpowiedniego działania zaradczego (np. przywrócenia do pracy, odszkodowania).

Pojedynczy system – taki jak mechanizm skargowy – może zarówno działać jako system wczesnego ostrzeżenia, jak i określać procesy umożliwiającej działania zaradcze.

²⁵ Wytyczne OECD, *Komentarz do rozdziału IV „Prawa człowieka”, ust. 46.*

DODATEK

REKOMENDACJA RADY W SPRAWIE WYTYCZNYCH OECD DOTYCZĄCYCH NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Przyjęta dnia 30 maja 2018 r.

RADA,

UWZGLĘDNIAJĄC art. 5b) konwencji o Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju z dnia 14 grudnia 1960 r.;

UWZGLĘDNIAJĄC *Deklarację w sprawie inwestycji międzynarodowych oraz przedsiębiorstw wielonarodowych* [C(76)99/FINAL], *Decyzję Rady w sprawie Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych* [C(2000)96/FINAL] (zwaną dalej „decyzją w sprawie Wytycznych”), *Konwencję OECD o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych*, *Zalecenia Rady dotyczące należytej staranności w zakresie odpowiedzialnych łańcuchów dostaw minerałów z obszarów dotkniętych konfliktami oraz obszarów wysokiego ryzyka* [C/MIN(2011)12/FINAL], *Zalecenia Rady dotyczące politycznych ram inwestycji* [C(2015)56/REV1], *Zalecenia Rady dotyczące Wytycznych OECD-FAO dla odpowiedzialnych łańcuchów dostaw rolno-spożywczych* [C(2016)83], *Zalecenia Rady dotyczące należytej staranności w zakresie angażowania interesariuszy w sektorze wydobywczym* [C(2016)100] i *Zalecenia Rady dotyczące Wytycznych OECD dotyczących należytej staranności w zakresie odpowiedzialnych łańcuchów dostaw w sektorze tekstylno-odzieżowym i obuwniczym* [C(2017)63];

MAJĄC NA UWADZE, że ministrowie państw członkowskich OECD zachęcali OECD do opracowania ogólnych wytycznych dotyczących należytej staranności, które miałyby zastosowanie do każdego sektora [C/MIN(2017)9/FINAL];

PRZYPOMINAJĄC, że wspólnym celem rządów zalecających wdrażanie *Wytycznych dla przedsiębiorstw wielonarodowych* (zwanych dalej „Wytycznymi”) jest propagowanie odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej;

PRZYPOMINAJĄC DODATKOWO, że w decyzji w sprawie Wytycznych stwierdzono, iż Komitet Inwestycyjny będzie we współpracy z Krajowymi Punktami Kontaktowymi OECD prowadzić wspólnie z interesariuszami proaktywny program propagowania skutecznego wdrażania przez przedsiębiorstwa zasad i norm zawartych w Wytycznych w odniesieniu do określonych produktów, regionów, sektorów lub gałęzi przemysłu;

MAJĄC NA UWADZE działania podejmowane przez społeczność międzynarodową w celu propagowania odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej w skali całego świata na rzecz wspierania i harmonizacji wdrożenia standardów dotyczących praw człowieka, pracy, środowiska oraz przeciwdziałania korupcji i wzmacniania równych warunków działalności dla przedsiębiorstw z uwzględnieniem wpływu, jaki wywierają na społeczeństwo i środowisko;

UZNAJĄC, że odpowiedzialne prowadzenie działalności biznesowej we wszystkich sektorach gospodarki ma kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju;

ZAŁĄCZNIK

ODNOTOWUJĄC, że w Wytycznych sformułowano zalecenie, żeby przedsiębiorstwa wdrażały należyta staranność w oparciu o ryzyko w celu identyfikowania faktycznych i potencjalnych negatywnych skutków, zapobiegania tym skutkom oraz łagodzenia negatywnych skutków związanych z udostępnianiem informacji, prawami człowieka, zatrudnieniem i stosunkami pracowniczymi, środowiskiem, korupcją oraz interesami konsumentów w kontekście ich własnych działań, łańcuchów dostaw oraz pozostałych relacji biznesowych;

UZNAJĄC, że rządy, przedsiębiorstwa, związki zawodowe, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i organizacje międzynarodowe mogą wykorzystać swoje odpowiednie kompetencje i funkcje w celu propagowania i wspierania odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej, w tym w łańcuchach dostaw;

UWZGLĘDNIAJĄC Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności biznesowej [C(2018)42/ADD1] (zwane dalej „Wytycznymi”), zmienione odpowiednio przez Komitet Inwestycyjny w szczególności w miarę ewoluowania praktyk należytej staranności i zwiększania ich skuteczności w związku z unikaniem negatywnych skutków i podejmowaniem stosownych działań zaradczych w przypadku wystąpienia negatywnych skutków dla społeczeństwa i środowiska;

UWZGLĘDNIAJĄC Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka i Trójstronną deklarację zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej Międzynarodowej Organizacji Pracy zawierającą zalecenia dotyczące należytej staranności, do których dostosowuje się niniejsze Wytyczne;

DOSTRZEGAJĄC wartościową współpracę między OECD i organizacjami międzyrządowymi przy opracowaniu i przyszłym wdrożeniu niniejszych Wytycznych;

ODNOTOWUJĄC, że należyta staranność jest procesem ciągłym i elastycznym, obejmuje szereg procesów i celów, powinna służyć w pierwszej kolejności przeciwdziałaniu powstawaniu negatywnych skutków dla społeczeństwa i środowiska, powinna być oparta na ryzyku, dostosowana do warunków działalności przedsiębiorstwa, uwzględniać ograniczenia relacji biznesowych i bazować na konstruktywnym zaangażowaniu interesariuszy;

w związku z propozycją Komitetu Inwestycyjnego;

- I. **ZALECA**, żeby państwa członkowskie oraz pozostałe państwa wdrażające niniejszą Rekomendację (zwane dalej „Państwami Wdrażającymi”) i odpowiednio ich Krajowe Punkty Kontaktowe ds. odpowiedzialnego biznesu (zwane dalej „KPK OECD”) propagowały aktywnie wdrażanie Wytycznych przez przedsiębiorstwa działające na ich terytorium lub z tych terytoriów w celu zapewnienia wdrażania międzynarodowych standardów odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej w celu zapobiegania powstawaniu negatywnych skutków ich działań i przyczyniania się do zrównoważonego rozwoju;

ZAŁĄCZNIK

- II. ZALECA** w szczególności, żeby Państwa Wdrażające podejmowały działania w celu zapewnienia skutecznego wsparcia i monitorowania przyjęcia koncepcji należytej staranności, o której mowa w niniejszych Wytycznych, zgodnie z którą przedsiębiorstwa działające na ich terytorium lub z ich terytorium powinny:
1. włączyć zasady odpowiedzialnego prowadzenia działalności biznesowej w polityki i systemy zarządzania;
  2. identyfikować i oceniać faktyczne i potencjalne negatywne skutki związane z działaniami, produktami lub usługami przedsiębiorstwa;
  3. wstrzymywać negatywne skutki, zapobiegać negatywnym skutkom i je łagodzić;
  4. monitorować wdrażanie i wyniki;
  5. informować o sposobie postępowania w przypadku wystąpienia negatywnych skutków;
  6. podejmować działania zaradcze lub odpowiednio współpracować przy działaniach zaradczych;
- III. ZALECA**, aby Państwa Wdrażające i odpowiednio ich KPK OECD, przy wsparciu Sekretariatu OECD, dążyli do rozpowszechniania na możliwie jak największą skalę Wytycznych i ich aktywnego wdrażania przez przedsiębiorstwa, propagowali stosowanie Wytycznych jako narzędzia dla takich interesariuszy jak organizacje branżowe, związki zawodowe, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, wielostronne inicjatywy interesariuszy oraz inicjatywy sektorowe, jak również by składali regularnie sprawozdania Komitetowi Inwestycyjnemu z monitorowania, upowszechniania i realizacji działań;
- IV. ZACHĘCA** Państwa Wdrażające i Sekretarza Generalnego do rozpowszechniania niniejszej REKOMENDACJI;
- V. ZACHĘCA** państwa niebędące Państwami Wdrażającymi do zapoznania się i wdrażania niniejszych zaleceń;
- VI. ZOBOWIĄZUJE** Komitet Inwestycyjny do monitorowania wdrożenia Rekomendacji i złożenia sprawozdania Radzie nie później niż po upływie pięciu lat od ich przyjęcia i odpowiednio w późniejszym czasie.

BIBLIOGRAFIA

- Capobianco, Gillard and Bijelic (2015), *Competition law and responsible business conduct*, Background Note for the 2015 Global Forum on Responsible Business Conduct, OECD, Paris, <https://mneguidelines.oecd.org/global-forum/2015GFRBC-Competition-background-note.pdf>
- MOP (2017), *Trójstronna deklaracja zasad dotyczących przedsiębiorstw wielonarodowych i polityki społecznej Międzynarodowej Organizacji Pracy*, wydanie 5, www.ilo.org/empent/areas/mne-declaration/lang--en/index.htm
- MOP (1998), *Deklaracja Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca podstawowych zasad i praw w pracy*, www.ilo.org/declaration/lang--en/index.htm
- MOP(1981), *Konwencja w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy*, www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C155.
- OECD (2017a), *Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w odpowiedzialnych łańcuchach dostaw w sektorze tekstylno-odzieżowym i obuwniczym*
- OECD (2017b), *Wytyczne OECD dotyczące odpowiedzialnego prowadzenia działalności przez inwestorów instytucjonalnych*
- OECD (2016a), *Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w zakresie odpowiedzialnych łańcuchów dostaw minerałów z obszarów dotkniętych konfliktami oraz obszarów wysokiego ryzyka*, <https://mneguidelines.oecd.org/mining.htm>
- OECD (2016b), *Wytyczne OECD-FAO dla odpowiedzialnych łańcuchów dostaw rolnospożywczych*, <https://mneguidelines.oecd.org/rbc-agriculture-supply-chains.htm>
- OECD (2016c,) *Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności w zakresie istotnego angażowania interesariuszy w sektorze wydobywczym*
- OECD (2016d), *Zalecenia Rady dotyczące wspólnego podejścia w odniesieniu do oficjalnie wspieranych kredytów eksportowych i należytej staranności w dziedzinie środowiska i spraw społecznych*, www.oecd.org/tad/xcred/environmental-social-due-diligence.htm
- OECD (2015a), *Zasady ładu korporacyjnego G20/OECD*, Wydawnictwo OECD, Paryż, www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance.htm
- OECD (2015b), *Wytyczne OECD dotyczące ładu korporacyjnego w przedsiębiorstwach państwowych*, wydanie z 2015 r., Wydawnictwo OECD, Paryż, www.oecd.org/corporate/guidelines-corporate-governance-soes.htm
- OECD (2015c), *Ramy polityczne inwestycji*, wydanie z 2015 r., Wydawnictwo OECD, Paryż, www.oecd.org/investment/pfi.htm
- OECD (2015e), *Zalecenia Rady OECD w sprawie zamówień publicznych*, www.oecd.org/gov/public-procurement/recommendation/
- OECD (2011), *Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych*

BIBLIOGRAFIA

OECD (2009), *Zalecenia Rady OECD w sprawie dalszego zwalczania przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach z 2009 r.*, www.oecd.org/daf/anti-bribery/oecdantibriberyrecommendation2009.htm

ONZ (2011), *Wytyczne ONZ dotyczące biznesu i praw człowieka*, <https://business-humanrights.org/en/un-guiding-principles>

WYTYCZNE OECD DOTYCZĄCE NALEŻYTEJ STARANNOŚCI W ODPOWIEDZIALNYM PROWADZENIU DZIAŁALNOŚCI BIZNESOWEJ

Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych zachęcają przedsiębiorstwa do podejmowania działań na rzecz rozwoju gospodarczego, ochrony środowiska naturalnego oraz rozwoju społecznego, a także stwierdzają, że działalność prowadzona przez przedsiębiorstwa może wywoływać negatywne skutki w odniesieniu do pracowników, poszanowania praw człowieka, ochrony środowiska, zachowań korupcyjnych, ochrony interesów konsumentów oraz ładu korporacyjnego. Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności mają ułatwiać przedsiębiorstwom zrozumienie i wdrożenie koncepcji należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu działalności. Mają także służyć upowszechnianiu wspólnego zrozumienia należytej staranności w odpowiedzialnym prowadzeniu biznesu wśród administracji rządowych i innych interesariuszy.

<https://mneguidelines.oecd.org/>